Χαιρόμαστε για τη διάσπαση της Ν.Δ.

Παλεύουμε για την ανατροπή της

Σπάνια έχει προβληθεί τόσο παραπλανητικά από το πολιτικό μάρκετινγκ ένα κόμμα, όσο η Πολιτική Ανοιξη του Σαμαρά. Ενώ οι εφημερίδες και τα κανάλια προβάλουν διαρκώς και κατά κόρο το μήνυμα για "υπέρβαση", τις υποσχέσεις για "ανανέωση" και την εικόνα ενός πολιτικού με ήθος και έμφαση στις "αρχές" και στις "αξίες", στα παρασκήνια ξετυλίγεται μια από τις πιο κυνικές παλιές χοντροκομένες πολιτικάντηκες συναλλαγές: μιλάμε για το σήριαλ των φιλοσαμαρικών βουλευτών που μένουν φεύγοντας ή φεύγουν μένοντας στη Νέα Δημοκρατία.

Ουσιαστικά ο "τολμηρός ανανεωτής" της πολιτικής ζωής αποφάσισε να ξεκινήσει το νέο κόμμα μεθοδεύοντας τα πράγματα έτσι ώστε η διάσπαση της ΝΔ να γίνει σε αργή κίνηση, για να μην πέσει η κυβέρνηση! Τόση τόλμη και τόση ανανέωση!

Στην πραγματικότητα ο γελοίος ελιγμός του Σαμαρά γίνεται αποδεκτός από ένα μέρος των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας γιατί προτιμούν, για δικές τους σκοπιμότητες, να συντηρούν το μύθο μιας επιφανειακής κρίσης εκπροσώπησης στην πολιτική ζωή που μπορεί να ξεπεραστεί με αλλαγές προσώπων. "Αρκεί να σκάσει μύτη το κάτι νέο και το σκηνικό θα αλλάξει ριζικά" -αυτό είναι το μοτίβο που έρχεται από πολλές μεριές και βολεύει και τα σχέδια του Σαμαρά. Οι δημοσιογράφοι που προσυπογράφουν αυτές τις αντιλήψεις ίσως δεν έχουν βρει χρόνο να ρίξουν μια ματιά στις ειδήσεις που έρχονται από την Αμερική.

Ο Κλίντον, ο εκπρόσωπος της "γενιάς των σαραντάρηδων" που θα άνοιγε το δρόμο για αντίστοιχα φαινόμενα "υπέρβασης" παντού, έχει ξεφουσκώσει τόσο γρήγορα, ώστε αναγκάστηκε να καταφύγει στις γνώριμες βάρβαρες συνταγές του Μπους με τους βομβαρδισμούς της Βαγδάτης, πριν ακόμα συμπληρώσει ένα εξάμηνο στην εξουσία.

Στην Ελλάδα η "ανανέωση" του Σαμαρά κουβαλάει στις πλάτες της όλη την κρίση της Νέας Δημοκρατίας πριν ακόμα ξεκινήσει. Γιατί στην πραγματικότητα είναι προϊόν αυτής της κρίσης, αναπόσπαστο κομμάτι της. Είναι ένα εθνικιστικό, ρατσιστικό, μεγαλοαστικό κόμμα που αναζητάει αγωνιωδώς τρόπους να τραβήξει προς τη μεριά του την αγανάκτηση ενάντια στη Νέα Δημοκρατία αλλά δεν τους βρίσκει.

Ολο τον προηγούμενο χρόνο υποτίθεται ότι το μαγικό χαρτί που θα βοηθούσε τον Σαμαρά να ξεπεράσει την κρίση του πολιτικού κόσμου ήταν το εθνικιστικό ρεύμα που δήθεν διαπερνούσε όλους τους χώρους, χωρίς διακρίσεις δεξιάς - αριστεράς.

Σήμερα η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας με τη στήριξη του Σαμαρά εξακολουθεί να παίζει το χαρτί του εθνικισμού με τον πιο βάρβαρο τρόπο, όπως μαρτυρούν οι μαζικές απελάσεις των Αλβανών μεταναστών. Αυτή η χυδαία πολιτική, όμως, δεν καταφέρνει να συσπειρώσει καμιά λαϊκή υποστήριξη εκτός από μια χούφτα φασίστες που ανταποκρίθηκαν στα δυο αντιαλβανικά συλλαλητήρια στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη.

Ο Σαμαράς προτιμάει σήμερα να διαμαρτύρεται για την "άδικη ταμπέλα του εθνικιστή" και ψάχνει άλλους τρόπους για να εμφανίσει "υπερκομματικό ρεύμα": θλιβερές μεταγραφές σαν τον Λε-

ντάκη και δημαγωγικές αποκηρύξεις των ιδιωτικοποιήσεων και των σκανδάλων. Το μόνο που πετυχαίνει, βέβαια, μ' αυτό τον τρόπο είναι να υπογραμμίζει τη χρεωκοπία του φιλελευθερισμού.

Γι' αυτό, άλλωστε, παρά την προσεκτική μεθόδευση της διάσπασης ώστε να μην πέσει η κυβέρνηση, η πολιτική κρίση δεν είναι ελεγχόμενη. Ο Μητσοτάκης και ο Σαμαράς έχουν κοινό συμφέρον να αποφύγουν τις πρόωρες εκλογές αυτή τη στιγμή, αλλά η ιδιόμορφη συγκυβέρνηση τους είναι πιο ευάλωτη στις πιέσεις της συγκυρίας από κάθε άλλη φορά. Η κρίση του ελληνικού καπιταλισμού είναι τόσο βαθειά ώστε οι διαχειριστές του κρέμονται από μια κλωστή.

Μπορεί ο Μητσοτάκης να αντιμετώπισε τις αποφάσεις της ΕΟΚ στη Σύνοδο της Κοπεγχάγης με τον ισχυρισμό ότι η Νέα Δημοκρατία είχε προλάβει να πάρει τα μέτρα της πιο πριν, αλλά το πραγματικό μήνυμα από τον Ντελόρ είναι ότι έρχεται νέα οικονομική μπόρα. Η ύφεση στην ΕΟΚ παρατείνεται με επίκεντρο αυτή τη φορά τη Γερμανία και ο Ντελόρ ζητάει νέο γύρο περικοπών στις κοινωνικές δαπάνες. Η πίεση στο Μάνο να επιβάλει τις ιδιωτικοποιήσεις για να σώσει τον προϋπολογισμό του κορυφώνεται, τη στιγμή ακριβώς που ακόμα και οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι το 70% είναι αντίθετο με το πούλημα ΔΕΗ-ΟΤΕ.

Κυριολεκτικά θα αρκούσε ένα φύσημα για να πέσει αυτή η κυβέρνηση.

Από τη μεριά της επίσημης αντιπολίτευσης όμως δεν κουνιέται φύλλο.

Στο ΠΑΣΟΚ οι ισορροπίες εξαρτώνται πια τόσο πολύ από την ακινησία και την αναμονή των εκλογών, ώστε και η παραμικρή κίνηση βγάζει διαφωνίες. Μόλις ο Τσοχατζόπουλος μετά δυσκολίας βρήκε το κουράγιο να διαχωριστεί διστακτικά από τις κυβερνητικές απελάσεις των Αλβανών -δηλώνοντας ότι δεν συμβαδίζουν με τον "ελληνικό πολιτισμό"!- ο Παπανδρέου έτρεξε να καλύψει τον Παπαθεμελή, που είχε ξεσπαθώσει πριν κι από τον Μητσοτάκη υπέρ των απελάσεων και υπέρ του "να πυροβολούνται όσοι περνούν από τα σύνορα παράνομα"!

Οσο για το Συνασπισμό και το ΚΚΕ, κατάφεραν για άλλη μια φορά να κάνουν την κρίση της ΝΔ εσωτερικό τους πρόβλημα. Ο Συνασπισμός βούλιαξε στην αμηχανία της μεταπήδησης του Λεντάκη στο πλευρό του Σαμαρά, ενώ η ηγεσία του ΚΚΕ άνοιξε μέτωπο ενάντια στους "αποστάτες", εννοώντας αυτούς που αποχώρησαν με τη δική του διάσπαση πριν δυο χρόνια!

Καμιά φωνή από την κοινοβουλευτική αντιπολίτευση δεν τόλμησε έστω να δηλώσει ότι η διάσπαση της ΝΔ από τον Σαμαρά είναι ευκαιρία για τους εργάτες και τα συνδικάτα να κλιμακώσουν τις απεργίες και να φράξουν το δρόμο στις επιθέσεις της κυβέρνησης εδώ και τώρα.

Κι' όμως είναι τόσο φανερό! Μια γνήσια εργατική αντιπολίτευση θα έπρεπε να ξεσηκώσει την εργατική τάξη αυτό το καλοκαίρι. Οχι με προεκλογικές συγκεντρώσεις "ετοιμότητας των μηχανισμών", αλλά με καταλήψεις στον ΟΤΕ, με απεργία στη ΔΕΗ, με συλλαλητήρια ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις, ενάντια στις απελάσεις, ενάντια σε όλα τα αντεργατικά εγκλήματα που συνεχίζει αυτή η ετοιμόρροπη κυβέρνηση.

Αυτά τα καθήκοντα ανήκουν τελικά στους αγωνιστές της βάσης. Σε όλους και σε όλες που βλέπουν όλα αυτά τα προφανή, που αρνούνται να δουν οι ηγεσίες. Χρειαζόμαστε ένα πραγματικό σοσιαλιστικό εργατικό κόμμα που να μας δώσει τη δυνατότητα να τα κάνουμε πράξη. Καιρός είναι να το χτίσουμε.

Καθώς πλησιάζουμε στις εκλογές, τα γεγονότα της συγκυβέρνησης Ν.Δ.-ΚΚΕ ξαναμπαίνουν κάτω από το μικροσκόπιο. Στο άρθρο αυτό ο *Πάνος Γκαργκάνας* απαντάει στο κρίσιμο ερώτημα:

Ποιος έφταιξε για το 1989;

Τέσσερα χρόνια μετά το φοβερό εκείνο καλοκαίρι του 1989, με το σοκ της συγκυβέρνησης του ΣΥΝ-ΚΚΕ με τη ΝΔ, το θέμα βρίσκεται ξανά στην επικαιρότητα. Οι εφημερίδες (τα ΝΕΑ, η Νίκη, ο Ριζοσπάστης) ξαναγράφουν την ιστορία σε συνέχειες. Οι εκλογές που πλησιάζουν ξανά, αλλά και οι αποκαλύψεις για τις κομπίνες του Γρυλλάκη στο σκάνδαλο των υποκλοπών, τροφοδοτούν το ενδιαφέρον για την αναδρομή στο '89.

Ωστόσο τα δημοσιογραφικά αφιερώματα αποφεύγουν την ουσιαστική πολιτική συζήτηση. Δίνουν μεγάλη έκταση στις διαπραγματεύσεις των κομμάτων σε κάθε γύρο των "διερευνητικών εντολών", στο πόσα υπουργεία πρόσφερε το ΠΑΣΟΚ στον ΣΥΝ-ΚΚΕ, στα πρόσωπα που μετέφεραν τις προσφορές παράλληλα με τις επίσημες συναντήσεις των αρχηγών κλπ, κλπ. Η έμφαση πέφτει στις "αποκαλυπτικές" λεπτομέρειες και στα τακτικά διλήμματα της στιγμής, με αποτέλεσμα να χάνονται τα πραγματικά ζητήματα, οι μεγάλες πολιτικές επιλογές που επέτρεψαν τελικά στον Μητσοτάκη να οδηγήσει τη ΝΔ αυτοδύναμη στην κυβέρνηση.

Δυο κεντρικά σημεία προβάλλουν έντονα μέσα από όλες αυτές τις αναδρομές. Πρώτο, η προσπάθεια της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ να χρεώσει όλη την ευθύνη στον Συνασπισμό και στο ΚΚΕ. Και δεύτερο, η επιμονή της ηγεσίας του ΚΚΕ ακόμα και σήμερα να υπερασπίζεται την κυβέρνηση Τζανετάκη. Τέσσερα χρόνια αργότερα, και ενώ έχουν μεσολαβήσει φοβεροί εργατικοί αγώνες ενάντια στην κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, οι πρωταγωνιστές του '89 φαίνεται να μην έχουν διδαχτεί τίποτα.

Οι ευθύνες του ΠΑΣΟΚ

Από την μεριά του ΠΑΣΟΚ, η αναδρομή στο '89 ξεκινάει κάνοντας μια απλή αλλά καίρια αφαίρεση: "ξεχνάει" αυτά που προηγήθηκαν. Το γεγονός ότι η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ έφτασε τότε στις εκλογές μέσα σε συνθήκες κρίσης, εργατικής αγανάκτησης όχι μόνο για τη λιτότητα αλλά και για τα σκάνδαλα, αντιμετωπίζεται λίγο-πολύ σαν "φυσιολογική φθορά" μετά από 8 χρόνια στην εξουσία. Εδώ βρίσκεται το πρώτο λάθος.

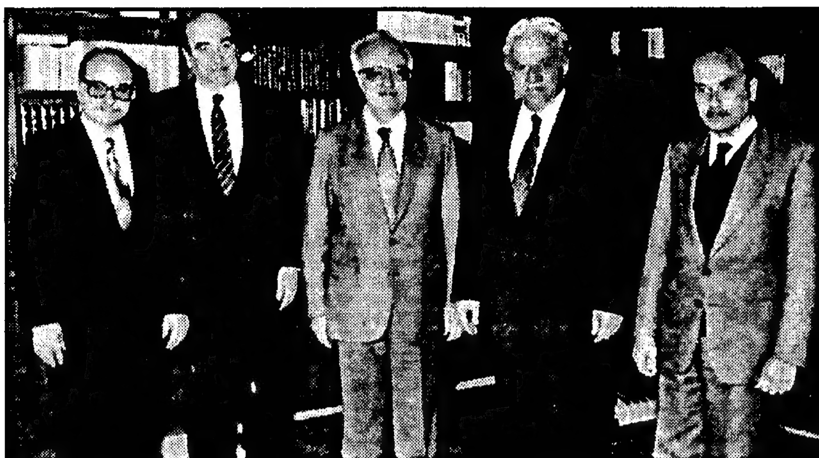
Ενα κόμμα που υπόσχεται καλύτερες μέρες για την εργατική τάξη όταν έρχεται στην εξουσία, δεν μπορεί μετά να λέει ότι "η εξουσία φθείρει". Η φθορά ήρθε επειδή το ΠΑΣΟΚ στράφηκε ενάντια στην εργατική τάξη. Αυτή η στροφή από τις φιλεργατικές υποσχέσεις προς τις αντεργατικές επιθέσεις χρειάζεται μια εξήγηση. Δεν αρκούν γενικολογίες για "λάθη" ούτε δαιμονολογίες για το ρόλο του ΚΚΕ.

Το 1981 όταν πρωτοανέβηκε στην κυβέρνηση το ΠΑΣΟΚ πρόβαλε σαν πρόγραμμά του μια σειρά από μεταρρυθμίσεις που απευθύνονταν στις προσδοκίες των εργατών: αυξήσεις στους μισθούς και στις συντάξεις και προστασία τους από τον πληθωρισμό μέσα από την ΑΤΑ, δημιουργία Εθνικού Συστήματος Υγείας, δημόσια και δωρεάν παιδεία για όλους, κατοχύρωση των συνδικαλιστικών ελευθεριών, αποδέσμευση από την ΕΟΚ και το ΝΑΤΟ, κοινωνικοποιήσεις των "προβληματικών" επιχειρήσεων κλπ, κλπ. Ας μην ξεχνάμε ότι το σύνθημα του ΠΑΣΟΚ για τις εκλογές που έγιναν στις 18 Οκτώβρη 1981 ήταν "Στις 18, Σοσιαλισμό!"

Από το σημείο αυτό μέχρι τις εκλογές του 1989 όπου το ΠΑΣΟΚ υποσχόταν κατά κύριο λόγο "αυτοκάθαρση" για να απαλλαγεί από το στίγμα των σκανδάλων η απόσταση είναι μεγάλη και είναι αποκαλυπτική για τις δυο μεγάλες αυταπάτες πάνω στις οποίες στηριζόταν ο "σοσιαλισμός" του ΠΑΣΟΚ.

Αυταπάτη πρώτη: ότι οι μεταρρυθμίσεις μπορούσαν να γίνουν προς όφελος "όλων των Ελλήνων", δηλαδή ότι υπήρχε κάποιο κοινό "εθνικό συμφέρον", το οποίο θα υπηρετούσε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ προωθώντας μια στρατηγική "αυτοδύναμης εθνικής ανάπτυξης" που θα βελτίωνε τη θέση και των αστών και των εργατών. Ουσιαστικά το ΠΑΣΟΚ έλεγε ότι οι φιλεργατικές μεταρρυθμίσεις θα γίνονταν αποδεκτές και από την αστική τάξη γιατί θα ωφελούσαν συνολικά την εθνική οικονομία.

Αυταπάτη δεύτερη: η θεωρία της "πολιτικής βούλησης" δηλαδή ότι οι μεταρρυθμίσεις μπορούν να υλοποιηθούν μέσα από τους μηχανισμούς του αστικού κράτους, αρκεί να υπάρχει μια κοινοβουλευτική πλειοψηφία που θέλει να τις προωθήσει. Η αντίληψη ότι το κράτος είναι έτοιμο εργαλείο -με εξαίρεση κάποιους "παρακρατικούς" θύλακες -για την επιβολή φιλεργατικών μέτρων ήταν και παραμένει βασικό στοιχείο της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ. Οταν το 1981 ο Ευάγγελος Αβέρωφ παρέδωσε το Υπουργείο Εθνικής Αμυνας προσωπικά στον Ανδρέα Παπανδρέου οι αυταπάτες αυτές βρίσκονταν στο φόρτε τους. Αρκούσε να προωθήσει ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ στελέχη έμπιστα

Το κοινό διάθημα Κύρκου, Μητσοτάκη, Στεφανόπουλου, Φλωράκη στον Σαρτζετάκη το Γενάρη '89. Η "Εργατική Αλληλεγγύη" τότε είχε προειδοποιήσει ότι αυτή δεν μπορεί να είναι η απάντηση στα σκάνδαλα.

στις ηγεσίες του Γενικού Επιτελείου, της ΚΥΠ, της Δικαιοσύνης, των Τραπεζών κλπ. και αυτό θα έβαζε όλους αυτούς τους μηχανισμούς στην υπηρεσία των "μη προνομιούχων".

Το αρχικό οικονομικό πρόγραμμα της πρώτης κυβέρνησης, με υπεύθυνο υπουργό τον Απόστολο Λάζαρη, εγκαταλείφτηκε πολύ γρήγορα. Η ιδέα της ανάκαμψης της οικονομίας μέσα από την αναθέρμανση της αγοράς με αυξήσεις στις συντάξεις και στα μεροκάματα δεν άντεξε παρά μερικούς μήνες. Πολύ γρήγορα ο Αρσένης γύριζε πίσω στην πολιτική της συγκράτησης των μισθών και το 1985 ο Σημίτης προχωρούσε παραπέρα, εγκαινιάζοντας την πολιτική της "σταθεροποίησης" της οικονομίας μέσα από τις περικοπές στο εργατικό εισόδημα.

Η κρίση του 1985 ήταν ιδιαίτερα αποκαλυπτική. Το ΠΑΣΟΚ μόλις είχε ξανάκερδίσει τις εκλογές και είχε καταφέρει να πάρει τον έλεγχο και της Προεδρίας της Δημοκρατίας. Τυπικά, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ στη δεύτερη τετραετία ήταν πιο δυνατή. Ομως οι καπιταλιστές δεν άφησαν την παραμικρή αμφιβολία για το ποιός είχε την πραγματική δύναμη. Η ραγδαία επιδείνωση του ισοζυγίου πληρωμών μέσα σε μερικούς μήνες μαρτυρούσε μαζική φυγή κεφαλαίων προς το εξωτερικό. Για να αποκαταστήσει την "εμπιστοσύνη των επενδυτών στην εθνική οικονομία", η νεοεκλεγμένη κυβέρνηση τίναξε τις υποσχέσεις του ΠΑΣΟΚ στον αέρα. Μπροστά στο δίλημμα είτε να πάρει μέτρα ελέγχου ενάντια στη φυγάδευση κεφαλαίων (που θα σήμαιναν σύγκρουση με τους εφοπλιστές, τους βιομηχάνους και τους τραπεζίτες) είτε να πάρει μέτρα λιτότητας για τους εργάτες, ο Παπανδρέου έκανε ανοιχτή επιλογή: προτίμησε να συγκρουστεί με την ίδια την εργατική βάση του ΠΑΣΟΚ, μη διστάζοντας να διαγράψει τη μισή ΠΑΣΚΕ.

Η σύγκρουση εκείνη ήταν αποκαλυπτική όχι μόνο για το μύθο της "αυτοδύναμης ανάπτυξης προς όφελος όλων", αλλά και για το μύθο της χρησιμοποίησης των κρατικών μηχανισμών υπέρ των "μη προνομιούχων". Εκείνη τη στιγμή η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ είχε δικούς της ανθρώπους στην κορυφή όλων των μηχανισμών, αλλά μπορούσε να τους χρησιμοποιήσει μόνο ενάντια στους εργάτες και όχι ενάντια στους καπιταλιστές. Οι κρατικές τράπεζες δεν κούνησαν το δαχτυλάκι τους για να εμποδίσουν π.χ. τους βιομήχανους των προβληματικών να στείλουν τα λεφτά τους στην Ελβετία, ενώ αντίθετα τα δικαστήρια και η αστυνομία κινήθηκαν δραστήρια για να επέμβουν στη Διοίκηση της ΓΣΕΕ, να χτυπήσουν απεργούς και διαδηλωτές κλπ. κλπ.

Το ποιός ελέγχει πραγματικά ποιόν φάνηκε πολύ παραστατικά όταν άρχισαν να βγαίνουν στην επιφάνεια τα σκάνδαλα: οι μηχανισμοί του αστικού κράτους είχαν καταπιεί τους επίδοξους μεταρρυθμιστές τους και οι καπιταλιστές είχαν την άνεση να χρησιμοποιούν τις μίζες για να κάνουν τις δουλειές τους, όπως πάντα. Η ανάκαμψη των κερδών που πέτυχε η σταθεροποίηση Σημίτη έφερε έστω και με καθυστέρηση στην Ελλάδα όλα τα "άνθη" που χαρακτήριζαν τον καπιταλισμό διεθνώς στη δεκαετία του '80. Παιχνίδια στο χρηματιστήριο και στις τράπεζες, στην κερδοσκοπία ακινήτων, στην πολεμική βιομηχανία και το εμπόριο όπλων. Ο Κασόγκι και ο Λούβαρης, η Μέριλ Λιντς και ο Κοσκωτάς και όλα τα άλλα "μικρότερα" ονόματα σ' αυτό το χορό δισεκατομμυρίων έφτασαν να συμβολίζουν την συμμετοχή του ελληνικού καπιταλισμού -κάτω από κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ- στο διεθνές πάνθεο των σκανδάλων.

Η αποτυχία του ΚΚΕ

Τα πικρά ποτήρια που πρόσφερε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ στην εργατική τάξη με τη λιτότητα και τα σκάνδαλα, δεν σήμαιναν αυτόματα την απογοήτευση και τη στροφή προς τα δεξιά. Το αντίθετο. Αρχικά η δημαγωγία της Νέας Δημοκρατίας δεν έβρισκε έδαφος, καθώς οι εργάτες στράφηκαν προς τους αγώνες, προς τα σωματεία τους και την αριστερά.

Το κύμα εργατικής αγανάκτησης που ξέσπασε με τα μέτρα του Σημίτη αγκάλιασε την "ανεπίσημη" συνδικαλιστική ηγεσία των "26 της ΓΣΕΕ" που συγκροτήθηκε από τους διαγραμμένους της ΠΑΣΚΕ και την ΕΣΑΚ κατά κύριο λόγο. Οι 24ωρες απεργίες και διαδηλώσεις που κάλεσε εκείνη η ηγεσία είχαν φανταστική συμμετοχή. Οι γιορτασμοί της Πρωτομαγιάς το 1986 και το 1987 που έγιναν σε αντιπαράθεση της επίσημης ΓΣΕΕ με τους "26" δεν άφηναν καμιά αμφιβολία για το προς τα πού έγερναν οι συμπάθειες της μάζας των εργατών. Η δυναμική των αγώνων συνεχίστηκε και την άνοιξη του 1988, όπως φάνηκε από τις απεργίες της ΟΛΜΕ και της ΔΕΗ.

Ακόμα και εκλογικά εκφράστηκε αυτό το ρεύμα. Μπορεί στις Δημοτικές εκλογές του 1986 η ΝΔ να κέρδισε τους δήμους Αθήνας, Πειραιά, Θεσσαλονίκης αλλά και οι τρείς ήταν περικυκλωμένοι από "κόκκινα στεφάνια". Η συμμαχία του ΚΚΕ με τους διαγραμμένους του ΠΑΣΟΚ σάρωνε στις εργατικές συνοικίες. Η πλειοψηφία των εργατών έδειχνε με χίλιους δυο τρόπους ότι προσδοκούσε ένα βήμα προς τα αριστερά μετά την αντεργατική στροφή του ΠΑΣΟΚ.

Αυτές τις προσδοκίες πρόδωσε η ηγεσία του ΚΚΕ και του Συνασπισμού. Η συγκυβέρνηση με τη δεξιά το καλοκαίρι του 1989 ήταν το θλιβερό επιστέγασμα μιας ολόκληρης πορείας όπου το ΚΚΕ έδειξε ότι δεν ήθελε να στηριχτεί στο δυναμικό εργατικό ρεύμα που ξεπήδησε το 1985. Ενώ οι εργάτες έψαχναν διέξοδο προς τ' αριστερά κοιτάζοντας προς το ΚΚΕ που μέχρι τότε προβαλλόταν σαν "αριστερή συνείδηση" του ΠΑΣΟΚ, σαν θεματοφύλακας του προγράμματος μεταρρυθμίσεων που υποσχέθηκε και εγκατέλειψε το ΠΑΣΟΚ, η ηγεσία του ΚΚΕ αναζητούσε "νέες μήτρες της αριστεράς" έξω από την εργατική τάξη.

Από πολύ νωρίς άρχισε μια φιλολογία από τις στήλες του Ριζοσπάστη που δήλωνε ότι "δεν μπορούμε να στηριχτούμε στα γιουρούσια της πρωτοπορίας". Ο προσανατολισμός αυτός επιβεβαιώθηκε

από το 12ο συνέδριο του ΚΚΕ και στη συνέχεια από το "Κοινό Πόρισμα" ΚΚΕ-ΕΑΡ που αποτέλεσε τη βάση για τη δημιουργία του Συνασπισμού. Εχοντας αποκλείσει "τα γιουρούσια της πρωτοπορίας" σαν στήριγμα, το ΚΚΕ στράφηκε στους "θεσμούς": στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τις συσκέψεις των αρχηγών, στο Κοινοβούλιο, στη Δικαιοσύνη. Πίσω από τα μεγάλα λόγια για δημοκρατία και για "ρυθμιστικό ρόλο" της αριστεράς, αυτή η επιλογή σήμαινε ότι το ΚΚΕ έκλεινε την πόρτα στη μόνη δύναμη που μπορούσε ν' ανοίξει διέξοδο από την κρίση του καπιταλισμού και εγκλωβιζόταν από μόνο του στα διλήμματα που κορυφώθηκαν το 1989. Στην πράξη αυτή η πολιτική σήμαινε στήριξη στη Νέα Δημοκρατία.

Αυτό φάνηκε καθαρά στο ζήτημα της αντιμετώπισης των σκανδάλων. Από το κοινό διάβημα που έκαναν Κύρκος, Φλωράκης, Στεφανόπουλος και Μητσοτάκης στον Σαρτζετάκη στις αρχές του '89 μέχρι την συγκυβέρνηση Τζανετάκη με βασική πλατφόρμα την "κάθαρση", ο Συνασπισμός και το ΚΚΕ αποδέχτηκαν τους χειρισμούς της δεξιάς σαν απάντηση στα σκάνδαλα. Ενώ η Νέα Δημοκρατία, ο Μητσοτάκης, ο Ανδριανόπουλος, ο Παλαιοκρασσάς, ο Μπακογιάννης είχαν συνεργαστεί με τον Κοσκωτά σε κάθε βήμα της σκανδαλώδους πορείας του, ο Κύρκος και ο Φλωράκης τους αποδέχτηκαν σαν δυνάμεις "κάθαρσης". Αντί να καταγγείλουν την αδυναμία των αστικών θεσμών (της Δικαιοσύνης, της Βουλής, της Τράπεζας της Ελλάδας) να αποκαλύψουν έστω και ένα μικρό μέρος από τις πραγματικές δραστηριότητες των Κοσκωτάδων, συνεργάστηκαν για να στηθεί το κύκλωμα Μητσοτάκη - Κόκκινου και να χειριστεί το φιάσκο του Ειδικού Δικαστηρίου. Λες και χρειαζόταν μεγάλη φαντασία για να δουν ότι αυτό ισοδυναμούσε με εξουσιοδότηση του Μητσοτάκη να χειριστεί την υπόθεση Κοσκωτά σύμφωνα με τις πολιτικές σκοπιμότητές του. Ακόμα χειρότερα, αποδέχτηκαν το ιδεολογικό - πολιτικό πλαίσιο του φιλελευθερισμού για τα σκάνδαλα: ότι δηλαδή το πρόβλημα είναι το "πράσινο κράτος" και η λύση είναι "λιγότερο κράτος" και "διακομματικός έλεγχος" μέσα από τη Βουλή. Δεν έγινε καμιά προσπάθεια να συνδεθούν τα σκάνδαλα συνολικότερα με τους καπιταλιστές, καμιά προειδοποίηση ότι η Νέα Δημοκρατία, σαν κόμμα ανοιχτά δεμένο με τους καπιταλιστές, θα σημάνει ακόμα χειρότερα σκάνδαλα. Χρειάστηκε να φτάσουμε στον Παντσαβόλτα και στον Κυρατσάκη για να επιβεβαιωθεί αυτή η απλή αλήθεια.

Αντί να κάνουν κριτική στο ΠΑΣΟΚ ότι έπεσε στα σκάνδαλα επειδή συμβιβάστηκε με τους καπιταλιστές, ο Συνασπισμός και το ΚΚΕ προσπάθησαν να ζωγραφίσουν το ΠΑΣΟΚ σαν κόμμα μισοφασιστικό, πιο επικίνδυνο κι από τους παραδοσιακούς εκπρόσωπους του κεφάλαιου. Ολη η φιλολογία για "ξεπέρασμα των διαχωριστικών γραμμών" με τη δεξιά και για "φασίζουσες πλευρές του λαϊκισμού" αποδείχτηκε καταστροφική. Το μόνο που κατάφερε ήταν να διαλύσει το ρεύμα προς τ' αριστερά που είχε δημιουργηθεί στη δεύτερη τετραετία του ΠΑΣΟΚ.

Υπήρχε άλλη λύση;

Αρχικά το ΚΚΕ υπεράσπιζε επιθετικά την κυβέρνηση Τζανετάκη. Ο Φλωράκης είχε φτάσει στο σημείο να δηλώνει ότι "κάποτε θα αναγνωριστεί το σημαντικό έργο της". Οι πικρές εμπειρίες της εργατικής τάξης κάτω από την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας έχουν διαλύσει αυτούς τους κομπασμούς. Η ηγεσία του ΚΚΕ, όμως, επιμένει ακόμα να υποστηρίζει την πολιτική του το καλοκαίρι του '89, λίγο-πολύ σαν "αναγκαίο κακό". "Δεν υπήρχε άλλη λύση", λένε. Κυβέρνηση με το ΠΑΣΟΚ θα σήμαινε χρέωση της αριστεράς με τη συγκάλυψη των σκανδάλων, ενώ νέες εκλογές θα σήμαιναν παραίτηση της αριστεράς από το ρυθμιστικό της ρόλο και άρα εκλογική πτώση.

Τίποτα από όλα αυτά δεν στέκει σαν δικαιολογία. Εκλογές έγιναν έτσι κι αλλιώς μετά από λίγους μήνες και η αριστερά έπεσε. Επίσης κυβέρνηση μαζί με το ΠΑΣΟΚ έγινε λίγο αργότερα, όταν συγκροτήθηκε η Οικουμενική. Αρα αυτά τα λάθη που ήθελε να αποφύγει το ΚΚΕ με την κυβέρνηση Τζανετάκη τα διέπραξε αμέσως μετά, έχοντας επιπλέον φορτωθεί και το λάθος της συγκυβέρνησης.

Στην πραγματικότητα αυτά τα διλήμματα ήταν δημιούργημα της ίδιας της ρεφορμιστικής στρατηγικής του ΣΥΝ-ΚΚΕ, της άρνησης να στηριχτεί πάνω στη δυναμική των εργατικών αγώνων.

Ενα γνήσιο εργατικό κόμμα με επαναστατική στρατηγική θα μπορούσε να αξιοποιήσει την πολιτική κρίση του 1989 για να βγάλει το εργατικό κίνημα ενισχυμένο. Οπως γράφαμε στην Εργατική Αλληλεγγύη Νο 35 που κυκλοφόρησε μετά τις εκλογές και πριν το σχηματισμό της κυβέρνησης Τζανετάκη:

«Τα όποια ταχτικά διλήμματα και αδιέξοδα αντιμετωπίζει ο Συνασπισμός είναι αποτέλεσμα της ρεφορμιστικής στρατηγικής του. Αυτό που εμποδίζει την τακτική ευελιξία του είναι η άρνησή του να στηριχτεί στην εργατική τάξη, να της προτείνει μια γραμμή σύγκρουσης με την αστική διαχείριση της κρίσης και να προωθήσει τις αντίστοιχες κινητοποιήσεις. Ενα επαναστατικό κόμμα δεν θα προσανατολιζόταν στο στρογγυλό τραπέζι της "εθνικής ενότητας" με τους "τίμιους" πολιτικούς, αλλά θα χρησιμοποιούσε το κοινοβουλευτικό αδιέξοδο για να συνεγείρει την εργατική τάξη, να απομονώσει τη δεξιά σαν υπηρέτη του ταξικού εχθρού, να ξεσκεπάσει την υποκριτική αυτοτοποθέτηση της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ στο "στρατόπεδο της προόδου" και να προετοιμάσει αγώνες ενάντια στη λιτότητα, το μιλιταρισμό, την ανεργία και την κρατική καταστολή."»

Το ΚΚΕ προώθησε ακριβώς τα αντίθετα. Αντί να αποκλείσει κάθε περίπτωση επιστροφής της δεξιάς και να προσπαθήσει να γίνει πρωτοπορία στην απομόνωσή της, της άπλωσε το χέρι σαν να ήταν φυσιολογικός συνεργάτης. Αντί να απλώσει γέφυρες προς την εργατική βάση του ΠΑΣΟΚ μέσα από την κοινή δράση ενάντια στις επιθέσεις των καπιταλιστών, ώστε να ξεσκεπάζει τους συμβιβασμούς της ηγεσίας του, φρόντισε να κόψει κάθε επικοινωνία. Αντί να προωθεί ένα άμεσο πρόγραμμα διεκδικήσεων από τα συνδικάτα ενάντια σε οποιαδήποτε κυβέρνηση θα συνέχιζε την "δημοσιονομική πειθαρχία" του Χαλικιά, το ΚΚΕ πίεζε την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ να δεχτεί Οικουμενική κυβέρνηση ήδη από το καλοκαίρι του '89.

Το πόσο η Οικουμενική αποδείχτηκε άλλο ένα βήμα στο δρόμο του Μητσοτάκη προς την εξουσία, δεν χρειάζεται να επιχειρηματολογήσουμε σήμερα πια. ΠΑΣΟΚ και ΣΥΝ-ΚΚΕ, που το καλοκαίρι του '89 δήλωναν ότι δεν μπορούν να βρεθούν μαζί στην κυβέρνηση, αυτοδιαψεύστηκαν μετά από λίγο μπαίνοντας στην ίδια κυβέρνηση με κοινό παρανομαστή τη Νέα Δημοκρατία. Οχι μόνο αυτό, αλλά και διεκδικούσαν τη μονιμοποίηση της Οικουμενικής ("για να προλάβει να αποδώσει έργο"!!!), κατηγορούσαν τον Μητσοτάκη ότι τη σαμποτάρει και ζητούσαν από τους απεργούς να σταματήσουν τις κινητοποιήσεις εκείνου του χειμώνα (απεργίες εκτάκτων, στους Δήμους, στη ΔΕΗ, καταλήψεις ενάντια στην αθώωση Μελίστα κλπ). Ουσιαστικά έσπρωξαν με το ζόρι τους εργάτες στην αδράνεια και την απογοήτευση, για να φτάσει η ΝΔ στην οριακή νίκη της τον Απρίλη του '90.

Το πιο εντυπωσιακό στοιχείο της αναδρομής στα γεγονότα του 1989-90 είναι ακριβώς η αυθόρμητη εργατική αντίσταση στην άνοδο της δεξιάς. Μόνο χάρη στην αθλιότητα των ηγεσιών ΠΑΣΟΚ και ΣΥΝ-ΚΚΕ ηττήθηκε αυτή η αντίσταση. Η εμπειρία του 1989 είναι η καλύτερη απόδειξη για την ανάγκη να χτίσουμε ένα γνήσιο σοσιαλιστικό εργατικό κόμμα.

O *Γιάννης Μαραβελάκης* στο παρακάτω άρθρο περιγράφει τις πρόσφατες διαδηλώσεις ενάντια στον Λεπέν στην Κέρκυρα. Η πολύ μεγάλη διάθεση του κόσμου διαμόρφωσε και το αποτέλεσμα.

Μπορούμε να τους εξαφανίσουμε!

Για δέκα μέρες η Κέρκυρα έμοιαζε με καζάνι έτοιμο να εκραγεί. Η επίσκεψη του Λεπέν ανασύρει αναμνήσεις από τον ΙΙ Παγκόσμιο Πόλεμο και τη σφαγή εκατομμυρίων "κατώτερων" ανθρώπων, αλλά και ζωντανεύει τις εικόνες του Ρόστοκ, της Χόιερσβερντα, του Ζόλινγεν.

Ο ίδιος ο Λεπέν είναι ένας από τους ηγέτες των ευρωφασιστών, χασάπης του λαού της Αλγερίας, δηλώνει προκλητικά ότι το Ολοκαύτωμα ήταν "μια λεπτομέρεια της ιστορίας" και απαιτεί να γίνονται έφοδοι στις γειτονιές όπου μένουν Μαύροι και Αραβες στη Γαλλία να συλλαμβάνονται και να στέλνονται σε στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Η επίσκεψή του, κάτω από τις ευλογίες της Ν.Δ. και των ελλήνων φασιστών ήταν μια πρόκληση.

Δεν θα μπορούσε να περάσει χωρίς απάντηση.

Εργατικά σωματεία καταγγέλλουν την επίσκεψη, φοιτητικοί σύλογοι αντιδρούν, και δηλώνουν ότι ο Λεπέν είναι ανεπιθύμητος. Δηλώνουν ότι δεν θα αφήσουν καν τον Λεπέν να προσγειωθεί στην Κέρκυρα.

Συμπαραστάτες από διάφορες πόλεις της Ηπείρου έρχονται στην Κέρκυρα για να βροντοφωνάξουν: "Λεπέν φασίστα, δολοφόνε". Από τους εργαζόμενους στην Ολυμπιακή μέχρι τους ξενοδοχοϋπάλληλους όλοι κάνουν ό,τι μπορούν για να περάσει ο Λεπέν πραγματικά "αξέχαστα".

Η πίεση του κόσμου, αναγκάζει τα κόμματα να οργανώσουν μια σειρά από πρωτοβουλίες ενάντια στην επίσκεψη του Λεπέν.

Οι διαδηλώσεις ήταν οι μεγαλύτερες από την μεταπολίτευση και έπειτα. Ακόμα και όταν στα δελτία ειδήσεων μεταδίδεται η είδηση ότι διμοιρίες των ΜΑΤ και φασίστες καταφθάνουν σε βοήθεια του αρχηγού τους, αυτή η είδηση γίνεται δεκτή με ενθουσιασμό "γιατί επιτέλους θα πάρουν όλοι αυτοί που στηρίζουν τον Λεπέν ένα μάθημα".

Οι αντιφασιστικές διαδηλώσεις αναγκάζουν τον Λεπέν να έρθει "νύχτα" και να φύγει "νύχτα". Τα γραφεία της ΕΠΕΝ δεν εγκαινιάστηκαν ποτέ. Το συνέδριο των "ευρωφασιστών" τελείωσε πριν καν αρχίσει.

Ομως αυτές οι κινητοποιήσεις δεν ξεφτίλισαν απλά τον Λεπέν, αλλά και την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας.

Η κυβέρνηση του ρατσισμού και των εθνικιστικών κηρυγμάτων παρόλο που επέτρεψε τη σύνοδο των ευρωφασιστών δεν μπόρεσε να κάνει οτιδήποτε για να προστατέψει τον επίτιμο καλεσμένο της. Μπροστά στην μαζική κινητοποίηση του κόσμου, η Ν.Δ. προτίμησε να μην δώσει καμιά άλλη αφορμή. Η Κέρκυρα για μια βδομάδα ήταν στα χέρια αυτών που οργάνωναν τις κινητοποιήσεις.

Τα συνθήματα "Ελληνες και ξένοι εργάτες ενωμένοι" και "Ο Μητσοτάκης φέρνει την ανεργία και όχι οι εργάτες από την Αλβανία", ήταν η καλύτερη απάντηση στο ρατσισμό της Ν.Δ. και στην προσπάθειά της να διασπάσει την εργατική τάξη. Ακόμα και όταν ο φασίστας Λεπέν δήλωσε υποστηριχτής της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής απέναντι στην "τούρκικη βαρβαρότητα" στα Βαλκάνια, ακόμα και τότε η κυβέρνηση δεν βγήκε να υποστηρίξει ανοιχτά τον "φιλέλληνα" φίλο της.

Για άλλη μια φορά η κυβέρνηση έδειξε πόσο αδύναμη είναι απέναντι στη μαζική, μαχητική κινητοποίηση της εργατικής τάξης και της νεολαίας. Εδειξαν όμως και τα όρια της αντιπολίτευσης του ΠΑΣΟΚ και του ΚΚΕ. Μιας αντιπολίτευσης που ήθελε απλά να κάνει κάποιες συμβολικές ενέργειες ενάντια στους φασίστες και όχι να απαγορεύσει με τη δύναμη του κινήματος την εμφάνιση των φασιστών. Για άλλη μια φορά η αντιπολίτευση έδειξε το πόσο πίσω ήταν από τη διάθεση του κόσμου. Οταν χιλιάδες διαδηλωτές πολιορκούσαν τα γραφεία της ΕΠΕΝ και φώναζαν "Να κλείσουν τα γραφεία των Επενιτών, αυτής της συμμορίας των νεο-ναζιστών", η αντιπολίτευση προτιμούσε απλά να αποκλείσει συμβολικά το χώρο για να "μη δώσει αφορμές" να κατηγορηθεί για αντιδημοκρατική συμπεριφορά.

Η πάλη ενάντια στο φασισμό, απέναντι στις ρατσιστικές επιθέσεις δεν έχει τελειώσει. Νέα μέτωπα ανοίγονται μπροστά μας. Ομως τώρα ξέρουμε: Μπορούμε να ξεφτιλίζουμε τους φασίστες κάθε φορά που εμφανίζονται. Οι εργάτες και η νεολαία της Κέρκυρας μας έδειξαν πώς να το κάνουμε.

Η Γερμανία σε πείσμα των μέσων ενημέρωσης δεν σημαίνει μόνο ναζιστικές επιθέσεις, αλλά σημαίνει και αντιρατσιστικές διαδηλώσεις και νικηφόρους εργατικούς αγώνες. Ο *Σωτήρης Κοντογιάννης* γράφει για τις τελευταίες απεργίες και τις πρόσφατες διαδηλώσεις ενάντια στους ναζί

Χρονιά ταξικής πόλωσης!

Το τελευταίο διάστημα έρχονται οι πιο αντιφατικές εικόνες από τη Γερμανία. Την μία στιγμή κυριαρχούν τα συθήματα και τα πανό των απεργών. Την επόμενη, ο κόσμος μένει άφωνος από τις νέες επιθέσεις των ναζιστικών συμμοριών. Υστερα, το σκηνικό αλλάζει πάλι, και οι δρόμοι κατακλύζονται για άλλη μια φορά από τις αντιρατσιστικές διαδηλώσεις.

Στα τέλη Απρίλη-αρχές Μάη, η ανατολική Γερμανία συγκλονίζεται από την απεργία του συνδικάτου Μετάλλου -της IG-Metal: οι διακόπτες κατεβήκαν σε δεκάδες εργοστάσια -αυτοκινητοβιομηχανίες, χαλυβουργεία, μεταλλωρυχεία-, οι δρόμοι, οι γέφυρες και οι είσοδοι των εργοστασίων αποκλείστηκαν από τους απεργούς ενώ το Βερολίνο, το Μεκλεμβούργο, το Ρόστοκ κατακλύστηκαν από χιλιάδες διαδηλωτές.

Τρείς μόνο βδομάδες αργότερα τα δελτία των ειδήσεων είναι για άλλη μια φορά γεμάτα από τις θηριωδίες των νεοναζί. Στις 29 Μάη στο Ζόλιγκεν -μια μικρή πόλη κοντά στην Κολωνία- οι φασίστες έβαλαν για άλλη μια φορά φωτιά σε σπίτι μεταναστών. Αυτή τη φορά ήταν εργάτες από την Τουρκία. Δυο γυναίκες και τρία παιδιά κάηκαν ζωντανοί. Οι εμπρησμοί συνεχίστηκαν και τις επόμενες μέρες -ένα ακόμα σπίτι μεταναστών στο Χάτιγκεν, ένα μαγαζί Τούρκων στην Κόνσταντς.

Οι θηριωδίες των νεοναζί προκαλούν για άλλη μια φορά ένα κύμα αντιφασιστικών και αντιρατσιστικών συγκεντρώσεων, διαδηλώσεων και απεργιών σε ολόκληρη την Γερμανία. Στο Ζόλιγκεν, χιλιάδες κατεβαίνουν στους δρόμους, λίγες ώρες μετά τον εμπρησμό με συνθήματα όπως: "Να μείνουν οι ξένοι, να φύγουν οι ναζί." Στο Κάσελ οι εργάτες στο εργοστάσιο της "Φολκσβάγκεν" κατεβαίνουν σε στάση εργασίας. Το ίδιο κάνουν και 20.000 εργάτες της "Οπελ". Στο γήπεδο του Μονάχου, 60.000 φίλαθλοι κρατάνε 5 λεπτά σιγή για τα θύματα του Ζόλιγκεν.

Αυτά τα τόσο αντιφατικά γεγονότα δεν είναι τυχαία. Αυτό που κυριαρχεί σήμερα στη γερμανική κοινωνία είναι η πιο σκληρή ταξική πόλωση. Από την μια, οι καπιταλιστές, αντιμέτωποι για πρώτη φορά τις τελευταίες δεκαετίες με μια τόσο χοντρή κρίση, έχουν ανοίξει όλα τα μέτωπα ενάντια στους εργάτες. Από την άλλη όμως, στην άλλη όχθη, στο εργατικό κίνημα, δεν κυριαρχεί η υποχωρητικότητα αλλά η διάθεση της απάντησης, της σύγκρουσης. Η αντιφατική εικόνα δεν είναι παρά η άλλη όψη αυτής της σύγκρουσης.

Επίθεση...

Η γερμανική οικονομία, που υποτίθεται ότι θα γινόταν η "ατμομηχανή της ΕΟΚ", βρίσκεται σήμερα στην χειρότερη κρίση της μεταπολεμικής της ιστορίας. Το πρώτο τετράμηνο του '93 η παραγωγή (το ΑΕΠ) έπεσε κατά 3.2% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρσι. Ο κρατικός προϋπολογισμός θα κλείσει φέτος με έλλειμμα 70 δισ. μάρκα, δηλαδή κατά 60% μεγαλύτερο από τις αρχικές προβλέψεις του Οτο Βάιγκελ, του Υπουργού Οικονομικών.

Οι καπιταλιστές και η κυβέρνηση του Κολ προσπαθούν να φορτώσουν τα βάρη αυτής της κρίσης στις πλάτες των εργατών.

Στην ανατολή η ανεργία έχει επίσημα ξεπεράσει το 18%. Την ίδια ώρα, εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες, απασχολούνται σε διάφορα προγράμματα απασχόλησης ανέργων με μεροκάματα πείνας. Και στη δύση, οι βιομήχανοι ετοιμάζουν νέες περικοπές στις θέσεις εργασίας. Πρόσφατα η "Φολκσβάγκεν" ανακοίνωσε ότι σκοπεύει να κλείσει το 30% των εργοστασίων της

Ο Κολ επικαλείται το κόστος της ενοποίησης για να ζητάει συνεχώς νέες θυσίες. Πέρσι την άνοιξη προσπάθησε -χωρίς αποτέλεσμα- να μειώσει τους πραγματικούς μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων, δηλαδή να τους δώσει αυξήσεις κάτω από τον πληθωρισμό.

Φέτος, οι καπιταλιστές "χτυπήσαν" ξανά, αυτή την φορά στην ανατολή -όπου λογαριάζαν ότι η ανεργία θα έκανε τους εργάτες πιό ευάλωτους στους εκβιασμούς τους. Τον Μάη, οι βιομήχανοι του μέταλλου προσπάθησαν να σπάσουν την συμφωνία του '91 που προέβλεπε σταδιακή εξίσωση μισθών των εργατών στην ανατολή με τους εργάτες στην δύση. "Αν οι εργάτες επιμείνουν στην εξίσωση των μισθών", έλεγε ο πρόεδρος του γερμανικού ΣΕΒ, "βάζουν σε κίνδυνο 100.000 θέσεις εργασίας". Για πρώτη φορά στην μεταπολεμική ιστορία της Γερμανίας, οι καπιταλιστές προσπαθούσαν να πάρουν πίσω μια προηγούμενη συμφωνία.

Αλλά οι επιθέσεις δεν είναι μόνο οικονομικές. Η κυβέρνηση συνειδητά καλλιεργεί τον ρατσισμό, προσπαθώντας να ενοχοποιήσει τους μετανάστες για την κρίση και την ανεργία και να διασπάσει έτσι την ενότητα των εργατών. Οι ξένοι που καταφεύγουν στη Γερμανία ζητώντας άσυλο μετατράπηκαν σε αποδιοπομπαίους τράγους. "Η βάρκα γέμισε" έλεγε ο Κολ, ενώ προπαγάνδιζε την ανάγκη να αλλάξει το σύνταγμα και να πάψει η Γερμανία να δέχεται πρόσφυγες. Την ίδια στιγμή, οι νεοναζί έκαιγαν τις εστίες προσφύγων στην Χόϊερσβέρντα και το Ρόστοκ. Είναι η ίδια η κυβέρνηση που οπλίζει το δολοφονικό χέρι των νεοναζί...

Φέτος, στις 27 Μάη, πέρασε έναν νέο νόμο που επιτρέπει στην αστυνομία να πετάει αυτόματα έξω αυτούς που καταφεύγουν στην Γερμανία ζητώντας άσυλο -τώρα θα πρέπει να υποβάλουν αίτηση

πριν περάσουν τα σύνορα! Δυο μέρες αργότερα, στις 29 Μάη, οι φασίστες έβαλαν φωτιά στο σπίτι των Τούρκων στο Ζόλιγκεν.

... και αντίσταση

Πολλοί κατηγορούν τον Κολ ότι έσπρωξε την γερμανική οικονομία στην κρίση επειδή αγνόησε το '91 το πραγματικό κόστος της ενοποίησης. Αυτό όμως που είχε υποτιμήσει ο Κολ ήταν η αντίσταση των εργατών.

Ο Κολ έλπιζε με την επανένωση να αξιοποιήσει την κατάσταση στην ανατολή -την ανεργία, τα χαμηλά μεροκάματα κλπ- ενάντια στους εργάτες στη δύση. Απέτυχε όμως, γιατί τα συνδικάτα της δύσης έτρεξαν αμέσως να οργανώσουν τους εργάτες στην ανατολή. Για να επεκτείνουν την επιρροή τους στην ανατολή, οι ηγέτες των συνδικάτων της δύσης αναγκάστηκαν να μπουν μπροστά και να απαιτήσουν μέτρα κατά της ανεργίας και την, έστω σταδιακή, εξίσωση των μισθών.

Η ελπίδα του Κολ, να στρέψει τους εργάτες στην ανατολή ενάντια στους εργάτες στη δύση, απέτυχε. Και οι συνέπειες αυτής της αποτυχίας φάνηκαν πέρσι την άνοιξη, με την απεργία των δημοσίων υπαλλήλων. Δυόμισι εκατομμύρια εργάτες και υπάλληλοι -στα νοσοκομεία, τους δήμους, τα αεροδρόμια- απεργούσαν για 11 μέρες, εξαναγκάζοντας στο τέλος την κυβέρνηση να δώσει αυξήσεις πάνω από τον πληθωρισμό. Το ίδιο έγινε φέτος στην ανατολή, στην απεργία της IG-Metal. Οι βιομήχανοι αναγκάστηκαν, στο τέλος, να δώσουν τις αυξήσεις - 21% ως 26% - που προέβλεπε η συμφωνία για την σταδιακή εξίσωση των μισθών που είχαν υπογράψει με το συνδικάτο μετάλλου πριν δυο χρόνια.

Και η ίδια διάθεση που εκφράστηκε στις απεργίες της φετινής και της περσινής άνοιξης, εκφράζεται και στο μέτωπο του ρατσισμού. Τέσσερα εκατομμύρια συμμετείχαν στις μεγάλες αντιρατσιστικές διαδηλώσεις τον περασμένο Γενάρη. Χιλιάδες αντιρατσιστές σχημάτισαν ανθρώπινες αλυσίδες με αναμμένα κεριά διαδηλώνοντας έτσι ενάντια στους φασίστες -που λίγο καιρό πριν στο Μέλν είχαν κάψει ζωντανούς τρεις μετανάστες από την Τουρκία- αλλά και ενάντια στους ρατσιστικούς νόμους του Κολ. Το κίνημα του Γενάρη εξαφάνισε κυριολεκτικά τους φασίστες από το φως της μέρας. Μπορεί η κυβέρνηση να τους έδωσε τώρα για άλλη μια φορά το πράσινο φως για τις δολοφονικές τους επιθέσεις με τον νόμο για το άσυλο, όμως οι "επιχειρήσεις" τους -σαν αυτή του Ζόλιγκεν- είναι επιχειρήσεις "νύχτας και ομίχλης", γίνονται στο σκοτάδι, στα κρυφά.

Μέχρι πέρσι, η Γερμανία είχε τον χαμηλότερο αριθμό "χαμένων εργατοωρών" σε απεργίες στην Ευρώπη. Αυτό δεν οφείλεται σε κάποια "συντηρητικοποίηση" ούτε σε κάποια "ενσωμάτωση" των εργατών στην Γερμανία. Αντίθετα, και μόνο με τον φόβο της απεργίας, οι καπιταλιστές στην Γερμανία ήταν έτοιμοι να προχωρήσουν σε παραχωρήσεις. Οι εργάτες στην Γερμανία έχουν το μικρότερο ωράριο στην Ευρώπη, την μεγαλύτερη άδεια και μισθούς πολύ πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Το αποτέλεσμα αυτών των κατακτήσεων χωρίς μάχες είναι διπλό. Από την μία, στα συνδικάτα έχει κυριαρχήσει μια γραφειοκρατία που είναι μόνιμα προσανατολισμένη στον διάλογο και την συνεργασία. Και οι αγώνες των δημοσίων υπαλλήλων πέρσι, και των μεταλλεργατών φέτος θα μπορούσαν να έχουν κλείσει με καθαρές νίκες για τους εργάτες. Αντί για αυτό, οι συνδικαλιστικές ηγεσίες, τις έκλεισαν με συμβιβασμούς. Οι καπιταλιστές δεν πήραν πίσω αυτά που ήθελαν - ηττήθηκαν, αλλά οι εργάτες δεν κερδίσαν αυτά που θα μπορούσαν.

Από την άλλη μεριά όμως, όλα αυτά τα χρόνια των κατακτήσεων έχουν οπλίσει τους εργάτες στην Γερμανία με μεγάλη αυτοπεποίθηση. Η γερμανική εργατική τάξη δεν έχει γνωρίσει ήττα, για πολλά χρόνια τώρα. Οι άγριες επιθέσεις των καπιταλιστών σήμερα, βρίσκουν μια εργατική τάξη οργανωμένη, πειθαρχημένη και έτοιμη να απαντήσει.

Πολιτική κρίση

Τα αδιέξοδα έχουν σπρώξει την κυβέρνηση του Κολ σε ανοιχτή κρίση. Μέχρι σήμερα εφτά υπουργοί έχουν αναγκαστεί να παραιτηθούν από τα σκάνδαλα που έχουν ξεσπάσει. Οι "Ελεύθεροι Δημοκράτες" -το κόμμα του υπουργού Εξωτερικών Κλάους Κίνκελ- που συμμετέχει στον κυβερνητικό συνασπισμό έστειλε την κυβέρνηση στο συνταγματικό δικαστήριο προκειμένου να ακυρώσει την απόφαση για συμμετοχή της Γερμανίας στις δυνάμεις του ΟΗΕ στην Βοσνία!

Η κυβέρνηση καταφέρνει να επιβιώνει μόνο χάρη στην στήριξη της αντιπολίτευσης. Τον Μάρτη, οι ηγέτες του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (SPD) έκλεισαν μια "συμμαχία αλληλεγγύης" με τον Κολ, που του δίνει το πράσινο φως να προχωρήσει σε περικοπές στις κοινωνικές δαπάνες και σε αύξηση της φορολογίας. Ακόμα χειρότερα, οι βουλευτές του SPD έδωσαν την συγκατάθεσή τους για την αλλαγή του νόμου για το άσυλο.

Η προδοσία του SPD, η δεξιά προσαρμογή του, του έχει "χαρίσει" μια κρίση ανάλογη με την κρίση των Χριστιανοδημοκρατών του Κολ: τον Μάρτη ο Ενγκχολμ, ο ηγέτης του SPD, παραιτήθηκε κατηγορούμενος και αυτός για σκάνδαλα.

Η δεξιά προσαρμογή της ηγεσίας του SPD έχει δημιουργήσει ρήγματα μέσα στην εργατική τάξη και τη νεολαία. Στις διαδηλώσεις μετά το Ζόλιγκεν, κυκλοφορούσαν εκατοντάδες αυτοσχέδιες πικέτες που έριχναν την ευθύνη για την δολοφονία όχι μόνο στους φασίστες ή τον Κολ αλλά και στους βουλευτές της αντιπολίτευσης. "Τα δύο τρίτα του κοινοβουλίου ενθάρρυναν τους δολοφόνους του Ζόλιγκεν" έγραφε μια πικέτα στο Βερολίνο. Στο συνέδριο του SPD, για την εκλογή του αντικαταστάτη του Ενγκχολμ, το ένα τέταρτο των αντιπροσώπων καταδίκασε την ηγεσία του κόμματος για την υποχώρηση στις πιέσεις του Κολ για το άσυλο και την αποστολή γερμανικών στρατευμάτων σε επιχειρήσεις έξω από την Γερμανία. Η νεολαία του κόμματος "βράζει".

Ούτε η κυβέρνηση, ούτε οι καπιταλιστές έχουν κάποια ορατή διέξοδο από την κρίση. Και όσο θα βαθαίνει η κρίση τους, τόσο θα μεγαλώνει η επιθετικότητά τους σε όλα τα μέτωπα. Η αντίσταση των εργατών στα μέτρα λιτότητας -στην ανεργία, το πάγωμα του μεροκάματου, τις περικοπές στις κοινωνικές δαπάνες κλπ- δεν πρόκειται να κάνει αυτόματα τον Κολ να υπαναχωρήσει και να εγκαταλείψει το χαρτί του ρατσισμού -ίσα, ίσα οι προσπάθειές του να διασπάσει την εργατική τάξη θα γίνουν ακόμα μεγαλύτερες. Και οι ρατσιστικές επιθέσεις της κυβέρνησης θα ανοίγουν ξανά και ξανά την όρεξη των φασιστικών συμμοριών.

Γι' αυτό το εργατικό κίνημα είναι αναγκασμένο να απαντήσει ταυτόχρονα και στα δύο μέτωπα: και στις επιθέσεις στους χώρους δουλειάς και στον ρατσισμό και την αναβίωση του φασισμού που τον συνοδεύει.

Η σοσιαλδημοκρατία δεν μπορεί να σταθεί στο ύψος αυτών των καθηκόντων. Το βάρος πέφτει στις πλάτες της ακόμα μικρής επαναστατικής αριστεράς στην Γερμανία.

Αυτό που χρειάζεται είναι μια δυνατή επαναστατική οργάνωση, που θα μπορεί να κρατάει ανοιχτά τα μέτωπα, δείχνοντας τα χιλιάδες νήματα που συνδέουν την αναβίωση του ναζισμού με τον ρατσισμό του Κολ και την λιτότητα των καπιταλιστών. Και η δυνατότητα να χτιστεί υπάρχει σήμερα -με την αγανάκτηση των εργατών, την μαχητική διάθεση της νεολαίας, τα ρήγματα στη σοσιαλδημοκρατία- περισσότερο από κάθε άλλη φορά. Σε αυτή την κατεύθυνση κινείται η SAG - η Σοσιαλιστική Εργατική Ομάδα- η αδερφή οργάνωση της ΟΣΕ στη Γερμανία.

Οι ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις στον Κόλπο, στη Σομαλία, στη Γιουγκοσλαβία πολλαπλασιάζουν τις εστίες του πολέμου. Υπάρχει καμιά δύναμη που μπορεί να τους σταματήσει; Η *Μαρία Στύλλου* πιάνει τα ερωτήματα γύρω απ' αυτό το ζήτημα και προσπαθεί να τα απαντήσει.

Το βάρβαρο πρόσωπο του ιμπεριαλισμού σήμερα

Αυτό το άρθρο γράφεται μια βδομάδα μετά τον βομβαρδισμό της Βαγδάτης από τον Κλίντον, ενώ ταυτόχρονα οι κυανόκρανοι του ΟΗΕ ρίχνουν στο ψαχνό στη Σομαλία και 300 Αμερικάνοι πεζοναύτες άρχισαν να αποβιβάζονται στην Δημοκρατία της Μακεδονίας. Αυτή η εικόνα μπορεί να μοιάζει με επιβεβαίωση όσων υποστήριζαν ότι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου θα σημάδευε την απόλυτη κυριαρχία των ΗΠΑ, ότι η "νέα τάξη" του Μπους είναι μια πραγματικότητα και ότι οι ΗΠΑ είναι πια η μόνη κυρίαρχη και αδιαμφισβήτητη υπερδύναμη.

Αυτή η εικόνα δεν προβαλλόταν μόνο από τα επιτελεία των ΗΠΑ και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, αλλά βρήκε την απήχησή της σε ολόκληρα κομμάτια της αριστεράς παγκόσμια. Στην Ελλάδα για το μεγαλύτερο μέρος της αριστεράς, τα συνθήματα "Έξω από το ΝΑΤΟ" ή "Έξω από την ΕΟΚ" θεωρήθηκαν ξεπερασμένα. Πιστεύοντας μια προηγούμενη περίοδο ότι ο αντιιμπεριαλιστικός πόλος ήταν η ΕΣΣΔ, μετά την κατάρρευση της πέρασαν στην προσαρμογή. Τώρα πια η πίεση στους διεθνείς ιμπεριαλιστικούς οργανισμούς έμοιαζε να ήταν η μόνη λύση.

Για κάποιους αυτό έχει προχωρήσει ακόμα περισσότερο. Σημαίνει την υποστήριξη της επέμβασης του ΝΑΤΟ, της ΕΟΚ, του ΟΗΕ γιατί δεν έχουν και τίποτα άλλο να πιστέψουν. Το παράδειγμα της Γιουγκοσλαβίας, όπου ακόμα και κάποιοι που ήταν αντίθετοι στον πόλεμο στον Κόλπο υποστηρίζουν την στρατιωτική επέμβαση για να σταματήσει η αιματοχυσία, είναι ενδεικτικό της απογοήτευσης.

Από την άλλη, κομμάτια με προέλευση την σταλινική αριστερά ψάχνουν να βρούνε το νέο αντιιμπεριαλιστικό στρατόπεδο για να συμμαχήσουν. Κι εκεί η κατάσταση δεν είναι λιγότερο αδιέξοδη. Γιατί άλλοτε εμφανίζεται η Κίνα σαν αντιιμπεριαλιστικός πόλος κι άλλες φορές ακόμα και ο ίδιος ο Μητσοτάκης όταν συμμαχεί με τον Μιλόσεβιτς.

Ο μόνος τρόπος να μην παρασύρεται κανένας από εντυπώσεις της στιγμής και για να καταλάβει πώς διαμορφώνεται ο ιμπεριαλισμός σήμερα, είναι να προστρέξει ξανά στους κλασικούς του μαρξισμού.

Η μαρξιστική θεωρία για τον ιμπεριαλισμό

Ιμπεριαλισμός είναι η δυνατότητα των δυνατών κρατών να καθορίζουν την τύχη των πιο αδύνατων ή η δυνατότητα των Μεγάλων Δυνάμεων, από την περίοδο του τέλους του 19ου αιώνα, να επιβάλλουν την κυριαρχία τους στις μικρότερες χώρες.

Τη μαρξιστική ανάλυση του ιμπεριαλισμού σαν φαινόμενο των αρχών του αιώνα, τη χρωστάμε στους επαναστάτες που συγκρούστηκαν με τη Δεύτερη Διεθνή πάνω στα προβλήματα αντιμετώπισης του αυξανόμενου μιλιταρισμού και του επερχόμενου τότε Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου.

Το δρόμο είχε ανοίξει η Ρόζα Λούξεμπουργκ στη διαμάχη της

με τη γερμανική σοσιαλδημοκρατία. Από κει ξεκινάει η παράδοση της ανάλυσης του ιμπεριαλισμού σαν δυναμική της συσσώρευσης του κεφάλαιου σε παγκόσμια κλίμακα. Οι πόλεμοι, οι κατακτήσεις, οι εξοπλισμοί δεν ήταν ένα τυχαίο φαινόμενο ή μια πολιτική δυστροπία όπως υποστήριζε η σοσιαλδημοκρατία στις παραμονές του Α' Παγκόσμιου Πόλεμου.

Τα χαρακτηριστικά του ιμπεριαλισμού που περιγράφει ο Λένιν στο κλασικό του βιβλίο **"Ιμπεριαλισμός, το ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού"** είναι τα εξής:

«1. Συγκέντρωση της παραγωγής και του κεφάλαιου, που έχει φτάσει σε τέτοια υψηλή βαθμίδα ανάπτυξης, ώστε να δημιουργεί μονοπώλια που παίζουν αποφασιστικό ρόλο στην οικονομική ζωή. 2. Συγχώνευση του τραπεζικού κεφαλαίου με το βιομηχανικό και δημιουργία μιας χρηματιστικής ολιγαρχίας πάνω στη βάση αυτού του "χρηματιστικού κεφαλαίου". 3. Εξαιρετικά σπουδαία σημασία αποκτάει η εξαγωγή κεφαλαίου, σε διάκριση από την εξαγωγή εμπορευμάτων. 4. Συγκρούονται οι διεθνείς μονοπωλιακές ενώσεις των καπιταλιστών, οι οποίες μοιράζουν τον κόσμο και 5. έχει τελειώσει το εδαφικό μοίρασμα της γης ανάμεσα στις μεγαλύτερες καπιταλιστικές δυνάμεις.»

Ο ιμπεριαλισμός, λοιπόν, σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό, είναι το αποτέλεσμα μιας από τις πιο βασικές τάσεις του καπιταλισμού που περιγράφει ο Μαρξ στο Κεφάλαιο, της τάσης για συσσώρευση και για συγκεντροποίηση. Κι αυτό, γιατί η δυναμική της συγκέντρωσης, δεν οδηγεί μόνο στο να απορροφηθούν τα πιο καθυστερημένα κομμάτια του κεφάλαιου από τα πιο μεγάλα και τα πιο σύγχρονα, αλλά ταυτόχρονα δημιουργεί και την ανάγκη να επεκταθούν σε άλλες χώρες είτε σαν εμπορεύματα (εξαγωγές) είτε και σαν κεφάλαια (επενδύσεις).

Σε σχέση με την σημασία των αποικιών, ο Λένιν -αυτός που κατεξοχήν έχει κακοποιηθεί από τους "αντιιμπεριαλιστές" επιγόνους- στην πολεμική του με τον Κάουτσκι διευκρινίζει ότι είναι λάθος ο ιμπεριαλισμός να εμφανίζεται σαν τάση για προσαρτήσεις, ιδιαίτερα δε μόνο αγροτικών περιοχών.

Ο Μπουχάριν, στο βιβλίο του για **"Τα ζητήματα μετάβασης στον σοσιαλισμό"** περιγράφει με μεγαλύτερη ακρίβεια τις βασικές τάσεις του καπιταλισμού στο στάδιο του ιμπεριαλισμού.

»Η τάση προς την μεγαλύτερη οργάνωση που αγκαλιάζει όλο και περισσότερους κλάδους της "εθνικής οικονομίας" μέσα από την συγκέντρωση επιχειρήσεων και μέσα από τον οργανωτικό ρόλο των τραπεζών, έχει οδηγήσει στην μετατροπή κάθε αναπτυγμένου καπιταλιστικού "εθνικού συστήματος" σε "κρατικοκαπιταλιστικό" τράστ. Από την άλλη μεριά, η διαδικασία ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων σπρώχνει αυτά τα "εθνικά" συστήματα στις πιο οξείες συγκρούσεις μέσα στην ανταγωνιστική τους μάχη για την παγκόσμια αγορά.»

Στο κέντρο πια του ορίζοντα του κάθε κεφαλαίου, δεν είναι η χώρα του, αλλά η διεθνής αγορά η οποία υπάρχει, λειτουργεί και επιβάλλει τους νόμους της σαν ξεχωριστή ενότητα και όχι απλά σαν το άθροισμα των επιμέρους εθνικών οικονομιών.

Επειδή όμως αυτή η διαδικασία δεν καταλήγει σε μια γραμμική ανάπτυξη αλλά σε κρίσεις, καταστροφές και σκληρότερους α-

νταγωνισμούς, γι' αυτό και τα διάφορα κεφάλαια ξαναγυρίζουν στο κράτος - ορμητήριο απ' όπου ξεκίνησαν για να ζητήσουν προστασία (έλεγχος της εσωτερικής αγοράς, προϋποθέσεις για εξάπλωση σε νέες αγορές προϊόντων ή πρώτων υλών, δάνεια για επενδύσεις κλπ). Αυτή η τάση οδηγεί στο δυνάμωμα του κράτους όχι μόνο σαν προστάτη, αλλά και σαν καπιταλιστή που αναλαμβάνει ένα μεγάλο κομμάτι της παραγωγής. Αυτό είναι που ο Μπουχάριν ονόμασε σαν τάση για "κρατικό καπιταλισμό".

Σε τελική ανάλυση ο ανταγωνισμός ανάμεσα στα κεφάλαια την περίοδο του ιμπεριαλισμού μετατρέπεται σε ανταγωνισμούς εξοπλισμών ανάμεσα στα διάφορα κράτη. Γι' αυτό και οι ιμπεριαλιστικοί πόλεμοι, υποστήριζε ο Μπουχάριν, είναι οργανικά δεμένοι με το χαρακτήρα του καπιταλισμού στη φάση της διεθνοποίησής του.

Οι φάσεις του ιμπεριαλισμού

Πόσο αυτή η ανάλυση είναι ικανή για να περιγράψει τις διάφορες φάσεις που έχει περάσει ο ιμπεριαλισμός από την εμφάνιση του στα τέλη του προηγούμενου αιώνα μέχρι σήμερα;

Στην πρώτη φάση του ο κλασικός ιμπεριαλισμός από το 1875 έως το 1945 έχει τα χαρακτηριστικά που περιγράφουν στα βιβλία τους ο Λένιν και ο Μπουχάριν.

Από τη μια στα μέσα του προηγούμενου αιώνα εμφανίζονται κι άλλες βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες που ανταγωνίζονται την μέχρι τότε κυρίαρχη Βρετανία. Το ποιά χώρα θα έχει το ισχυρότερο ναυτικό, το ποιά θα έβγαινε κερδισμένη από την διάλυση των αυτοκρατοριών, ήταν στο κέντρο των αντιπαραθέσεων και των οικονομικών πολέμων αναμεταξύ τους.

Οι αποικίες, επειδή έπαιζαν ένα βασικό οικονομικό ρόλο εκείνη την περίοδο, ήταν ένα από τα "καυτά" πεδία του οικονομικού και στρατιωτικού ανταγωνισμού. Η Βρετανία και η Γερμανία -σαν οι δυο πιο αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες εισάγαν από τις αποικίες πρώτες ύλες και τρόφιμα. Το ποια από τις μεγάλες δυνάμεις θα έλεγχε τον δρόμο προς τις αποικίες αποκλείοντας ταυτόχρονα την άλλη, ήταν η αιτία των καυγάδων που οδήγησαν και στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η σημασία των αποικιών για τους ενδοϊμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς, ήρθαν ξανά στην επιφάνεια το 1930, την περίοδο της μεγάλης οικονομικής κρίσης.

Για την Γαλλία και την Βρετανία οι αποικίες έπαιξαν σωτήριο ρόλο για να αποφύγουν τις συνέπειες της μεγάλης κρίσης, ενώ αντίθετα η έλλειψη αποικιών για τη Γερμανία και τις ΗΠΑ άφησε αυτές τις χώρες εκτεθειμένες στην παγκόσμια κρίση. Ομως και για τις δυο ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος πρόσφερε μια διέξοδο.

Ο Ιμπεριαλισμός των υπερδυνάμεων 1945-90

Οι ενδοϊμπεριαλιστικές διαμάχες άλλαξαν ριζικά μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την ήττα της Γερμανίας και της Ιαπωνίας. Η Ευρώπη χωρίστηκε στα δύο, και τα διάφορα ευρωπαϊκά κράτη μπήκαν σε ένα από τα δυο στρατιωτικά μπλοκ που ήταν κάτω από τον έλεγχο των δύο υπερδυνάμεων.

Ο Ψυχρός Πόλεμος ανάμεσα στους δύο νικητές του Β' Παγκόσμιου Πόλεμου, καθόρισε και την μορφή που πήραν οι ενδοιμπεριαλιστικοί ανταγωνισμοί. Οι στρατιωτικοί και εδαφικοί ανταγωνισμοί πήραν διπολικό χαρακτήρα. Ενώ μέχρι τότε οι συγκρούσεις που υπήρχαν ήταν ανάμεσα σε μια πληθώρα μεγάλων δυνάμεων, τώρα οι συμμαχίες που διαμορφώθηκαν ήταν πολύ καθορισμένες. Από την μια το ΝΑΤΟ, το στρατιωτικό σύμφωνο των Δυτικών και από την άλλη το σύμφωνο της Βαρσοβίας που περιελάμβανε όλα τα κράτη του Ανατολικού μπλόκ.

Αυτό άλλαξε και τον χαρακτήρα που πήραν οι πόλεμοι την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Αντί για γενικευμένο πόλεμο ανάμεσα στις δυο υπερδυνάμεις οι πόλεμοι ήταν περιφερειακοί. Ηταν πόλεμοι που ξεσπούσαν από την επέμβαση της μιας υπερδύναμης να εμποδίσει την επέκταση της επιρροής της άλλης. Τέτοιος ήταν ο πόλεμος στην Κορέα το 1951, του Βιετνάμ το 1967 και του Αφγανιστάν το 1979.

Επίσης οι ανταγωνισμοί που διαμορφώθηκαν μέσα στο κάθε μπλοκ ήταν διαφορετικοί από ό,τι πριν.

Η Αμερική μετά τον πόλεμο ήταν όχι μόνο στρατιωτικά, αλλά και οικονομικά ισχυρότερη. Αυτό της έδωσε τη δυνατότητα να δέσει στη σφαίρα επιρροής της χώρες από την Ευρώπη μέχρι την Ασία, όχι μόνο μέσα από στρατιωτικές επεμβάσεις αλλά και μέσα από οικονομικές συναλλαγές. Η κατεστραμμένη Ευρώπη χτίζεται από τα αμερικάνικα κεφάλαια και το γνωστό σχέδιο Μάρσαλ εξασφαλίζει την οικονομική της ανασυγκρότηση. Η Διεθνής Τράπεζα χρηματοδοτεί κρατικά έργα και επενδύσεις στις χώρες του "Τρίτου Κόσμου", ενώ το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αναλαμβάνει να εξασφαλίσει την κυριαρχία του δολάριου σαν νόμισμα των διεθνών συναλλαγών.

Το αποτέλεσμα αυτής της ανάπτυξης ήταν η αφάνταστη σε έκταση διεθνοποίηση και αλληλοδιείσδυση του κεφάλαιου ανάμεσα στις κύριες καπιταλιστικές χώρες. Σε αντίθεση με μια προηγούμενη περίοδο, όπου η κίνηση των επενδύσεων πήγαινε από την "μητρόπολη" στην "περιφέρεια", τώρα η αγορά των ίδιων των ανεπτυγμένων χωρών ήταν ο στόχος αυτής της κίνησης.

Οι συναλλαγές ανάμεσα στις βιομηχανικές χώρες αποτελούσαν το μεγαλύτερο ποσοστό του διεθνούς εμπορίου και την κυριότερη αιχμή της μεταπολεμικής έκρηξής του. Στη δεκαετία του '50 ο όγκος των βιομηχανικών προϊόντων αυξανόταν με ρυθμό 9,5% ενώ στη δεκαετία του '60 με 13,5%. Την ίδια περίοδο το μερίδιο των φτωχών ή υπανάπτυκτων χωρών στις εισαγωγές βιομηχανικών προϊόντων αυξανόταν αρχικά με ετήσιο ρυθμό 2% που αργότερα ανέβηκε στο 9%. Αυτό δηλαδή που βλέπουμε είναι πως,όχι μόνο η καρδιά των καινούργιων επενδύσεων βρισκόταν στις βασικές καπιταλιστικές χώρες (στο τέλος του 1970 μόνο το 1/4 των επενδύσεων των βιομηχανικών κρατών προς άλλες χώρες πήγαινε προς τον "Τρίτο Κόσμο", ενώ τα υπόλοιπα 3/4 κατευθύνονταν προς τα άλλα αναπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη), αλλά και το μεγαλύτερο κομμάτι του διεθνούς εμπορίου ήταν περιοριζόταν ανάμεσα σ' αυτές τις χώρες.

Για όσους θεωρήσουν ότι το ανατολικό στρατόπεδο ήταν σοσιαλιστικό, ή έστω αντιιμπεριαλιστικό, υπήρχε πλήρης αδυναμία να εξηγήσουν τι συνέβαινε όχι μόνο στην ανατολή (την υποταγή της εργατικής τάξης σε ξέφρενους ρυθμούς συσσώρευσης και εξοπλισμών) αλλά και στη δύση. Ο δυτικός καπιταλισμός έμοιαζε να ταιριάζει πιο πολύ με έναν ενιαίο υπεριμπεριαλισμό (τη θεωρία του Κάουτσκι) παρά με την ανάλυση του Λένιν. Μόνο με τη βοήθεια της ανάλυσης του Κλιφ για τα καθεστώτα της Ρωσίας και του Συμφώνου της Βαρσοβίας σαν κρατικούς καπιταλισμούς, μπορούσε να γίνει κατανοητή η νέα εικόνα του συστήματος μεταπολεμικά και να ξανασυνδεθεί με την ανάλυση του Λένιν.

Ο αγώνας δρόμου των εξοπλισμών ΗΠΑ - ΕΣΣΔ ήταν η κυρίαρχη μορφή ανταγωνισμού και η πολεμική βιομηχανία αναδείχτηκε σε ηγεμονικό κλάδο της οικονομίας και στις δυο υπερδυνάμεις σε βαθμό που δεν είχε υπάρξει ποτέ στο παρελθόν σε καιρό ειρήνης. Η "οικονομία των εξοπλισμών" ήταν το κλειδί της καπιταλιστικής ανάκαμψης που σημάδεψε τις μεταπολεμικές δεκαετίες μέχρι το 1973-74.

Εστω, όμως, και αν η αμερικάνικη πολεμική βιομηχανία ήταν η "ατμομηχανή" που έβαλε σε κίνηση όλη αυτή την καπιταλιστική ανάκαμψη και έστω κι αν οι εξαγωγές κεφαλαίων και εμπορευμάτων συγκεντρώθηκαν σε μεγάλα ποσοστά στην αλληλοδιείσδυση στις ίδιες τις μητροπόλεις του καπιταλισμού, αυτό δεν σήμαινε ότι έβγαιναν όλες το ίδιο κερδισμένες.

Υπήρξε μεγάλη διαφορά ρυθμών ανάπτυξης ΗΠΑ, Γερμανίας, Ιαπωνίας. Η διαφορά Βρετανίας - Ιαπωνίας ήταν ακόμα πιο μεγά-

λη. Μέσα στο δυτικό στρατόπεδο η "άνθηση" προχωρούσε με διαφορετικές ταχύτητες ξανανοίγοντας έτσι τους ανταγωνισμούς που είχε γεφυρώσει η αμερικάνικη ηγεμονία και η αλληλοδιείσδυση. Οι χώρες που για ιστορικούς λόγους διέθεταν τη λιγότερη στρατιωτική δύναμη Γερμανία, Ιαπωνία -οι ηττημένοι του Β' Παγκόσμιου Πολέμου κατάφερναν να αποσπάσουν τα μεγαλύτερα οφέλη σε σύγκριση με τις χώρες που σήκωναν τα βάρη του πυρηνικού οπλοστάσιου της Δύσης (ΗΠΑ, Βρετανία, Γαλλία). Από μια στιγμή και πέρα αυτές οι ανισορροπίες μέσα στο δυτικό μπλοκ παίρνουν τις διαστάσεις μιας κρίσης της αμερικάνικης ηγεμονίας.

Παράλληλα, η εμφάνιση των "Νέων Βιομηχανικών Χωρών", όπως ονομάστηκαν, έδειξε ότι τα κέντρα καπιταλιστικής ανάπτυξης έχουν απλωθεί και πέρα από τις χώρες του ανεπτυγμένου καπιταλισμού, όχι μόνο σαν παραγωγή εξαρτημάτων και προϊόντων κατανάλωσης, αλλά και με επενδύσεις σε βιομηχανίες αιχμής όπως ηλεκτρονικά, αυτοκίνητα, χημικά κλπ. Αυτή η εξέλιξη αρχίζει να κάνει το σκηνικό του καπιταλισμού ακόμα πιο πολύπλοκο.

Ο ιμπεριαλισμός μετά τον Ψυχρό Πόλεμο

Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η εικόνα του κόσμου έχει αλλάξει. Εχουμε ξαναγυρίσει πίσω σ' ένα καπιταλιστικό σύστημα που το χαρακτηριστικό του είναι η αστάθεια.

Τώρα πια έχουν ξαναβγεί στην επιφάνεια ανταγωνισμοί οικονομικοί και πολιτικοί που την προηγούμενη περίοδο ήταν κάτω από τον έλεγχο των δύο υπερδυνάμεων.

Οι επαναστάσεις στην Ανατολική Ευρώπη σήμαναν την διάλυση του συμφώνου της Βαρσοβίας και την προσπάθεια διαφόρων κρατών να συμμαχήσουν με τη Δύση.

Μια δημοφιλής ερμηνεία αυτής της εξέλιξης είναι ότι οι ΗΠΑ μπορούν τώρα να αποκτήσουν ακόμα μεγαλύτερη υπεροχή απ' ό,τι μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Κι αυτό ενισχύθηκε ακόμα περισσότερο με την επέμβαση στο Ιράκ, το 1991.

Ομως, η εικόνα της μιας "υπερδύναμης" διαψεύδεται από τα ίδια τα γεγονότα.

Η ώρα της αλήθειας και των προβλημάτων του ιμπεριαλισμού των ΗΠΑ φάνηκε από τον πόλεμο του Βιετνάμ το 1968.

Το οικονομικό κόστος του να κρατηθεί αυτός ο πόλεμος γενίκευσε μια καταπληκτική αντίσταση μέσα στις ΗΠΑ. Η αντίδραση απέναντι στον πόλεμο άρχισε να απλώνεται από τους φοιτητικούς κύκλους σε ολόκληρα κομμάτια της νεολαίας και των μαύρων των γκέττο.

Σ' αυτόν τον πόλεμο ηττήθηκαν οι ΗΠΑ, όχι γιατί είχαν σαν αντιπαλό τους την ΕΣΣΔ ή την Κίνα (που δεν τις είχαν) αλλά γιατί αντιμετώπισαν εσωτερικά ένα φοβερό αντιπολεμικό κίνημα που δεν μπορούσαν να το σταματήσουν.

Σήμερα είναι ακόμα πιο δύσκολο για τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό να κυριαρχήσει στον κόσμο.

Η οικονομία των ΗΠΑ βρίσκεται σε ύφεση και αντιμετωπίζει σκληρούς ανταγωνιστές όπως την Γερμανία και την Ιαπωνία. Το κόστος των ΗΠΑ να κρατάει την πρώτη θέση στους εξοπλισμούς, λειτουργεί σαν βάρος στο να μπορέσει να αντιμετωπίσει τους οικονομικούς ανταγωνιστές της.

Η επέμβαση στο Ιράκ έμοιαζε επιτυχής μόνο γιατί ήταν γρήγορη. Αντίθετα ο κίνδυνος να εμπλακούν σε έναν μακροχρόνιο πόλεμο είτε στην Γιουγκοσλαβία είτε ακόμα και στην Σομαλία τους φοβίζει. Οικονομικά θα οξύνει την κρίση ενώ πολιτικά ο κίνδυνος ενός νέου αντιπολεμικού κινήματος μέσα στις ίδιες τις ΗΠΑ είναι αρκετά ορατός.

Ο δεύτερος λόγος είναι η όξυνση των ανταγωνισμών ανάμεσα στις διάφορες δυτικές δυνάμεις είτε γιατί οι άλλες όπως η Γερμανία και η Ιαπωνία, δεν θέλουν να μοιραστούν το οικονομικό κόστος αυτών των επεμβάσεων, όπως π.χ. στον πόλεμο του Κόλπου, είτε γιατί βλέπουν την ευκαιρία για δικά τους ανεξάρτητα ανοίγματα και σφαίρες επιρροής.

Η τρίτη δυσκολία είναι η κρίση των χωρών που την προηγούμενη περίοδο στηρίζαν τις ΗΠΑ για τον έλεγχο ολόκληρων περιοχών π.χ. Αφρική, Μ. Ανατολή.

Ενας βασικός παράγοντας που ενισχύει την αστάθεια είναι η εμφάνιση των υποιμπεριαλισμών μέσα στην τελευταία εικοσαετία. Διάφορες χώρες του Τρίτου Κόσμου , της Μέσης Ανατολής και της Λατινικής Αμερικής που γνώρισαν οικονομική ανάπτυξη άρχισαν να παίζουν κι ένα ρόλο στρατιωτικής δύναμης σε σχέση με την περιοχή τους. Αυτό ήταν χρήσιμο για τις ΗΠΑ που έτσι μπορούσαν να ελέγχουν ολόκληρες περιοχές όχι με μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις, αλλά με κάποιες στρατιωτικές βάσεις και συνεργασία με τα διάφορα κράτη που λειτουργούσαν σαν "κεφαλοχώρια".

Ενα τέτοιο ρόλο της υποϊμπεριαλιστικής δύναμης ήθελε πάντοτε να παίζει η Ελλάδα στον ευρύτερο χώρο των Βαλκανίων και της Μέσης Ανατολής. Ετσι μπορεί να εξηγηθούν και οι ανταγωνισμοί της με την Τουρκία και όχι με τον μύθο της ψωροκώσταινας που υποστήριζε χρόνια η αριστερά μέσα στην Ελλάδα.

Ομως οι εξελίξεις, η κρίση, η κατάρρευση των κρατικών καπιταλισμών δεν άφησε ανέπαφα και αυτά τα καθεστώτα. Από τις εξελίξεις στην Γιουγκοσλαβία μέχρι το τι συμβαίνει αυτή την περίοδο στην Μ. Ανατολή. Από την Αλγερία μέχρι την Αίγυπτο η κατάσταση είναι εκρηκτική. Ακόμα και η Σαουδική Αραβία αντιμετωπίζει προβλήματα. Αυτές οι εξελίξεις όχι μόνο τα μετατρέπει σε ασταθή στηρίγματα των ΗΠΑ, αλλά προκαλεί και συγκρούσεις.

Ο πόλεμος του Κόλπου το 1990 ξεκίνησε από το ότι τα χρέη του Ιράκ -μετά τον δεκαετή πόλεμο Ιράκ - Ιράν- το οδήγησαν, να μπει στο Κουβέιτ. Το Κουβέιτ μπορεί να είναι μικρό κράτος, όμως είναι κλειδί των ιμπεριαλιστών στον έλεγχο του πετρελαίου στην περιοχή και στενός συνεργάτης των,τραπεζών που ήταν χρεωμένο το Ιράκ.

Αυτές οι εξελίξεις σημαίνουν μεγαλύτερες πιέσεις στις ΗΠΑ για συνεχείς στρατιωτικές επεμβάσεις, επειδή αναγκάζονται να πάρουν επάνω τους το ρόλο που έπαιζαν οι τοπικοί χωροφύλακες.

Κι αυτό είναι δίκοπο μαχαίρι -από την μια είναι επίδειξη δύναμης από την άλλη όμως πολλαπλασιάζει τα προβλήματα του αμερικάνικου καπιταλισμού. Και σ' αυτά τα προβλήματα δεν υπάρχει πάντοτε η συνεργασία από τις άλλες δυνάμεις.

Αρα η εικόνα του ιμπεριαλισμού σήμερα δεν είναι ούτε λιγότερο βάρβαρη ούτε λιγότερο απάνθρωπη απ' ό,τι στο παρελθόν. Οι "έξυπνες" βόμβες στο Ιράκ και οι εκτελέσεις εκατοντάδων αμάχων στο δρόμο για τη Βασόρα και το Μογκαντίσου το επιβεβαιώνουν. Κι αυτά τα εγκλήματα δεν γίνονται πάντοτε στο όνομα των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ αλλά και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του ΟΗΕ. Αρα δεν μπορεί να υπάρχει καμιά ψευδαίσθηση μέσα στην αριστερά για συμμαχία, επιρροή ή ακόμα και εκδημοκρατισμό αυτών των διεθνών οργανισμών. Ιμπεριαλισμός με ανθρώπινο πρόσωπο δεν μπορεί να υπάρξει.

Ομως, η αδυναμία των ιμπεριαλιστών να επιβάλουν εύκολα την κυριαρχία τους δείχνει και τα αξεπέραστα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Απέναντι σ' αυτήν την κατάσταση είναι λάθος να ψάχνει κανένας για κάποιο νέο αντιιμπεριαλιστικό στρατόπεδο και αντιιμπεριαλιστικές συμμαχίες. Η δύναμη που μπορεί να τους ανατρέψει είναι μια και μόνη: η ίδια η εργατική τάξη.

Οι αγώνες των εργατών επίσπευσαν την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ, αυτοί μπορούν να δώσουν το αποφασιστικό χτύπημα και στη Δύση. Ο Μιλόσεβιτς στην Γιουγκοσλαβία, ο Σαντάμ στο Ιράκ ούτε ήταν και ούτε είναι η διέξοδος.

Η καινούργια πρωθυπουργός της Τουρκίας Τανσού Τσιλέρ έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από τη Δύση, όμως τα προβλήματα της τάξης που εκπροσωπεί συνεχίζονται. Ο *Πέτρος Τσάγκαρης* περιγράφει τις δυσκολίες των οικονομικών μεταρρυθμίσεων αλλά και τον ηρωικό αγώνα των Κούρδων.

Οι πονοκέφαλοι της Τσιλέρ:

Εργατικοί αγώνες και κουρδική αντίσταση

Η εκλογή της Τανσού Τσιλέρ στην ηγεσία του κόμματος του Ορθού Δρόμου (DYP), μετά τον θάνατο του Οζάλ και την μετακίνηση του Ντεμιρέλ στην προεδρία, σήμαινε ταυτόχρονα ότι η πρώην υπουργός Οικονομικών γινόταν η πρώτη γυναίκα πρωθυπουργός της Τουρκίας. Η αλλαγή αυτή έγινε δεκτή με ενθουσιασμό στον υπόλοιπο κόσμο για το νέο πρόσωπο της Τουρκίας. Ομως, η αλήθεια είναι ότι η Τσιλέρ βρίσκεται μπροστά στα ίδια αδιέξοδα με τους προκατόχους της. Εχει μπροστά της μια οικονομία με τεράστια προβλήματα, μια εργατική τάξη που έχει δυναμώσει και αντιστέκεται, και ένα κουρδικό κίνημα που, παρ' όλες τις σφαγές, δεν λέει να σωπάσει.

ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Τον Οκτώβρη του 1991 στις πρώτες ελεύθερες εκλογές που έγιναν στην Τουρκία μετά από έντεκα χρόνια στρατιωτικής δικτατορίας, το κόμμα του Οζάλ (Κόμμα της Μητέρας Πατρίδας), το κόμμα που έκφραζε πολιτικά τη χούντα, όπως ήταν φυσικό, ανατράπηκε.

Πρώτο κόμμα ήρθε το δεξιό DYP, του Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ, δεύτερο το κόμμα του Οζάλ και τρίτο το σοσιαλδημοκρατικό κόμμα (SHP), του Ερντάλ Ινονού. Αποτέλεσμα ήταν να φτιαχτεί η "τούρκικη συγκυβέρνηση" δεξιάς και σοσιαλδημοκρατίας με τον συνασπισμό Ντεμιρέλ-Ινονού.

Παρ' όλες τις προσπάθειες μεταρρύθμισης που είχε ξεκινήσει το Κόμμα της Μητέρας Πατρίδας, η καινούργια κυβέρνηση παρέλαβε... κρίση, από την οποία εδώ και ενάμιση και πλέον χρόνο δεν έχει καταφέρει να βρει διέξοδο.

Βέβαια η Τουρκία κατόρθωσε πέρυσι να έχει τον υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης (6%) ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ. Ομως τα υπόλοιπα στοιχεία της οικονομίας είναι εξαιρετικά ανησυχητικά για τους ίδιους τους καπιταλιστές. Ο επίσημος πληθωρισμός, για παράδειγμα, φτάνει στο 60% - ο πραγματικός είναι πολύ μεγαλύτερος - ενώ το εξωτερικό χρέος είναι 54,7 δισ. δολάρια (εκ των οποίων τα 4 συσσωρεύτηκαν μέσα στο 1992).

Ο προϋπολογισμός είναι φοβερά ελλειματικός και οι προσπάθειες που έχουν ξεκινήσει για την ιδιωτικοποίηση 230 κρατικών εταιρειών, έχουν πια σαν κύριο στόχο την κάλυψη αυτού του ελλείμματος. Τα εμπόδια όμως που συναντούν είναι πολλές φορές ανυπέρβλητα, όπως και στην Ελλάδα. Από τη μια ξεσπούν έντονες διαμάχες μέσα στην άρχουσα τάξη για το ποιός θα αρπάξει τα καλύτερα φιλέτα, όπως στην περίπτωση της παραχώρησης μιας μεγάλης κρατικής τσιμεντοβιομηχανίας στην Societe Ciment Francais, στην οποία αντιτάχθηκε ο ίδιος ο Ντεμιρέλ. Από την άλλη, καθώς τα περιθώρια κέρδους στενεύουν, μια σειρά επιχειρήσεις που έβγαλε στο σφυρί η κυβέρνηση δεν προσέλκυσαν το ενδιαφέρον, όπως για παράδειγμα τα διυλιστήρια Petkim.

ΞΑΝΑΖΩΝΤΑΝΕΥΕΙ

Οι δυσκολίες όμως που έχει μπροστά της η κυβέρνηση συνασπισμού, δεν είναι μόνο οικονομικές. Είναι και πολιτικές. Γιατί προέκυψε στις συγκεκριμένες συνθήκες της κατάρρευσης της χούντας και της ανόδου του εργατικού κινήματος.

Η εργατική τάξη δέχτηκε καίρια χτυπήματα από τη χούντα και σε συνδικαλιστικό και σε οικονομικό επίπεδο (είναι χαρακτηριστικό ότι στα τέλη της δεκαετίας του 1980 η χούντα είχε γυρίσει τους πραγματικούς μισθούς στο επίπεδο του 1960), όμως σύντομα άρχισε η ανασύνταξη. Από την περίοδο της διακυβέρνησης του Οζάλ κιόλας μια σειρά κλάδοι, όπως οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι εργάτες της αυτοκινητοβιομηχανίας και των συγκοινωνιών ξεκίνησαν διεκδικητικούς αγώνες, με κορυφαία στιγμή την επική απεργία των ανθρακωρύχων του Ζονγκουλντάκ. Καθώς η αυτοπεποίθηση δυνάμωνε, τα οικονομικά αιτήματα αποκτούσαν άμεσα αντικυβερνητικό χαρακτήρα ζητώντας την πτώση του κόμματος της χούντας.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, ο Ντεμιρέλ και ο Ινονού αναγκάστηκαν να αποκηρύττουν κάθε προοπτική μετεκλογικής συνεργασίας με τον Οζάλ και να μοιράζουν προεκλογικές υποσχέσεις για περισσότερη δημοκρατία (ο Ντεμιρέλ μίλαγε για αστυνομικά τμήματα με "γυάλινες πόρτες"), αλλά και για ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο. Σε αυτή τη βάση προέκυψε και η κυβέρνηση συνασπισμού.

Ασφαλώς, σχεδόν καμιά από τις πιο πάνω υποσχέσεις δεν υλοποιήθηκε, όμως τώρα το κίνημα αισθάνεται πια πιο δυνατό. Το έδαφος που χάθηκε στη δεκαετία του '80 έχει αρχίσει να ξανακερδίζεται. Μέσα στο '92 και το '93 κάτω από τη δημοκρατική πλέον κυβέρνηση απεργήσαν και πάλι οι ανθρακωρύχοι, οι εργάτες μετάλλου και χαρτοποιίας, οι εργαζόμενοι στους δήμους κλπ. Οι δάσκαλοι και άλλοι δημόσιοι υπάλληλοι απόκτησαν το δικαίωμα της απεργίας, πράγμα το οποίο δεν ίσχυε ούτε καν πριν από τη χούντα, και ταυτόχρονα πέτυχαν αυξήσεις της τάξης του 200%! Οι τραπεζίτες "δίκαια"

διαμαρτύρονται για τις αυξήσεις μισθών, οι οποίοι από το 7,5% του ΑΕΠ που ήταν το 1987, έφτασαν στο 13% πέρυσι.

ΚΟΥΡΔΙΚΟ

Το εργατικό κίνημα δεν είναι ο μόνος "πονοκέφαλος" για την τουρκική άρχουσα τάξη. Το 1984 ξέσπασε στο τουρκικό Κουρδιστάν ένας πεισματώδης - και ηρωικός - αγώνας των Κούρδων ενάντια στην καταπίεσή τους. Από το απομονωμένο αντάρτικο των βουνών ο αγώνας πέρασε σιγά-σιγά στις πόλεις με διαδηλώσεις και ένοπλες συγκρούσεις. Οι πιτσιρικάδες, αλλά και άνθρωποι κάθε ηλικίας, δημιούργησαν την κουρδική ιντιφάντα.

Η εξέγερση αυτή είναι αποτέλεσμα της εθνικής καταπίεσης δεκαετιών. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80, όποιος τολμούσε καν να αναφερθεί σε "Κούρδους", κινδύνευε να καταλήξει στη φυλακή. Η πάγια πολιτική του τουρκικού κράτους ήταν η μη αναγνώριση της ύπαρξης των Κούρδων και ο αυθαίρετος προσδιορισμός τους ως "ορεσίβιους Τούρκους". Η "ανυπαρξία" μιας εθνότητας ήταν και είναι χαρακτηριστικός τρόπος αντιμετώπισης των μειονοτήτων από τα βαλκανικά κράτη και δεν είναι μια ιδιαιτερότητα της Τουρκίας. Αρκεί να σκεφτεί κανείς, ότι το ίδιο λέει η ελληνική άρχουσα τάξη για τους Μακεδόνες και τους Τούρκους της Δ.Θράκης ή ακόμη ότι - για να μείνουμε στα καθ' ημάς - το ίδιο έλεγε πριν μερικές δεκαετίες και για την ύπαρξη του αλβανικού έθνους!

Απόρροια αυτής της πολιτικής ήταν η απαγόρευση της χρήσης της κουρδικής γλώσσας σε δημόσιους χώρους, αλλά και κάθε άλλης δραστηριότητας που έθετε σε αμφισβήτηση το "ανύπαρκτο" της εθνότητας αυτής, που κατά πλειοψηφία (περίπου 12 εκατ.) ζει στην Τουρκία. Οι δολοφονίες Τούρκων και Κούρδων αγωνιστών που πάλευαν ενάντια σε αυτήν την πολιτική ήταν και είναι στην ημερήσια διάταξη. Ακόμη και σήμερα δρουν ανεμπόδιστες οι παρακρατικές ομάδες που κάνουν την πιο βρόμικη δουλειά για λογαριασμό της κυβέρνησης.

Η χούντα, σαν απάντηση στο φούντωμα του κινήματος, είχε προχωρήσει σε μια πραγματική γενοκτονία των Κούρδων που δεν σταμάτησε ούτε μετά την άνοδο της δημοκρατικής κυβέρνησης: Πέρυσι στη διάρκεια του γιορτασμού του κουρδικού νέου έτους, του Ναβρούζ, οι Κούρδοι θρήνησαν 105 νεκρούς.

Η κύρια πολιτική δύναμη που στηρίζει τον αγώνα των Κούρδων είναι το Εργατικό Κόμμα Κουρδιστάν (PKK), το οποίο έχει αποκτήσει μια αξιόλογη επιρροή στην περιοχή. Στις εκκλήσεις του Αμπντουλάχ Οτσαλάν, του ηγέτη του PKK, φέτος τον Μάρτιο για ανακωχή και συζητήσεις, η απάντηση του Ντεμιρέλ ήταν ότι "εμείς δεν συζητάμε με τρομοκράτες". Το ποιός είναι ο τρομοκράτης το αποδεικνύουν όμως, οι απλοί αριθμοί. Μόνο κατά τη διάρκεια της μονομερούς ανακωχής του PKK, ο τουρκικός στρατός ήταν υπεύθυνος για: 250 δολοφονίες αμάχων Κούρδων, 400 τραυματισμούς, 44 πυρπολημένα χωριά, 20.000 πρόσφυγες από αυτά τα χωριά, και 3.500 συλληφθέντες, εκ των οποίων οι περισσότεροι, σύμφωνα με καταγγελίες του κουρδικού πρακτορείου ειδήσεων υποβλήθηκαν σε βασανιστήρια.

Ομως, όλος αυτός ο αγώνας δεν πήγε χαμένος. Γιατί η κυβέρνηση, προκειμένου να εκτονώσει αυτό το κίνημα, παράλληλα με την καταστολή, άρχισε και τις παραχωρήσεις. Αρχισε σιγά-σιγά να υπάρχει ανοχή στο να αυτονομάζεται κάποιος Κούρδος και να μιλάει κουρδικά, ενώ τα δύο τελευταία χρόνια επιτράπηκε η χρήση των τελευταίων στις εφημερίδες. Τον Μάρτιο ο υπουργός εσωτερικών Ισμέτ Σετζίν ανακοίνωσε, ότι πολλές πόλεις και χωριά που είχαν μετονομαστεί με κρατικά διατάγματα, θα μπορούσαν να επανακτήσουν τις αυθεντικές κουρδικές ονομασίες τους. Επίσης οι γονείς θα μπορούσαν να δώσουν στα παιδιά τους κουρδικά ονόματα.

ΠΟΙΟΣ ΔΡΟΜΟΣ;

Βέβαια, μετά την κατάρρευση του σταλινισμού, το PKK, όπως όλα τα σταλινικά κόμματα, περνάει τη δική του κρίση, και αναπροσανατολίζει τη ρητορική του και τις συμμαχίες του (από τη Ρωσία προς διάφορες αραβικές χώρες).

Ομως, το κίνημα των Κούρδων φοβίζει όλες τις ιμπεριαλιστικές δυνάμεις, όπως τους φοβίζει και το κίνημα των Παλαιστίνιων, εξαιτίας του αποσταθεροποιητικού ρόλου που παίζουν και τα δύο στην περιοχή του πετρελαίου. Αν μιμηθούν όλοι οι Κούρδοι και όλοι οι Αραβες το παράδειγμα των εξεγερμένων ομοεθνών τους, τότε κινδυνεύουν άμεσα πολύ σημαντικά συμφέροντα των παγκόσμιων ιμπεριαλιστικών δυνάμεων. Γι' αυτό οι πολιτικές και στρατιωτικές πιέσεις προς το PKK αυξάνονται. Οι ΗΠΑ και η ΕΟΚ όχι μόνο κάνουν τα στραβά μάτια στις σφαγές, αλλά παρουσιάζουν και αυτές το PKK ως τρομοκρατική οργάνωση (βλέπε ετήσια έκθεση του Στέιτ Ντιπάρτμεντ). Παράλληλα εκτός από τον τουρκικό στρατό, ο δεξιός ηγέτης των Κούρδων του Ιράκ, ο Ταλαμπανί, αφού "κατάφερε", με τους συμβιβασμούς του με τους Αμερικάνους, να περιορίσει το λαό του στους θύλακες θανάτου ανάμεσα στις πολεμικές μηχανές του Ιράκ και της Τουρκίας, τώρα συναντιέται με την τουρκική ηγεσία και πιέζει στρατιωτικά το PKK στα μετόπισθέν του.

Από την άλλη, η άρχουσα τάξη της Τουρκίας προσπαθεί να χρησιμοποιήσει το χαρτί του εθνικισμού και του ρατσισμού ενάντια στους Κούρδους για να αποπροσανατολίσει την τουρκική εργατική τάξη από τους πραγματικούς της εχθρούς. Γνωστή η συνταγή: Εχθροί δεν είναι αυτοί που καταπιέζουν και εξαθλιώνουν, αλλά αυτοί που θέλουν να διασπάσουν το κράτος "μας", αυτοί οι ρακένδυτοι ανατολίτες που μας παίρνουν και τις δουλειές όταν έρχονται στη Δυτική Τουρκία.

Η στάση του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος απέναντι στους Κούρδους είναι αντιφατική, αφού ενσωματώνει όλες τις αντιφάσεις ενός ρεφορμιστικού κόμματος, που βρίσκεται μάλιστα στην κυβέρνηση. Από τη μια συμμετέχει και καλύπτει ακόμη και τις στρατιωτικές επιχειρήσεις ενάντια στους Κούρδους μιλώντας και αυτό για τρομοκράτες.

Από την άλλη αναγκάζεται να υποστηρίζει, σε τοπικό επίπεδο κάποιες στοιχειώδεις διεκδικήσεις των Κούρδων. Εξαι-

τίας αυτής της στάσης του και σε συνδυασμό με το ότι είχε στις λίστες του Κούρδους υποψήφιους, στις εκλογές του '91 οι Κούρδοι το υποστήριξαν μαζικά. Δεν είναι τυχαία τα εκπληκτικά ποσοστά που πήρε το SHP στις κουρδικές περιοχές: 72% στο Ντιγιαρμπακίρ, 62% στο Σιρνάκ κλπ.

Ομως τη μεγάλη διεθνιστική παράδοση στην Τουρκία την έχει η πέραν της σοσιαλδημοκρατίας αριστερά. Όλες οι οργανώσεις και τα κόμματα αυτού του χώρου είχαν πάντοτε διεθνιστικά εύσημα: είχαν καταγγείλει την εισβολή στην Κύπρο, ενώ έχουν δώσει και δίνουν σκληρές μάχες για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των Κούρδων. Χιλιάδες Τούρκοι αγωνιστές έχουν διωχθεί, φυλακιστεί, ή και δολοφονηθεί γι' αυτό το λόγο.

Ο Ισμαήλ Μπεσικτσί είναι μια χαρακτηριστική περίπτωση. Πρόκειται για έναν Τούρκο αριστερό διανοούμενο που επειδή "επιμένει" να ασχολείται με την ιστορία των Κούρδων έχει ήδη κάνει δεκατρία χρόνια φυλακή. Πλήρωσε με καταδίκες το κάθε ένα από τα τέσσερα βιβλία που έχει βγάλει. Σήμερα, επιτέλους, κάτω από την πίεση του κινήματος στο εσωτερικό, αλλά και λόγω της διεθνούς συμπαράστασης, είναι ελεύθερος. Δεν είναι καθόλου τυχαίο που ο Ισμαήλ είναι πρόεδρος της τουρκικής επιτροπής συμπαράστασης στα 5 διωκόμενα μέλη της ΟΣΕ.

Η εφημερίδα Isciler ve Politika (Εργάτες και Πολιτική) — που εκδιδόταν από την οργάνωση Socialist Isci (Σοσιαλιστής Εργάτης), αδελφή οργάνωση της ΟΣΕ στην Τουρκία— είναι μια άλλη χαρακτηριστική περίπτωση. Εχει κατασχεθεί δύο φορές τα τελευταία δύο χρόνια, γιατί το εξώφυλλό της ζητούσε "Λευτεριά στο Κουρδιστάν". Αλλά και το μεγαλύτερο μέρος της επαναστατικής αριστεράς σήμερα έχει πια προχωρήσει στην υποστήριξη του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης του κούρδικου λαού, μέχρι και το δικαίωμά του για αποχωρισμό.

Η Τσιλέρ έχει μπροστά της δύο τεράστια προβλήματα: οικονομία, κουρδικό. Με τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του Ιούνη έδειξε ότι το νέο πρόσωπο της τουρκικής άρχουσας τάξης είναι το ίδιο με το παλιό, το ίδιο με κάθε άρχουσα τάξη σε κρίση. Δεν θα διστάσει να κάνει τις πιο βάρβαρες επιθέσεις στην εργατική τάξη και στον κουρδικό λαό. Γι' αυτό αυτοί οι δύο έχουν συμφέρον να την παλέψουν ενωμένοι. Μια εργατική τάξη απαλλαγμένη από το δηλητήριο του εθνικισμού και ένα κουρδικό κίνημα που θα βλέπει σαν σύμμαχό του τους Τούρκους εργάτες/τριες είναι μια πολύ καλή εκδοχή για ολόκληρα τα Βαλκάνια.

Δημοσιογράφοι της εφημερίδας "Σοσιαλιστής Εργάτης" -εκδίδεται από την Οργάνωση των Διεθνών Σοσιαλιστών, ΗΠΑ- συζήτησαν με τη Ράκια Ομαρ και τον Αλεξ Ντε Βάαλ, μέλη της Οργάνωσης για τα Δικαιώματα των Αφρικανών. Η Ομαρ και ο Ντε Βάαλ δούλευαν μαζί στο "Αφρικα Γουότς", μια οργάνωση που καταγράφει τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Αφρική. Η Ομαρ απολύθηκε γιατί ήταν αντίθετη με την επέμβαση των Αμερικάνων στη Σομαλία και ο Ντε Βάαλ παραιτήθηκε διαμαρτυρόμενος για την απόλυσή της.

Η αλήθεια για τη Σομαλία

Ερ. Ποιές ήταν οι συνέπειες της αμερικάνικης επέμβασης στη Σομαλία;

Απ. Η επέμβαση έκανε πιο πολύ κακό παρά καλό. Δεν υπάρχει καμιά χειροπιαστή απόδειξη ότι σώθηκαν ανθρώπινες ζωές.

Η αποστολή των 30.000 Αμερικάνων στρατιωτών έχει περιπλέξει τις διαδικασίες της πολιτικής ομαλοποίησης, δεν έχει κάνει απολύτως τίποτα για τον αφοπλισμό, ενώ τα ποσά που προορίζονταν για την κοινωνική πρόνοια δεν έφτασαν στον προορισμό τους. Η επέμβαση δεν έλυσε ζητήματα όπως η δημόσια υγεία και κατέστρεψε τη γεωργική παραγωγή στη Σομαλία.

Η δικαιολόγηση της επέμβασης στηρίχτηκε στον ισχυρισμό ότι ο κόσμος πέθαινε από την πείνα γιατί το 80% της βοήθειας το λεηλατούσαν. Αυτό ήταν εξολοκλήρου ψέμα. Η εικόνα του τι πραγματικά συνέβαινε είχε διαστρεβλωθεί εντελώς για να δικαιολογηθεί η επέμβαση.

Ο ΟΗΕ, η οργάνωση CARE για τη διανομή της ανθρωπιστικής βοήθειας και οι Αμερικάνοι στρατοκράτες, όλοι ήθελαν την επέμβαση για τους δικούς τους λόγους. Ενας λόγος που ο ΟΗΕ ήθελε την επέμβαση ήταν για να καλύψει το δικό του αμαρτωλό παρελθόν. Το Πεντάγωνο την ήθελε για να δικαιολογήσει τον προϋπολογισμό του. Ηθελαν μια δικαιολογία για να λένε: "Είμαστε η παγκόσμια αστυνομία. Εμείς επεμβαίνουμε για να σταματήσουμε τις συγκρούσεις σ' ολόκληρο τον κόσμο".

Η CARE ισχυριζότανε ότι η στρατιωτική επέμβαση ήταν η μοναδική λύση, ακριβώς την περίοδο που η διανομή των τροφίμων είχε αρχίσει να γίνεται πιο ομαλά. Τώρα πια κανείς δεν ισχυρίζεται ότι λεηλατιόταν το 80% των τροφίμων. Αυτό όμως ήταν φανερό και εκείνη την περίοδο. Ο αμερικάνικος στρατός δε θα έπρεπε να ποτέ να επέμβει.

Ερ. Πολλοί λένε ότι η επέμβαση σταμάτησε τουλάχιστον τους θανάτους από το λιμό.

Απ. Το να λες ότι η επέμβαση έσωσε χιλιάδες ζωές, είναι απλά και καθαρά λάθος. Τα στοιχεία για τον ρυθμό των θανάτων δείχνουν καθαρά ότι το 90% της βελτίωσης της κατάστασης επήλθε μεταξύ του Αυγούστου και του Νοεμβρίου 1992. Οι στρατιωτικές δυνάμεις των ΗΠΑ μπήκαν στη Σομαλία στις 9 του Δεκέμβρη. Στη Μπαϊντόα, στην καρδιά της περιοχής που θερίζει η πείνα, ο αριθμός των θανάτων έπεσε από 1700 τη βδομάδα στις αρχές του Σεπτέμβρη, στους 300 στα μέσα του Νοέμβρη. Αυτό το νούμερο έμεινε σταθερό μέχρι την ανακοίνωση της Επιχείρησης "Αποκατάσταση της Ελπίδας", όταν αυξήθηκε λίγο για ένα χρονικό διάστημα και σταθεροποιήθηκε αργότερα πάλι στο ίδιο νούμερο. Η τακτική που ακολουθούσαν οι οργανώσεις ανθρωπι-

στικής βοήθειας για την παροχή των τροφίμων είχε πετύχει.

Αυτό όμως δε σημαίνει ότι τα προβλήματα της Σομαλίας έχουν λυθεί. Σε πολλές περιοχές τα πιο φτωχά κομμάτια του πληθυσμού εξακολουθούν να μην μπορούν να αγοράσουν τα τρόφιμα που υπάρχουν. Ακόμα και στην πρωτεύουσα της Σομαλίας, στο Μογκαντίσου, όπου οι στρατιωτικές δυνάμεις έχουν τις μεγαλύτερες βάσεις, τα μισά από τα υποσιτισμένα παιδιά δεν παίρνουν τη βοήθεια.

Η επέμβαση των ΗΠΑ προστάτευσε τα κονβόι με τα τρόφιμα, αλλά αγνόησε εντελώς τα ζητήματα της δημόσιας υγείας. Η δυσεντερία, η βρογχίτιδα, η πνευμονία, η φυματίωση, η ιλαρά και η ελονοσία παραμένουν. Τον Οκτώβρη του 1992, οι επιδημίες θέριζαν τον πληθυσμό που είχε ήδη εξαντληθεί εντελώς από την πείνα. Το να αυξηθεί απλά η ποσότητα των τροφίμων που παρέχονται δε λύνει το πρόβλημα.

Οι γιατροί και οι νοσοκόμες στη Σομαλία έχουν εξαγριωθεί με τον τρόπο που αγνοείται το θέμα της δημόσιας υγείας.

Η πιο σημαντική προσφορά της επέμβασης είναι το ότι τα στρατεύματα άνοιξαν κάποια πηγάδια. Μέσα σε δύο περίπου χρόνια θα έχουν ανοίξει γύρω στα 34 πηγάδια- τρομερή προσφορά από ένα στράτευμα 30.000!

Η υποκρισία της επέμβασης αποκαλύπτεται από το γεγονός ότι οι ΗΠΑ αγνοούσαν τη Σομαλία όταν η πείνα θέριζε πολύ περισσότερο κόσμο. Αν η πολιτική βούληση για την επέμβαση είχε εκδηλωθεί 8 μήνες ή ένα χρόνο νωρίτερα, θα μπορούσε ίσως να αξιοποιηθεί για καλύτερα αποτελέσματα. Πολλές χιλιάδες άνθρωποι θα μπορούσαν να σωθούν. Τότε όμως ο Μπους έκανε την προεκλογική του εκστρατεία ενάντια σε έναν υποψήφιο που κατέβαινε με το σύνθημα: "Πρώτα η Αμερική" και έτσι δεν έπαιρνε το ρίσκο μιας επέμβασης στο εξωτερικό. Η πείνα θέρισε τον περισσότερο κόσμο τον Ιούνη, τον Ιούλη και τον Αύγουστο, αλλά τότε η Δύση δεν έκανε τίποτα.

Ερ. Εχει σταματήσει τη βία η επέμβαση των Αμερικάνων;

Απ. Σε πολλά μέρη τα πράγματα έχουν χειροτερέψει. Χρησιμοποιούνται λιγότερες μηχανοκίνητες δυνάμεις, αλλά η βία συνεχίζεται. Οι ανώτεροι αξιωματούχοι του ΟΗΕ παραδέχονται ότι αυτό συμβαίνει πραγματικά. Ο Ιαν Μακλίοντ, Υπεύθυνος Τύπου της UNICEF, δήλωσε πρόσφατα: "Αισθανόμαστε λιγότερο ασφαλείς τώρα. Πέρσι, οι ανθρωπιστικές οργανώσεις δεν ήταν στόχοι επιθέσεων".

Δεν έχει γίνει καμιά σοβαρή προσπάθεια για αφοπλισμό, ο οποίος μπορεί να προχωρήσει μόνο στη βάση της εμπιστοσύνης και με την πολιτική λύση που θα επιλέξουν οι ίδιοι οι Σομαλοί.

Αυτή τη στιγμή, στα κέντρα υγείας υπάρχουν αρκετοί άνθρωποι που έχουν αναρρώσει, αλλά φοβούνται να γυρίσουν στα σπίτια τους γιατί φοβούνται τις μάχες. Η βία απασχολεί τα στρατεύματα των ΗΠΑ μόνο στο βαθμό που απειλούνται τα ίδια. Διαθέτουν αρκετό βαρύ οπλισμό για να εξουδετερώσουν όλες τις ένοπλες ομάδες. Οι απλοί άνθρωποι όμως δεν έχουν κανένα όπλο. Οι ΗΠΑ απλά αγνοούν τη βία. Οταν ο Μπους επισκέφτηκε τη Σομαλία τον περασμένο χρόνο για να δώσει συγχαρητήρια στις δυνάμεις του που "αποκαθιστούσαν την τάξη", οι ένοπλες ομάδες ισοπέδωναν κατοικημένες περιοχές με βομβαρδισμούς και πολυβόλα, ενώ τα στρατεύματα έμεναν απλοί παρατηρητές.

Το Δεκέμβρη και το Γενάρη είχαμε σφοδρές συγκρούσεις. Σε μερικές περιπτώσεις γίνονται ακόμα μάχες με δεκάδες τανκς και τεθωρακισμένα.

Ερ. Μείωσε η επέμβαση τη δύναμη των τοπικών πολέμαρχων;

Απ. Συνέβη ακριβώς το αντίθετο. Στήριξε αυτούς ακριβώς τους ανθρώπους που τρομοκρατούσαν τους Σομαλούς και συντηρούν τη βία για τους δικούς τους λόγους. Ο ΟΗΕ και οι ΗΠΑ προσπαθούν να φτάσουν σε μια συμφωνία με τον Αλί Μαχντί και το Στρατηγό Αϊντίντ. Νομιμοποιούν δηλαδή αυτούς τους ανθρώπους που οι περισσότεροι Σομαλοί πιστεύουν ότι είναι εγκληματίες πολέμου.

Η άποψη ότι η παρουσία ξένων δυνάμεων σταματάει τη βία έχει διαψευστεί πολλές φορές στην Αφρική. Διαψεύστηκε και στη Σομαλία. Χωρίς καμιά αμφιβολία, θα διαψευστεί και στη Βοσνία. Για να σταματήσει ο πόλεμος χρειάζεται να λυθούν τα οικονομικά ζητήματα και να υπάρξει μακροπρόθεσμος σχεδιασμός. Δεν υπάρχουν γρήγορες λύσεις.

Οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν τα εγκλήματα και τη βία σαν αποτέλεσμα της κακίας και της διαφθοράς των ανθρώπων. Η βία όμως προέρχεται από την απόγνωση. Οι Αμερικάνοι θα έπρεπε να το ξέρουν αυτό, ρίχνοντας απλά μια ματιά στις πόλεις στη χώρα τους. Συζήτησα με έναν μαύρο πεζοναύτη που ήρθε στη Σομαλία για το τι συμβαίνει και για τις αιτίες του πολέμου και μου είπε: "Είναι ακριβώς όπως στο Μισισιπί, τα ίδια που συμβαίνουν και στην Αλαμπάμα."

Ερ. Πώς αντιμετωπίζουν οι ξένες δυνάμεις τους απλούς Σομαλούς;

Απ. Τα στρατεύματα στην πράξη έχουν υιοθετήσει την ταχτική να πυροβολούν πρώτοι, όταν ένας στρατιώτης νιώθει ότι απειλείται. Το αποτέλεσμα είναι ότι έχουν σκοτωθεί πολλοί άνθρωποι. Στα καθημερινά δελτία ασφαλείας που εκδίδουν οι δυνάμεις που έκαναν την επέμβαση, ο ΟΗΕ και οι ανθρωπιστικές οργανώσεις αναφέρονται τουλάχιστον ένας ή δύο θάνατοι Σομαλών. Αρα, ένα νούμερο που ξεπερνάει τους 200 νεκρούς είναι πολύ κοντά στην πραγματικότητα.

Κατά τη διάρκεια των διαδηλώσεων του Φλεβάρη, όπου όλη η οργή που μάζευαν οι Σομαλοί ενάντια στα ξένα στρατεύματα βγήκε εκρηκτικά στην επιφάνεια, τα στρατεύματα των ΗΠΑ σκότωσαν τουλάχιστον 10 ανθρώπους και τραυμάτισαν 90. Οι μονάδες που πήραν μέρος στη σφαγή είχαν μια εξαιρετικά επιεική μεταχείριση.

Τον Φλεβάρη, ο λοχίας Χάρρι Κόντε πυροβόλησε στο στομάχι ένα αγόρι που πήγε να του κλέψει τα γυαλιά, ενώ δύο άλλα παιδιά πληγώθηκαν από τα θραύσματα. Του Κόντε του ξηλώσανε ένα γαλόνι και του κρατήσανε το μισθό ενός μήνα. Αργότερα, ο ίδιος διαμαρτυρότανε: "Ηρθα εδώ για να αποκαταστήσω την ελπίδα, αλλά ποιος θα αποκαταστήσει τις δικές μου ελπίδες;"

Ο λοχίας Γουώλτερ Τζόνσον πυροβόλησε και σκότωσε ένα δεκατριάχρονο αγόρι που έτρεχε δίπλα σε ένα στρατιωτικό όχημα. Είπε ότι υποψιάστηκε ότι το αγόρι κρατούσε χειροβομβίδα. Απαλλάχτηκε από κάθε κατηγορία.

Αμερικάνοι πεζοναύτες σταμάτησαν ένα λεωφορείο για έλεγχο στο Μογκαντίσου το Γενάρη. Ενας από τους επιβάτες δε μπορούσε να κινηθεί γιατί ήταν ανάπηρος. Ενας πεζοναύτης τον έβγαλε σηκωτό από το όχημα και τον έριξε στη λάσπη. Ενας Σομαλός γιατρός, που βρέθηκε μπροστά στο επεισόδιο, διαμαρτυρήθηκε στον επικεφαλής, ο οποίος δήλωσε: "Επρεπε να υπακούσει στις διαταγές!" και μετά προειδοποίησε: "Ολοι οι Σομαλοί πρέπει να μιλάνε Αγγλικά αν θέλουν να αποφύγουν τα επεισόδια."

Ερ. Τι πιστεύουν οι ίδιοι οι Σομαλοί για την επέμβαση;

Απ. Πολλοί κάτοικοι υποδέχτηκαν ευνοϊκά τα στρατεύματα γιατί είχαν αγανακτήσει εντελώς, και με το δίκιο τους, για την κατάσταση που ζούσαν. Περίμεναν ότι η επέμβαση θα έφερνε τον αφοπλισμό, την πολιτική ομαλοποίηση, θα βελτίωνε τη δημόσια υγεία και θα ανόρθωνε την οικονομία.

Φυσικά, ο ΟΗΕ, οι ΗΠΑ και οι ανθρωπιστικές οργανώσεις που υποστήριζαν τόσο πολύ την επέμβαση, δε ζήτησαν ποτέ τη γνώμη των Σομαλών. Δεν ενδιαφέρονται καθόλου για τους απλούς ανθρώπους στη Σομαλία.

Η ανάγκη να ξεφορτωθούμε το σύστημα στο οποίο ζούμε, ένα σύστημα που βασίζεται στη χλιδή και την απληστία των λίγων και τη φτώχεια και εκμετάλλευση των πολλών, είναι επείγουσα. Αλλά με τι θα το αντικαταστήσουμε; Ο *Άλεξ Καλλίνικος δίνει απαντήσεις σχετικά με τη μορφή και την οργάνωση της πραγματικής σοσιαλιστικής κοινωνίας.**

Πώς θα είναι η σοσιαλιστική κοινωνία;

Μια σοσιαλιστική επανάσταση δεν θα οδηγήσει σε μια καινούργιου είδους τυραννία;

Αυτή ίσως είναι η πιο βασική αντίρρηση στην ιδέα της σοσιαλιστικής μεταμόρφωσης της κοινωνίας. Ολη η εμπειρία του σταλινισμού -των δεσποτικών και εκμεταλλευτικών συστημάτων που αυτοονομάζονται σοσιαλιστικά -έχει προωθήσει την ιδέα ότι η εξουσία τείνει να διαβρώνει, ότι η επανάσταση απλά θα φέρει μια καινούρια μορφή καταπίεσης και εκμετάλλευσης.

Για να καταλάβουμε το γιατί αυτό είναι λάθος, πρέπει να κατανοήσουμε αυτό που ο Καρλ Μαρξ, ο ιδρυτής της επαναστατικής σοσιαλιστικής παράδοσης, εννοούσε με τη λέξη σοσιαλισμός. Την περιέγραψε σαν "το κίνημα της μεγάλης πλειοψηφίας, για τα συμφέροντα της ίδιας". Ο ίδιος πίστευε ότι η σοσιαλιστική επανάσταση δεν θα σήμαινε την κατάργηση της δημοκρατίας, αλλά τη ριζοσπαστική εξάπλωσή της.

Το μοντέλο του Μαρξ ήταν η Παρισινή Κομμούνα του 1871, όπου ο υπάρχων τότε στρατός και η αστυνομία καταργήθηκαν, και όλοι οι επίσημοι πληρώνονταν τα ίδια λεφτά με τους εργάτες, ήταν αιρετοί (και μάλιστα με συχνές εκλογές και άμεσα ανακλητοί. Ο Λένιν, ο κύριος ηγέτης της Ρώσικης Επανάστασης, είδε στα Σοβιέτ ή στα Εργατικά Συμβούλια, τα οποία ξεπήδησαν κατά τη διάρκειά της, τις ρίζες ενός καινούργιου είδους κράτους, όπου η πλειοψηφία των άμεσων παραγωγών, για πρώτη φορά ασκούσε άμεσα την πολιτική εξουσία.

Ετσι, ο Μαρξ και ο Λένιν είδαν το σοσιαλισμό σαν την αλλαγή της κοινωνίας από τα κάτω. Από αυτό το σημείο, ο σταλινισμός κατέληξε, όχι απλά σε παραμόρφωση του σοσιαλισμού, αλλά στην αντεπανάσταση, στην καταστροφή όλων όσων αρχικά η επανάσταση υποστήριζε. Εμείς στο Εργατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα πάντα αποκαλούσαμε τη Σοβιετική Ενωση και τα παρόμοια μ' αυτήν κράτη χώρες του κρατικού καπιταλισμού, όπου η εργατική τάξη ήταν τόσο εκμεταλλευόμενη όσο και στη Δύση.

Η ουσιαστική αιτία της σταλινικής αντεπανάστασης ήταν το γεγονός ότι η αρχική επανάσταση των εργατών στη Ρωσία δεν εξαπλώθηκε σε άλλες πιο ανεπτυγμένες χώρες. Το επαναστατικό καθεστώς υπέστη τον αποκλεισμό των δυτικών καπιταλιστικών δυνάμεων, πράγμα το οποίο κατέστρεψε την οικονομία. Η βιομηχανική εργατική τάξη - σε κάθε περίπτωση μειοψηφία σε μια κυρίαρχα αγροτική χώρα - αποσυντέθηκε και τα σοβιέτ κατάντησαν κενό γράμμα.

Το πιο σημαντικό μάθημα της Ρώσικης Επανάστασης λοιπόν, είναι το ότι, για να επιβιώσει και να προοδεύσει μια σοσιαλιστική δημοκρατία, η επανάσταση, ακόμα κι αν αρχίζει σε μια συγκεκριμένη χώρα, πρέπει να εξαπλωθεί και στον υπόλοιπο κόσμο.

Αλλά με τι θα μοιάζει ο δημοκρατικός σοσιαλισμός; Πώς θα διαφέρει από τη φιλελεύθερη δημοκρατία με τη μορφή που υπάρχει σήμερα μέσα στον καπιταλισμό;

Η πιο σημαντική διαφορά είναι ότι το πάρσιμο των δημοκρατικών αποφάσεων θα εξαπλώνεται σε όλο τον κοινωνικό κορμό. Η καπιταλιστική δημοκρατία που κυριαρχεί διαχωρίζει την πολιτική εξουσία, η οποία υπόκειται τύποις σε δημοκρατικούς κανόνες (αν και συχνά αυτοί αγνοούνται ή διαστρεβλώνονται στην πράξη), από την οικονομική εξουσία, η οποία ασκείται από έναν μικρό αριθμό μη εκλεγμένων αφεντικών. Αυτός ο διαχωρισμός δεν θα υπάρχει. Ο χώρος δουλειάς θα αποτελεί τη βασική μονάδα της νέας σοσιαλιστικής δημοκρατίας, εκλέγοντας αντιπροσώπους σε τοπικά, περιφερειακά, εθνικά και (καθόσον η επανάσταση εξαπλώνεται) διεθνή συνέδρια.

Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία, που πρώτα αναπτύχθηκε από την ανερχόμενη καπιταλιστική τάξη όταν αυτή ήταν ακόμα επαναστατική, θα επεκταθεί τώρα πέρα από τη σφαίρα της πολιτικής με τη στενή έννοια, καθώς οι αποφάσεις σχετικά με το τι και το πώς της παραγωγής θα περάσουν στα χέρια εκλεγμένων αντιπροσώπων. Επίσης θα γίνει πιο δυνατή, αφού οι αντιπρόσωποι θα είναι αντικείμενο συχνών επανεκλογών και αυτόματης ανάκλησης, έτσι ώστε να λειτουργούν εντελώς διαφορετικά απ' ό,τι οι βουλευτές σήμερα.

Η δημοκρατία επίσης απαιτεί ανοιχτές συζητήσεις και δυνατότητες εκλογής μεταξύ εναλλακτικών λύσεων. Και τα δύο αυτά στοιχεία είναι περιορισμένα στη σύγχρονη κοινωνία εξ αιτίας της δύναμης του καπιταλισμού. Εδώ ξανά ο σοσιαλισμός θα αντιπροσωπεύει την επέκταση της δημοκρατίας. Η πρόσβαση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν θα είναι περιορισμένη μόνο σ' αυτούς που έχουν χρήματα να αγοράζουν τα συγκροτήματα Τύπου και τα τηλεοπτικά κανάλια.

Η ελευθερία της αντιπαράθεσης, όμως, δεν είναι αποτελεσματική χωρίς τη δυνατότητα να διαλέγεις μεταξύ πολιτικών κομμάτων τα οποία προσφέρουν διαφορετικά προγράμματα. Ενα εργατικό κράτος, όπως και κάθε άλλο κράτος, θα έχει το δικαίωμα να αμύνεται ενάντια στις αντεπαναστατικές δυνάμεις που θα επιδιώκουν την ανατροπή του. Αλλά οποιοδήποτε κόμμα, που θα έχει πρόθεση να λειτουργεί ειρηνικά μέσα στα πλαίσια του καινούργιου συστήματος, θα είναι ελεύθερο να ανταγωνίζεται για επιρροή μέσα στα εργατικά συμβούλια και θα έχει εγγυημένη πρόσβαση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Ε: Το δικό σας μοντέλο σοσιαλισμού φαίνεται σαν να θέλει να απαλλαγεί από την οικονομία της αγοράς. Ωστόσο, οι πάντες αυτή τη στιγμή συμφωνούν ότι δεν μπορούμε χωρίς αυτήν.

Η οικονομία της αγοράς είναι ουσιαστικά μια μορφή αναρχίας. Οι οικονομικές προτεραιότητες δεν αποφασίζονται συλλογικά, αλλά είναι το αποτέλεσμα τυφλού ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, που η κάθε μια τους έχει ως στόχο το όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κέρδος. Αυτό είναι ένα φοβερά σπάταλο οικονομικό σύστημα -για παράδειγμα φανταστείτε τους τεράστιους πόρους που χρησιμοποιήθηκαν για να χτιστούν συγκροτήματα γραφείων όπως το Canary Wharf, το οποίο τώρα δεν το θέλει κανένας. Είναι επίσης και πολύ επικίνδυνο, γιατί ο ανεξέλεγκτος ανταγωνισμός έχει τελικά καταστροφικές συνέπειες για το περιβάλλον.

Σοσιαλισμός, όσον αφορά την οικονομία σημαίνει απλά ότι πρέπει συλλογικά να αποφασίζουμε τι χρήση θα κάνουμε στους διατιθέμενους πόρους, και να παρακολουθούμε τακτικά το πώς οι αποφάσεις αυτές εφαρμόζονται στην πράξη. Αυτό σημαίνει σχεδιασμός πλάνων. Είναι πολύ διαδεδομένο - και είναι αποτέλεσμα του γεγονότος ότι ο καπιταλισμός είναι, όπως ο Μαρξ το έθεσε, "ένας κόσμος άνω-κάτω" - ο σχεδιασμός πλάνων να χλευάζεται ως μη ρεαλιστική ιδέα. Στην πραγματικότητα, πολλά πλάνα σχεδιάζονται μέσα στα καπιταλιστικά πλαίσια, - μεγάλες εταιρίες για παράδειγμα, σχεδιάζουν μακροπρόθεσμα πλάνα σχετικά με επενδυτικά προγράμματα, αλλά αυτός ο συγκεκριμένος σχεδιασμός είναι αποσπασματικός και ανοργάνωτος. Ακόμα, οι αποφάσεις επιβάλλονται από τα πάνω, με τους ανθρώπους να τις υφίστανται κατευθείαν χωρίς να έχουν δικαίωμα λόγου.

Ο σοσιαλιστικός τρόπος σχεδιασμού πλάνων, αντιθέτως, θα αποτελεί μέρος της προέκτασης της δημοκρατίας, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Ετσι, οι μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες εξουσιάζουν κάθε μοντέρνα οικονομία, δεν θα γίνουν απλά κοινωνική ιδιοκτησία, αλλά ο κάθε χώρος δουλειάς θα διευθύνεται δημοκρατικά από αυτούς που δουλεύουν εκεί. Οι ίδιοι οι παραγωγοί θα χρειάζεται τότε να συντονίζουν τις αποφάσεις τους. Αυτοί που θα επηρεάζονται κατευθείαν από μια απόφαση για επένδυση, οι παραγωγοί, οι καταναλωτές, οι κάτοικοι, θα συνεργάζονται για να πετύχουν ένα αποτέλεσμα που να ανταποκρίνεται όσο το δυνατό περισσότερο σε όλα τα συμφέροντά τους. Αντί η οικονομική εξουσία να έρχεται κάθετα από τα πάνω, όπως συμβαίνει στον καπιταλισμό, θα έχει οριζόντια κατεύθυνση, ανάμεσα στους διαφορετικούς χώρους δουλειάς και στις βιομηχανίες, καθώς οι παραγωγοί θα προσπαθούν να συντονίζουν τις δραστηριότητές τους με δημοκρατικό τρόπο.

Ε: Η κατάργηση της αγοράς δεν θα αφαιρούσε από τους ανθρώπους το κίνητρο να δουλέψουν;

Ο Μαρξ είχε μια πολύ ρεαλιστική τοποθέτηση για το πώς η σοσιαλιστική κοινωνία θα μπορούσε να αναπτυχθεί. Πίστευε ότι καμιά κοινωνία δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς τις κατάλληλες υλικές και κοινωνικές συνθήκες. Η νέα σοσιαλιστική κοινωνία, καθώς θα ξεπροβάλλει μέσα από τα συντρίμμια του καπιταλισμού, θα είναι, "απ' όλες τις απόψεις, οικονομικά, ηθικά και διανοητικά, ακόμα σημαδεμένη με τα ίχνη της γέννησης της από την παλιά κοινωνία, από τη μήτρα της οποίας ξεπρόβαλε".

Είναι αρκετά εύκολο να σκεφτούμε παραδείγματα με τέτοια "ίχνη". Ολος ο ρατσισμός, ο σεξισμός και ο ατομικισμός, που έχουν περάσει στους ανθρώπους με τον καπιταλισμό, δεν θα φύγουν σε μια νύχτα. Θα πάρει χρόνο, μια μακριά διαδικασία μεταμόρφωσης, για να ξεπεραστεί η κληρονομιά του καπιταλισμού. Ο Μαρξ λοιπόν έβαλε έναν διαχωρισμό ανάμεσα σ' αυτό που ονόμαζε "τα ανώτερα και τα κατώτερα στάδια της κομμουνιστικής κοινωνίας".

Το πρώτο στάδιο θα χαρακτηρίζεται από την εγκαθίδρυση των μορφών της σοσιαλιστικής δημοκρατίας και του σχεδιασμού που έχουμε ήδη αναφέρει παραπάνω. Αλλά και πάλι θα υπάρχουν παραχωρήσεις στο καπιταλιστικό παρελθόν. Μια απ' αυτές θα είναι η βάση, στην οποία τα αγαθά και οι υπηρεσίες θα διανέμονται στους ανθρώπους. Αυτά θα παρέχονται με βάση την αρχή "από τον καθένα σύμφωνα με τις δυνατότητές του, στον καθένα σύμφωνα με τη δουλειά του".

Το μερίδιο των ανθρώπων από την πρόσοδο της κοινωνικής εργασίας, θα εξαρτάται από αυτό το οποίο οι ίδιοι προσέφεραν (εκτός βέβαια, αν είναι πολύ γέροι, πολύ νέοι ή πολύ άρρωστοι για να δουλέψουν). Ασφαλώς, αυτή η "αρχή της συνεισφοράς" θα σημάνει μια πρόοδο σε σχέση με τον καπιταλισμό, όπου τα αφεντικά και οι κηφήνες τους ζουν από την εργασία των άλλων. Αλλά, ο Μαρξ πίστευε ότι ακόμα και τότε θα υπάρχει ένας βαθμός ανισότητας, ο οποίος ήταν απαράδεκτος σε μακροχρόνια βάση. Οι ειδικευμένοι εργάτες θα έπαιρναν μεγαλύτερο εισόδημα απ' ό,τι οι ανειδίκευτοι, ενώ αυτοί με περισσότερες υποχρεώσεις θα βρίσκονταν σε χειρότερη κατάσταση απ' αυτούς που είχαν λιγότερες.

Αλλά, καθώς η σοσιαλιστική κοινωνία θα έχει κατοχυρωθεί - πρώτα απ' όλα εξαιτίας της παγκόσμιας εξάπλωσής της - θα γίνει δυνατό να κινηθούμε προς αυτό που ο Μαρξ ονόμασε "το ανώτερο στάδιο της κομμουνιστικής κοινωνίας". Αυτό θα βασίζεται στην αρχή "από τον καθένα σύμφωνα με τις δυνατότητές του, στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του". Θα απαιτεί αλλαγή στη συμπεριφορά των ανθρώπων απέναντι στην εργασία, η οποία θα έχει "γίνει όχι μόνο μέσο για τη ζωή, αλλά πρωταρχική ανάγκη της ζωής". Οι άνθρωποι θα δουλεύουν όχι μόνο για να ζήσουν, αλλά γιατί θα βρίσκουν ότι η εργασία που εκτελούν τους γεμίζει, και γι' αυτό θα είναι προετοιμασμένοι να δώσουν στην κοινωνία ό,τι μπορούν και σε αντάλλαγμα να πάρουν αυτό που χρειά-

ζονται.

Αυτή η βαθιά αλλαγή συμπεριφοράς θα εξαρτάται από τον μετασχηματισμό της ί-διας της εργασίας κατά τη διάρκεια της μετάβασης στον πλήρη κομμουνισμό. Η εισαγωγή της αυτοδιαχείρισης των εργατών θα είναι μέρος ενός πλατύτερου πεδίου αλλαγών που θα σπάνε αυτό πού ο Μαρξ ονόμαζε "αντίθεση μεταξύ διανοητικής και χειρωνακτικής εργασίας". Οι εργάτες θα έχουν πάψει να είναι απλώς οι τελευταίοι τροχοί της άμαξας, αντίθετα θα έχουν μάθει πώς να ελέγχουν συλλογικά την ίδια τους την εργασία. Αυτός ο μετασχηματισμός θα εξαρτάται από τις καινούργιες χρήσεις της τεχνολογίας. Για παράδειγμα, η πληροφορική θα πάψει να είναι ένα μέσο ενίσχυσης του εργοδοτικού ελέγχου και απόλυσης των εργατών, και θα γίνει εργαλείο δημοκρατίας.

Το ανώτερο στάδιο της κομμουνιστικής κοινωνίας θα βασίζεται επίσης στο γεγονός ότι θα έχει φτάσει σε ένα επαρκώς υψηλό επίπεδο υλικής αφθονίας. Οι άνθρωποι θα είναι διατεθειμένοι να προσφέρουν στην κοινωνία ελεύθερα, μόνο τότε που θα είναι σίγουροι ότι θα μπορούν να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες. Μερικές φορές η ιδέα της αφθονίας στον κομμουνισμό μεταφράζεται στο ότι οι άνθρωποι θα μπορούν να έχουν ό,τι θέλουν. Είναι εύκολο να καταλάβουμε ότι αυτή η απαίτηση είναι πρακτικά α-δύνατο να ικανοποιηθεί - τι θα γίνονταν για παράδειγμα, αν εγώ ήθελα όλο το Λονδίνο για τον εαυτό μου;

Πιο ρεαλιστικά, η αφθονία την οποία προϋποθέτει ο ολοκληρωμένος κομμουνισμός αφορά τα αγαθά και τις υπηρεσίες, που απαιτούνται για να καλυφθούν οι βασικές ανθρώπινες ανάγκες - φαγητό, ένδυση, θέρμανση, μόρφωση, μέσα συγκοινωνίας και ιατρική περίθαλψη. Ενας τρόπος προσέγγισης του ολοκληρωμένου κομμουνισμού είναι μέσω της παραγωγής αυτών των υλικών αγαθών και παροχών σε τόσο μεγάλες ποσότητες, ώστε να παρέχονται δωρεάν. Οσο περισσότερο προσεγγίζει το σημείο αυτό μια κοινωνία, τόσο πιο πολύ η αγορά εξασθενεί και παύει να έχει ισχύ.

Ο κομμουνισμός έτσι θα απαιτεί την παραπέρα ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, των μέσων που παράγουν πλούτο στην κοινωνία. Αυτό που κάνει δυνατή την ύπαρξη του σοσιαλισμού καταρχήν είναι ο τρόπος, με τον οποίο ο ί-διος ο καπιταλισμός επεκτείνει αυτές τις δυνάμεις, μέχρι που σε ορισμένους τομείς - και κυρίως στην παραγωγή τροφίμων - η έλλειψη έχει ήδη πάψει να υπάρχει. Για παράδειγμα, οι άνθρωποι λιμοκτονούν σήμερα, όχι γιατί δεν υπάρχει αρκετή τροφή, αλλά γιατί δεν έχουν χρήματα να την αγοράσουν. Ο σοσιαλισμός θα είναι σε θέση να λύσει αυτό το ζήτημα αρκετά γρήγορα, αλλά θα πρέπει ακόμα να αναπτύξει τις δυνάμεις παραγωγής α-κόμη παραπέρα, αν θέλει να καλύπτονται όλες οι βασικές ανάγκες με αφθονία.

Ξεκάθαρα, θα πρέπει να κυριαρχήσει μια ισορροπία μεταξύ αυτής της απαίτησης και της ανάγκης να αποφευχθεί παραπέρα καταστροφή στο περιβάλλον, και να αρχίσει η αντιστροφή της ήδη υπάρχουσας καταστροφής. Ο σοσιαλιστικός σχεδιασμός είναι το μόνο πλαίσιο μέσα στο οποίο τα προβλήματα αυτά θα μπορούσαν να τεθούν, αλλά αναμφισβήτητα θα χρειαστεί να γίνουν δύσκολες επιλογές μερικές φορές μεταξύ της ανάγκης για οικονομική ανάπτυξη και της ανάγκης για επιβίωση του ανθρώπινου γένους μακροπρόθεσμα.

Ε: Μήπως αυτή η κομμουνιστική κοινωνία θα μεταχειρίζεται τους ανθρώπους σαν να είναι όλοι ίδιοι κάνοντάς τους έτσι, μια μονότονη ομοιομορφία;

Σίγουρα όχι. Ο Μαρξ προσδιόρισε τον κομμουνισμό σαν "μια σχέση, στην οποία η ελεύθερη ανάπτυξη του ενός είναι η προϋπόθεση για την ελεύθερη ανάπτυξη όλων". Ο σκοπός του κομμουνισμού, με άλλα λόγια, είναι να επιτρέψει στον κάθε άνθρωπο να συνειδητοποιήσει τις δικές του ξεχωριστές ικανότητες. Η κομμουνιστική κοινωνία παρέχει το πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή η ατομική αυτοανάπτυξη μπορεί να γίνει κατορθωτή.

Μερικές φορές το κυνήγι της ατομικής πραγμάτωσης θα οδηγεί αναμφίβολα σε διαπληκτισμούς. Οι άνθρωποι θα θέλουν διαφορετικά πράγματα και καθώς οι διατιθέμενοι πόροι δεν θα είναι απεριόριστοι, μερικές φορές όλες αυτές οι απαιτήσεις δεν θα μπορούν να ικανοποιούνται ταυτόχρονα. Οι βασικοί δημοκρατικοί μηχανισμοί της ελεύθερης αντιπαράθεσης και της πλειοψηφικής λήψης αποφάσεων, που η σοσιαλιστική επανάσταση θα έχει προεκτείνει σε όλη την κοινωνία, θα είναι ακόμη αναγκαίοι για να δώσουν λύση σ' αυτές τις αντιπαραθέσεις.

Το γεγονός όμως, ότι αυτές οι αντιπαραθέσεις θα γίνονται με δεδομένη την υλική αφθονία (τουλάχιστον όσον αφορά τις βασικές ανάγκες) θα αμβλύνει τις ί-διες τις αντιπαραθέσεις. Ο Ενγκελς πρόβλεψε ότι το κράτος θα απονεκρωθεί κάτω από τον κομμουνισμό. Το κράτος, υποστήριζε, είναι στην ουσία του μια ειδική μορφή εξαναγκασμού - ο στρατός, η α-στυνομία, τα δικαστήρια και οι φυλακές - που υπάρχει για να υπερασπίζεται τα συμφέροντα της εκμεταλλεύτριας μειοψηφίας. Αυτό θα αρχίσει να αλλάζει μετά τη σοσιαλιστική επανάσταση, αφού η δύναμη του κράτους θα χρησιμοποιείται τώρα από την εκμεταλλευόμενη πλειοψηφία ενάντια στους καπιταλιστές που θα υπάρχουν ακόμη.

Αλλά, καθώς ο σοσιαλισμός θα έχει θριαμβεύσει παγκόσμια και η υλική αφθονία θα γίνεται πιο εμφανής, η ανάγκη για οργανωμένο καταναγκασμό θα τείνει να εξαφανιστεί. Οι δημοκρατικοί μηχανισμοί που θα έχουν στηθεί από την επανάσταση θα αναλάβουν έναν όλο και μεγαλύτερο ρόλο στο να λύνουν διαφορές. Ενα περιορισμένο επίπεδο καταναγκασμού μπορεί να χρειάζεται ακόμα πού και πού, όπου κάποιοι, είτε μεμονωμένα είτε σαν ομάδα, δεν φαίνονται προετοιμασμένοι να σεβαστούν τις αποφάσεις της πλειοψηφίας, αλλά αυτές οι περιπτώσεις μπορεί να θεωρηθεί ότι θα αποτελούν εξαιρέσεις και δεν θα απαιτούν το είδος του περίπλοκου καταπιεστικού μηχανισμού ο οποίος είναι τόσο αγαπητός από την ταξική κοινωνία.

Περισσότερο όμως, οι διαφωνίες και οι αντιπαραθέσεις δεν θα σημαίνουν ένα πρόβλημα για την κομμουνιστική κοινωνία, αλλά την κινητήρια δύναμη για την α-νάπτυξή της.

Ο Λέον Τρότσκι φαντάστηκε τα πολιτικά κόμματα να σχηματίζονται πάνω "στο ζήτημα για ένα καινούργιο γιγαντιαίο κανάλι, ή πάνω στο ζήτημα για την κατανομή των οάσεων στη Σαχάρα... για τη ρύθμιση του καιρού και του κλίματος, ή για έ-να καινούργιο θέατρο, για μια θεωρία της χημείας, για δυο ανταγωνιστικά ρεύματα στη μουσική, ή για το καλύτερο σύστημα στα σπορ".

Οχι μόνο δεν θα είναι μουντή και ομοιόμορφη αυτή η κοινωνία, αλλά αντίθετα, θα είναι μια κοινωνία διαποτισμένη από έ-ναν αναβρασμό δημιουργίας, πειραμάτων και αντιπαραθέσεων. Θα έχει το δυναμισμό και τη ζωτικότητα του καπιταλισμού, αλλά θα αντικαταστήσει την αναρχία του και την εκμετάλλευση με τη δημοκρατία και τη συνεργασία.

Αυτό ήταν το όραμα για το μέλλον, το οποίο ενέπνευσε τον Μαρξ και τους επόμενους σοσιαλιστές επαναστάτες να θυσιάσουν τις ζωές τους στην πάλη ενάντια στον καπιταλισμό. Σήμερα, σε έναν κόσμο κατάμεστο από τη φρίκη που ο Μαρξ κατήγγειλε 150 χρόνια πριν, εξακολουθεί να είναι το όραμα για το οποίο αξίζει να παλέψουμε.

*** Ο Άλεξ Καλλίνικος είναι ηγετικό στέλεχος του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος στη Βρετανία**

Μετάφραση της Γιώτας Γιογλή, από το περιοδικό Socialist Review

Μητσοτάκης και Παπανδρέου χαιρέτισαν την εκλογική νίκη του Κληρίδη στη Ν.Κύπρο σαν θετικό γεγονός. Οι εργάτες όμως έχουν διαφορετική γνώμη. Ο *Ντίνος Αγιομαμίτης*, από την "Εργατική Δημοκρατία", περιγράφει τις πρόσφατες κινητοποιήσεις

Οι πρώτοι αγώνες ενάντια στον Κληρίδη και τους φασίστες

Τρείς μήνες έχει κλείσει ο Κληρίδης στην εξουσία στην Κύπρο. Ομως, αυτοί οι λίγοι μήνες ήταν αρκετοί για να δείξει η νέα κυβέρνηση το πραγματικό της πρόσωπο.

Η πρώτη πράξη της συγκυβέρνησης ΔΗΣΥ-ΔΗΚΟ ήταν η "αποκατάσταση" 62 κρατικών στελεχών που είχαν απολυθεί για την συμμετοχή τους στο πραξικόπημα του '74. Υστερα, χαρακτήρισε την ΕΟΚΑ "εθνική οργάνωση". Εστησε αδριάντα και έκανε μνημόσυνο του Γρίβα, στο οποίο όχι μόνο παραβρέθηκε αυτοπροσώπως ο Κληρίδης, αλλά και στάθηκε δίπλα-δίπλα με τον Σαμψών -τον αρχηγό του πραξικοπήματος.

Υπουργός Οικονομικών της κυβέρνησης Κληρίδη έγινε ο πρόεδρος του κυπριακού ΣΕΒ. Από την πρώτη στιγμή, αύξησε τις τιμές σε είδη πρώτης ανάγκης (καύσιμα,τσιγάρα) και τον ΦΠΑ από 5% σε 8%. Αποφάσισε περικοπές στις κοινωνικές δαπάνες και πάγωμα στους μισθούς και στις προσλήψεις. Ταυτόχρονα, η εισφορά για την άμυνα αυξήθηκε απο 2% σε 3%. Η Ομοσπονδία Εργοδοτών και Βιομηχάνων και το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο χαιρετήσαν αμέσως τα νέα μέτρα. Οπως είναι φυσικό, για ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της εργατικής τάξης στη Νότια Κύπρο, η κυβέρνηση Κληρίδη είναι ήδη συνώνυμη με τη λιτότητα, την ανεργία και τον σοβινισμό.

ΔΗΣΥ: Κάλυψη στο πραξικόπημα

Πριν από μερικά χρόνια θα ήταν πραγματικά αδύνατο να διανοηθεί κανείς τον Κληρίδη πρόεδρο και τον Συναγερμό στην εξουσία. Στα μάτια του κόσμου, το ΔΗΣΥ ήταν το κόμμα των ακροδεξιών και των νοσταλγών του πραξικοπήματος.

Η εργατική τάξη είχε πάρει μια σύντομη γεύση από τον Κληρίδη, στο παρελθόν, τους λίγους μήνες που αντικαθιστούσε τον Μακάριο. Την περίοδο εκείνη, οι εφημερίδες κυκλοφορούσαν συχνά με κενά με τα ίχνη της λογοκρισίας που είχε επιβάλ, ενώ δεκάδες αρχιπραξικοπηματίες παραμέναν ανενόχλητοι στις θέσεις τους. Την εποχή της διακυβέρνησης του Κληρίδη, έγινε η δολοφονική απόπειρα κατά του Λυσσαρίδη και ο φόνος του Δώρου Λοΐζου -εγκλήματα που έμειναν "ανεξιχνίαστα". Πρόσφατα, ο ίδιος ο Λυσσαρίδης αποκάλυψε γιατί έμειναν "ανεξιχνίαστα": αυτός που τα οργάνωσε είναι ένας από τους 62 που "αποκατέστησε" τώρα η συγκυβέρνηση ΔΗΣΥ-ΔΗΚΟ.

Το ΔΗΣΥ είναι το κόμμα που έχει δώσει πολιτική κάλυψη και υποστήριξη στο πραξικόπημα. Πολλές φορές στελέχη του Συναγερμού έχουν χαρακτηρίσει το πραξικόπημα, για διάφορους λόγους, "αναγκαίο". Ο Κληρίδης προώθησε και έκανε βουλευτή τον Παρισινό, τον υπουργό του Σαμψών. Φρόντισε να εκλεγεί δημοτική σύμβουλος η γυναίκα του Σαμψών. Και κατάφερε, με τις πιέσεις του, στο τέλος να βγάλει και τον ίδιο τον Σαμψών από τη φυλακή.

Γι' αυτό, για τα μέλη του ΑΚΕΛ (του ΚΚ της Ν.Κύπρου), η νίκη του Κληρίδη ήταν σοκ. Στην ουσία, είναι η πρώτη φορά από την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας, εδώ και 30 χρόνια, που ο υποψήφιος που υποστηρίζει το ΑΚΕΛ χάνει τις εκλογές. Είναι πρώτη φορά που οι ακροδεξιοί βρίσκονται στην κυβέρνηση. Είναι πρώτη φορά που οι πραξικοπηματίες του '74 βγαίνουν τόσο ανοιχτά και προκλητικά.

Πώς φτάσαμε στη νίκη του Κληρίδη;

Πώς, λοιπόν, κατάφερε, από το 33%, στο οποίο ο Συναγερμός ήταν κολλημένος για χρόνια, να πάρει έστω και μ' αυτόν τον οριακό τρόπο την εξουσία; Τι ήταν αυτό που του επέτρεψε να σπάσει την απομόνωση στην οποία τον είχε ρίξει η λαϊκή αγανάκτηση όλα αυτά τα χρόνια;

Η ηγεσία του ΑΚΕΛ, έριξε τις ευθύνες στην ηγεσία του ΔΗΚΟ επειδή υποστήριξε τον Κληρίδη. Κατηγόρησε την ηγεσία της ΕΔΕΚ, ότι με την στάση που κράτησε -κύρια την ψήφο κατά συνείδηση στον Β' γύρο- ευνόησε τον Κληρίδη. Κατηγόρησε τον αρχιεπίσκοπο και τα ΜΜΕ ότι πολέμησαν τον υποψήφιο του ΑΚΕΛ. Ολα αυτά όμως, δεν είναι παρά ένα μέρος μόνο της αλήθειας. Αυτό που λείπει στην ανάλυση του ΑΚΕΛ είναι, τι ήταν αυτό που επέτρεψε σε όλους αυτούς να "ξεχάσουν" τι είναι ο Συναγερμός και να κρατήσουν μιά τέτοια στάση.

Και η ευθύνη πέφτει στην ίδια την ηγεσία του ΑΚΕΛ. Το '85,

το ΑΚΕΛ για να ξεφορτωθεί τον Κυπριανού -που είχε καταλήξει "απορριπτικός", δηλαδή υπέρ μιάς σκληρής γραμμής για το Κυπριακό- συμπορεύτηκε με τον Συναγερμό με στόχο να πετάξουν τον Κυπριανού από την προεδρία. Ξέχασε τότε το πραξικόπημα, ξέχασε τον "μαύρο φασισμό" -όπως αποκαλούσε τον Συναγερμό- και άρχισε να αναφέρεται στην "πλειοψηφία της Βουλής", δηλαδή στο ΔΗΣΥ και στο ΑΚΕΛ.

Η σύμπραξη αυτή στοίχισε άμεσα στο ΑΚΕΛ ένα 5% στις βουλευτικές εκλογές του '85. Το χειρότερο όμως ήταν ότι νομιμοποίησε, "ξέπλυνε" τον ίδιο τον Συναγερμό: "αν το ίδιο το ΑΚΕΛ μπορούσε να συμπορεύεται και να συνεργάζεται μαζί τους" έλεγε η απλή λογική, "τότε δεν μπορεί να είναι και τόσο κακοί, δεν μπορεί να είναι τόσο φασίστες".

Αυτό λειτούργησε καταλυτικά. Στις προεδρικές εκλογές του '88 το 33% του Κληρίδη έγινε 48,5%. Αλλά το αποτέλεσμα δεν συνέτισε την ηγεσία του ΑΚΕΛ. Στις δημοτικές εκλογές του '91 το ΑΚΕΛ υποστήριξε σαν υποψήφιο στην Λευκωσία τον δήμαρχο που είχε εκλεγεί με τον Συναγερμό. Και όταν ο Βασιλείου -που υποστηριζόταν από το ΑΚΕΛ- υπέκυπτε στις πιέσεις του Κληρίδη και έβγαζε τον Σαμψών από τη φυλακή, η ηγεσία του ΑΚΕΛ όχι μόνο δεν έκανε τίποτα, αλλά, αντίθετα, εμπόδισε και την ΕΔΟΝ -τη νεολαία του ΑΚΕΛ- να αντιδράσει με κινητοποιήσεις, όπως είχε προγραμματίσει.

Ετσι, φτάνοντας στις εκλογές του '93, το πραξικόπημα είχε γίνει πράγματι παρελθοντολογία. Και γι' αυτό δεν έφταιγαν τα 19 χρόνια που πέρασαν από τότε, αλλά η στάση που κράτησε η αριστερά, και ιδιαίτερα το ΑΚΕΛ.

Την ίδια στιγμή, η μνήμη από τα πέντε χρόνια διακυβέρνησης του Βασιλείου παραμέναν ολοζώντανα. στη μνήμη του κόσμου. Πώς να ξεχάσει την επιβολή του ΦΠΑ, τις αυξήσεις στα είδη πρώτης ανάγκης, τον πληθωρισμό, το πάγωμα των μισθών και των προσλήψεων, τις απολύσεις... Και αν η επιβολή αυτών των μέτρων αδυνατίζε τον Βασιλείου, η ανοχή του ΑΚΕΛ αδυνάτιζε και το ίδιο. Οι επιθέσεις αυτές έδωσαν, στην προεκλογική περίοδο, τη δυνατότητα στον Κληρίδη να δημαγωγεί για το "καλάθι της νοικοκυράς", ενώ το ΑΚΕΛ, εγκλωβισμένο στην "υπεράσπιση του κυβερνητικού έργου" ψέλιζε ασυναρτησίες.

Κυβέρνηση αδύναμη.

Ο Κληρίδης μπορεί να κέρδισε τις εκλογές, όμως δεν τις κέρδισε ούτε στον χρόνο, ούτε με τον τρόπο που ήθελε.

Η κυβέρνηση κουβαλάει από την πρώτη στιγμή της δημιουργίας της φοβερές αντιφάσεις. Ο Κληρίδης πρέπει να καταφέρει να παντρέψει το "μακαριαδικό" ΔΗΚΟ με τους πραξικοπηματίες, την απορριπτική εκκλησία με τους ενδοτικούς του δικού του κόμματος του, του Συναγερμού, και όλους μαζί με τους φασίστες του "Ράδιο Πρώτο".

Και αυτό δεν θα είναι καθόλου εύκολη δουλειά. Εχουμε δει τα σημάδια. Ο σχηματισμός της κυβέρνησης αποδείχτηκε σκληρή δοκιμασία για τον Κληρίδη. Ο Κληρίδης αναγκάστηκε κυριολεκτικά να κάνει τον ισορροπιστή για να καταφέρει να βολέψει όλους τους καινούργιους του συμμάχους, όλους εκείνους που του πρόσφεραν την εξουσία.

Είναι σίγουρο ότι οι αντιφάσεις μέσα στις οποίες θα είναι υποχρεωμένη να κινηθεί η κυβέρνηση την επόμενη περίοδο, θα είναι πάρα πολύ μεγάλες. Η απορριπτική στροφή του Κληρίδη ήταν πράγματι μια "προεκλογική μεταμφίεση" -όπως παραδέχονταν ακόμα και πάρα πολλοί δικοί του υποστηρικτές. Οι προεκλογικές απορριπτικές του κορόνες πολύ σύντομα μεταφράστηκαν σε δηλώσεις πίστης και νομομοφροσύνης απέναντι στην διαδικασία του διαλόγου, απέναντι στις συμφωνίες κορυφής που προηγούμενα απειλούσε ότι θα καταργήσει.

Πολύ σύντομα αυτή η συγκυβέρνηση θα πρέπει να αποφασίσει ποια γραμμή θα ακολουθήσει. Την "απορριπτική" γραμμή του Κυπριανού και του Χρυσόστομου, που έχουν 5 υπουργεία ή την "ενδοτική" γραμμή του ΔΗΣΥ, που έχει τα άλλα 5 υπουργεία, αλλά και τον ίδιο τον Κληρίδη.

Οποια γραμμή και να ακολουθήσει θα αντιμετωπίσει πρόβλημα. Θα αντιμετωπίσει αντιδράσεις που θα βάλουν σε δοκιμασία την κυβερνητική συμμαχία και, είναι βέβαιο ότι, θα καταλήξουν σε πολιτική κρίση. Μέσα στο ΔΗΣΥ και το ΔΗΚΟ έχουν ήδη ξεσπάσει άγριοι καυγάδες, με παραιτήσεις στελεχών και ανοιχτή αμφισβήτηση της ηγεσίας -ιδιαίτερα στο κόμμα του Κυπριανού.

Το μεγαλύτερο δράμα για τη συγκυβέρνηση είναι ότι εκτός από τις τόσες αντιθέσεις, τριβές και αντιφάσεις, βρίσκεται μπροστά στη χειρότερη οικονομική κρίση που έχει αντιμετωπίσει ο ελληνοκυπριακός καπιταλισμός από την εποχή του πολέμου του '74.

Το τελευταίο διάστημα τα δημόσια ελλείμματα έχουν διπλασιαστεί, ο πληθωρισμός που ήταν κολλημένος για χρόνια στο 2-2,5% πινάχτηκε στο 7-8%. Οι αριθμοί μπορεί είναι μικροί σε σύγκριση με την Ελλάδα και την υπόλοιπη Ευρώπη, όμως σημαίνουν πολύ μεγάλες αλλαγές για την ελληνοκυπριακή κοινωνία. Επιχειρήσεις κλείνουν και ο κόσμος απολύεται. Οι συνθήκες που έσπρωξαν στην εισαγωγή ξένου εργατικού δυναμικού την προηγούμενη περίοδο δίνουν τώρα τη θέση τους σε συνθήκες ανεργίας.

Ο Βασιλείου έχασε ένα σημαντικό μέρος της δημοτικότητας του παίρνοντας αντιλαϊκά μέτρα (φορολογίες, πάγωμα μισθών κλπ). Ομως μπόρεσε να τα καθυστερήσει τουλάχιστον τρία χρόνια. Ο Κληρίδης δεν άντεξε ούτε 3 μήνες.

Εργατική αγανάκτηση

Υπάρχουν δυο παράγοντες πολύ κρίσιμοι για τις εξελίξεις από εδώ και πέρα στην Κύπρο. Η εργατική τάξη και η αντιπολίτευση.

Την προηγούμενη περίοδο είδαμε την εργατική αγανάκτηση

να εκφράζεται μέσα από σημαντικές απεργίες όπως η απεργία των δασκάλων, των οικοδόμων, των οδηγών λεωφορείων, απεργίες στο τσιμεντάδικο του Βασιλικού, απεργίες στους ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς. Δεν είναι τυχαίο ότι οι μισές από τις απεργίες που έγιναν την προηγούμενη περίοδο ήταν "ανεπίσημες" έγιναν δηλαδή έξω από τον κώδικα βιομηχανικών σχέσεων που ορίζει τις προθεσμίες, τον τρόπο κλπ, που γίνονται οι απεργίες.

Μέσα στους τρείς μήνες, η κυβέρνηση Κληρίδη έχει καταφέρει να απογοητεύσει ακόμα και τους εργάτες που την ψήφισαν. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα μέτρα της κυβέρνησης τα απόρριψαν και τα ίδια τα συδικάτα που ελέγχονται από το ΔΗΣΥ και το ΔΗΚΟ. Απ' αυτή την άποψη η κυβέρνηση Κληρίδη βρίσκεται μπροστά σε φοβερά προβλήματα σε φοβερές αντιφάσεις. Αν η αριστερά δεν της κάνει τη χάρη να τη στηρίξει, είναι αμφίβολο αν θα βγάλει την τετραετία.

Και αυτό μας φέρνει στον δεύτερο παράγοντα, στην αντιπολίτευση. Θα της κάνει τη χάρη η αριστερά της κυβέρνησης του Κληρίδη;

Το ΑΚΕΛ προεκλογικά δήλωνε ότι αν χάσει τις εκλογές θα είναι μια "δημιουργική αντιπολίτευση". Μετά τις εκλογές δήλωσε πάρα πολλές φορές τη φράση: "Αν ο Κληρίδης ακολουθήσει τη γνωστή τακτική Βασιλείου στο Κυπριακό εμείς θα τον στηρίξουμε". Το ΑΚΕΛ προσπάθησε όλη αυτή την περίοδο να πείσει τον Κληρίδη ότι πρέπει να ακολουθήσει μια πολιτική συναίνεσης και συνεργασίας και συνεννόησης μαζί του. Στην πραγματικότητα η αντιπολίτευση του ΑΚΕΛ ήταν από τα δεξιά. Απειλούσε τον Κληρίδη, ότι αν δεν το πάρει υπόψη του, θα τον χτυπήσει εκεί που πονάει, στον εθνικισμό.

Το πού οδηγεί αυτή η "δημιουργική αντιπολίτευση" φάνηκε πολύ γρήγορα. Την ίδια στιγμή που οι εργοδότες κτυπούσαν την εργατική τάξη και απολύαν κατά εκατοντάδες τους εργαζόμενους τα συνδικάτα διοργάνωναν συνάντηση με τους εργοδότες η οποία αποφασίσε να κάνει έκκληση στην κυβέρνηση για επιδοτήσεις στους βιομήχανους και στους εργάτες για αύξηση της παραγωγικότητας!

Παρόλες τις υποχωρήσεις, η κυβέρνηση δεν έδειξε καμιά διάθεση να συνεργαστεί με το ΑΚΕΛ. Προτίμησε τη σύγκρουση. Ο Συναγερμός, όμως, δεν έφτασε σ' αυτό επειδή ένιωθε δύναμη και αυτοπεποίθηση. Αντίθετα, έφτασε από αδυναμία. Η κυβέρνηση Κληρίδη είναι τόσο ασταθής που δεν αντέχει το παραμικρό. Η περίοδος δεν αφήνει καθόλου περιθώρια για συμβιβασμούς, για ανοχή, για συνεργασίες, για συναινέσεις. Η κυβέρνηση είναι υποχρεωμένη να κτυπήσει την εργατική τάξη και αυτό σημαίνει ρήξη με το ΑΚΕΛ.

Το συλλαλητήριο

Η "αποκατάσταση" των 62 πραξικοπηματιών ήταν στην πραγματικότητα η αρχή της επίθεσης ενάντια στην εργατική τάξη. Αν ήθελε, η κυβέρνηση του Κληρίδη, μπορούσε να επαναφέρει τους 62 υπόγεια, χωρίς πολύ θόρυβο. Ομως, ο στόχος της δεν ήταν απλά να "αποκαταστήσει" μερικούς φίλους.

Η κυβέρνηση ήξερε ότι ξεκινώντας με μέτρα οικονομικά θα έβρισκε μια καθολική αντίσταση. Αντί για αυτό προτίμησε να ξεκινήσει με την "αποκατάσταση" των 62, με ένα ζήτημα που πολώνει αντί να ενοποιεί την εργατική τάξη, που βαθαίνει το ρήγμα ανάμεσα στους δεξιούς και αριστερούς εργάτες. Ελπιζε έτσι να καταφέρει στη συνέχεια να επιβάλει πιο έυκολα τα μέτρα λιτότητας.

Η αντίσταση που βρήκε πρέπει να ήταν μια μεγάλη έκπληξη για την κυβέρνηση. Η αυθόρμητη αγανάκτηση του κόσμου, κύρια των αριστερών εργαζομένων, ήταν καταπληκτική. Τηλέφωνα στους ραδιοσταθμούς, επιστολές στις εφημερίδες, συμμετοχή σε συζητήσεις, κόντρες στους χώρους δουλειάς.

Ολα αυτά ανάγκασαν την αντιπολίτευση και το ΑΚΕΛ να οργανώσουν ένα συλλαλητήριο στη Λευκωσία. Η ανταπόκριση ήταν αφάνταστη. Οχι μόνο από άποψη συμμετοχής -που ήταν και αυτή πολύ μεγάλη- αλλά κύρια από άποψη διάθεσης. Πάνω από 8000 μαζεύτηκαν στην πλατεία για να φωνάξουν -και δεν σταμάτησαν να φωνάζουν ούτε μιά στιγμή: "Ο λαός δεν ξεχνά τους φασίστες και τα τανκς", "ΕΟΚΑ Β', δολοφόνοι". Σ' αυτό το συλλαλητήριο η Εργατική Δημοκρατία ήταν εκεί. Και μόνο το γεγονός ότι πουλήσαμε 176 εφημερίδες δείχνει το κλίμα που κυριαρχούσε. Και το πιο σημαντικό, "χάσαμε" 60 πικέτες. Είχαμε μαζί μας 70 πικέτες που εγράφαν "Να απολυθεί και ο Κληρίδης να γίνουν 63" (σ.σ. από τους 62 χουντικούς που ξαναπροσλάβανε). Γυρίσαμε με 10! Οχι μόνο δεν μας δίναν πίσω αυτές που είχαμε μοιράσει αλλά μας παίρναν και αυτές που κρατάγαμε εμείς, λέγοντας: "Εχουμε την Πρωτομαγιά. Θέλουμε να την πάρουμε στην πρωτομαγιάτικη εκδήλωση στο χωριό μας", ή "Εχω ένα γείτονα που είναι από τους 62 και θέλω να πάω να τη βάλω στα κάγκελά του"!

Το συλλαλητήριο δημιούργησε φοβερή πίεση. Η ίδια η Βουλή αποφάσισε, με συντριπτική πλειοψηφία, ότι η κυβέρνηση πρέπει να αναιρέσει την απόφασή της. Βέβαια η κυβέρνηση είπε ότι αδιαφορεί και θα προχωρήσει έτσι και αλλιώς στην "αποκατάσταση" των 62. Αλλά δεν φαίνεται καθόλου σίγουρο ότι θα δοκιμάσει να κάνει αυτή την απόφαση πράξη.

Ενώ όμως ο κόσμος έχει τέτοια φανταστική διάθεση, η αντιπολίτευση δείχνει κάθε μέρα τα όρια της. Ενώ είχε αποφασιστεί να καταλήξει το συλλαλητήριο σε πορεία, πορεία δεν έγινε. Η απόφαση της Βουλής δεν αξιοποιήθηκε. Δεν οργανώθηκε καμιά κινητοποίηση και η αντιπολίτευση αφήνει την κατάσταση να ξεφουσκώνει.

Με αυτόν τον τρόπο όμως το ΑΚΕΛ δεν μπορεί να δώσει καμιά προοπτική στην εργατική αγανάκτηση. Η αντιπολίτευσή του έχει σαν στόχο να δείξει στον Συναγερμό ότι πρέπει να το παίρνει υπόψη του. Στην πραγματικότητα το ΑΚΕΛ κάνει αντιπολίτευση στον Συναγερμό για να γίνει συμπολίτευση.

Επαναστατική Αριστερά

Χρειάζεται μια ταξική αντιπολίτευση που να αξιοποιεί την εργατική αγανάκτηση και το θυμό και να της δίνει τη δυνατότητα να λειτουργεί αντικυβερνητικά. Αυτό το καθήκον πέφτει στην επαναστατική αριστερά. Είναι ένα καθήκον πολύ δυσανάλογο με το μέγεθός της αλλά ταυτόχρονα και πολύ σημαντικό. Ιδιαίτερα σημαντικό σήμερα που η κυβέρνηση χτυπάει την εργατική τάξη, δικαιώνει το πραξικόπημα και καλλιεργεί συστηματικά τον σοβινισμό μια συνταγή που ανοίγει το δρόμο για τους φασίστες. Και τους έχει πράγματι ανοίξει το δρόμο: Οι αγκυλωτοί σταυροί και οι φωτογραφίες του Γρίβα έχουν μπει ανοιχτά στα σχολεία και στα γήπεδα, ενώ η εφημερίδα του φασίστα Σαμψών γίνεται όλο και πιο προκλητική.

Η νίκη του Κληρίδη δεν είναι με κανένα τρόπο μια συντριπτική νίκη της δεξιάς και μια ήττα της εργατικής τάξης. Μπορεί όμως να εξελιχθεί σε μια μεγάλη ήττα της εργατικής τάξης. Μπορεί όμως εξίσου να μετατραπεί σ' έναν εφιάλτη για τον ίδιο τον Κληρίδη και το κόμμα του. Αυτό είναι κάτι που δεν έχει κριθεί.

Μια δυνατή επαναστατική αριστερά θα είναι αποφασιστικός παράγοντας στην εξέλιξη αυτής της μάχης, όμως και η εξέλιξη αυτής της μάχης θα είναι ένας αποφασιστικός πράγοντας για την επαναστατική αριστερά και το χτίσιμο της επαναστατικής οργάνωσης στην Κύπρο. Η πρόκληση είναι πάρα πολύ μεγάλη. Οι κίνδυνοι είναι πολύ μεγάλοι. Αλλά εξίσου μεγάλες είναι οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται. Μοιάζει σαν να βρισκόμαστε σε μια κατάσταση που να ισχύει κάτι σαν το "ή τώρα ή ποτέ". Η "Εργατική Δημοκρατία" θα βρίσκεται εκεί για να απαντήσει σ' αυτή την πρόκληση, "τώρα".

Η φρίκη του πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβία έχει οδηγήσει πολλούς να "νοσταλγούν" την εποχή πριν από την κατάρρευση των προηγούμενων καθεστώτων στα Βαλκάνια. Ο *Κώστας Πίττας* εξηγεί γιατί το εργατικό κίνημα δεν έχει να κερδίσει τίποτα από τη "νοσταλγία" καθεστώτων, το ίδιο εκμεταλλευτικών και καταπιεστικών όπως αυτά της Δύσης.

Η άνοδος και η πτώση του κρατικού καπιταλισμού στα Βαλκάνια

Μπροστά στην εικόνα της φρίκης του πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβία, της φτώχειας και των κινδύνων για την ειρήνη στα Βαλκάνια, δεν είναι παράξενο ότι - ιδιαίτερα μέσα στην αριστερά - αναπτύσσεται μια "νοσταλγία" για την εποχή πριν από την κατάρρευση των παλιών καθεστώτων. Μια "νοσταλγία" που συνδυάζεται με την αντίληψη ότι οι σχέσεις ανάμεσα στις εθνότητες, η κατάσταση των μειονοτήτων και οι συνθήκες ζωής για την εργατική τάξη ήταν καλύτερες επειδή τα καθεστώτα αυτά ήταν "σοσιαλιστικά".

Η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Αυτά τα καθεστώτα ήταν το ίδιο καπιταλιστικά όσο και η Δύση. Ηταν κρατικός καπιταλισμός.

Οχι μόνο η εργατική τάξη δεν έπαιξε κανένα ρόλο στην ίδρυσή τους, αλλά και στην ουσία τους ήταν καθεστώτα εκμεταλλευτικά και καταπιεστικά. Μια κεντρική γραφειοκρατική άρχουσα τάξη είχε τον έλεγχο των μέσων παραγωγής και της διανομής με στόχο την όσο μεγαλύτερη και ταχύτερη καπιταλιστική συσσώρευση, στον ανταγωνισμό της με τη Δύση, σε βάρος της εργατικής τάξης.

Η κρίση τέτοιων καθεστώτων οδήγησε στα τέλη της δεκαετίας του '80 στις εξεγέρσεις της εργατικής τάξης και στην κατάρρευσή τους.

Γιάλτα και "συμμαχικές κυβερνήσεις"

Η άποψη που για δεκαετίες κυριαρχούσε μέσα στην αριστερά, ήταν ότι μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο στις χώρες των Βαλκανίων εγκαθιδρύθηκαν "εργατικά κράτη".

Πρόκειται για καθαρή αυταπάτη.

Ο Μαρξ έγραφε ότι "η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας". Οι Μπολσεβίκοι στηρίχθηκαν στη δράση της ίδιας της οργανωμένης σε συμβούλια εργατικής τάξης για να την οδηγήσουν στην επανάσταση τον Οκτώβρη του 1917.

Αντίθετα οι αλλαγές στα Βαλκάνια μετά τον Πόλεμο, σε καμιά περίπτωση δεν ήταν αποτέλεσμα επαναστατικών ανατροπών. Στην πραγματικότητα, οι χώρες αυτές ήταν τα λάφυρα του Στάλιν από τη νίκη των "συμμάχων" στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο. Η μοιρασιά της λείας έγινε με τον πιο κυνικό τρόπο στη Γιάλτα το 1944. Ο Τσόρτσιλ περιγράφει τη διαδικασία "απελευθέρωσης" των Βαλκανίων στ'απομνημονεύματά του:

"...έγραψα σ'ένα χαρτί:
Ρουμανία: Ρωσία 90%, οι άλλοι 10%
Ελλάδα: Βρετανία 90%, Ρωσία 10%
Γιουγκοσλαβία: 50% - 50%
Ουγγαρία: 50% - 50%
Βουλγαρία: Ρωσία 75%, οι άλλοι 25%
Το έσπρωξα στο Στάλιν..."

Οι συμφωνίες αυτές έπρεπε να στηριχτούν. Στην Ελλάδα, το ρόλο της καταστολής της εξέγερσης του Δεκέμβρη του '44 ανέλαβαν τα βρετανικά στρατεύματα με τους ταγματασφαλίτες. Στις υπόλοιπες χώρες τον ίδιο ρόλο έπαιξε ο στρατός του Στάλιν. Αντίσταση από τις παλιές αδύναμες αστικές τάξεις δεν βρήκε πουθενά. Είναι χαρακτηριστικό, ότι πουθενά δεν είχαμε τους εμφύλιους πόλεμους που χαρακτήριζαν τη ρώσικη, τη γερμανική ή την ισπανική επανάσταση. Αντίθετα, σ'αυτές τις χρεοκοπημένες αστικές τάξεις ο Στάλιν αναζήτησε τους συμμάχους του, υποχρεώνοντας τα Κομμουνιστικά Κόμματα να σχηματίσουν κυβερνήσεις με τους παλιούς αστούς πολιτικούς. Στη Βουλγαρία, πρωθυπουργός της κυβέρνησης του Πατριωτικού Μετώπου τοποθετήθηκε ο Γκεοργκίεφ, ηγέτης των μισοφασιστικών πραξικοπημάτων του 1923 και του 1934 που εξόντωσαν δεκάδες χιλιάδες εργάτες κι αγρότες. Στη Ρουμανία, η κυβέρνηση συμμαχίας Κ.Κ. - "Φιλελευθέρων" είχε πρωθυπουργό τον ακροδεξιό Γκρότσα και ο αντιπρόεδρος Ταταρέσκου ήταν δηλωμένος φιλοχιτλερικός.

Αυτές οι "αλλαγές", όχι μόνο δεν βασίστηκαν πάνω στο εργατικό κίνημα, αλλά αντίθετα, όπου χρειάστηκε το κατέπνιξαν. Οπουδήποτε ο Στάλιν βρέθηκε αντι-

μέτωπος στην προέλασή του με μια πραγματική εξέγερση από τα κάτω, χρησιμοποίησε το στρατό του και την όποια επιρροή των κομμουνιστικών κομμάτων για να εμποδίσει κάθε προσπάθεια πραγματικής ανατροπής. Αυτό φάνηκε καθαρά στη Βουλγαρία μετά το τέλος του πολέμου.

Το περιοδικό Εκόνομιστ περιέγραφε την κατάσταση που επικρατούσε στο βουλγαρικό στρατό τον Οκτώβρη 1944: "Θυμίζει ζωντανά την εικόνα του ρωσικού στρατού το 1917. Στήθηκαν σοβιέτ στρατιωτών, σηκώθηκαν κόκκινες σημαίες, οι αξιωματικοί ξηλώθηκαν και ο καθιερωμένος χαιρετισμός καταργήθηκε". Η αντίδραση της ηγεσίας του Κ.Κ. και του στρατού του Στάλιν ήταν άμεση. Οι φαντάροι διατάχθηκαν να διαλύσουν τα συμβούλια, έγιναν συλλήψεις και ο σοβιετικός υπουργός Εξωτερικών Μολότοφ απείλησε τ'απείθαρχα μέλη του βουλγαρικού Κ.Κ. ότι "αν ορισμένοι κομμουνιστές συνεχίσουν αυτή την πορεία θα τους επαναφέρουμε στην τάξη".

Στη Γιουγκοσλαβία, ο ρόλος των ρώσικων τανκς ήταν μηδαμινός. Ο Τίτο είχε μια πραγματική λαϊκή υποστήριξη, που κέρδισε με το αγροτικό αντάρτικο ενάντια στις δυνάμεις κατοχής του Αξονα. Ομως, ούτε στην Γιουγκοσλαβία η εργατική τάξη είχε παίξει κάποιο ουσιαστικό ρόλο στην κατάληψη της εξουσίας μετά την αποχώρηση των Ναζί. Ο ίδιος ο Τίτο είχε επανειλημμένα επιτεθεί στους Βούλγαρους κομμουνιστές επειδή στη διάρκεια του πολέμου συμμετείχαν σε απεργίες. Κάνοντας ένα βήμα παραπέρα από τα υπόλοιπα κομμουνιστικά κόμματα των Βαλκανίων, ο Τίτο όχι μόνο έφτιαξε κυβέρνηση συμμαχίας, αλλά ουσιαστικά διάλυσε το Κ.Κ. μέσα στην κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου.

Στην πραγματικότητα, ο Τίτο σαν ηγέτης ενός μαζικού εθνικού κινήματος επιχείρησε να εμφανιστεί και σαν εκφραστής των ιδιαίτερων εθνικών συμφερόντων της γιουγκοσλαβικής άρχουσας τάξης. Αυτό τον έφερε το 1948 σε σύγκρουση με τον Στάλιν, αφού οποιαδήποτε αποδοχή μιας τέτοιας ανεξαρτησίας, αμφισβητούσε την ηγεμονία της ΕΣΣΔ και την ανάγκη υποταγής των οικονομιών των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων στα συμφέροντα του ρωσικού κρατικού καπιταλισμού. Ομως, η άρνηση του Τίτο να υποτάξει τη Γιουγκοσλαβία στις οικονομικές, στρατιωτικές και πολιτικές ανάγκες της ΕΣΣΔ, δεν είχε από μόνη της τίποτα το "σοσιαλιστικό". Αυτό που επεδίωκε ήταν η αναπαραγωγή στη Γιουγκοσλαβία όλων των βασικών χαρακτηριστικών της Ρωσίας του Στάλιν.

Κρατικός καπιταλισμός

Δεν είναι μόνο η ίδρυση αυτών των καθεστώτων που δεν έχει σχέση με τη δημιουργία "εργατικών κρατών". Το ίδιο ισχύει και με τις ίδιες τις κοινωνίες και τις οικονομίες που έχτιζαν.

Για δεκαετίες, η ιδέα που προωθούσαν τα κομμουνιστικά κόμματα της Δύσης ότι "ο σοσιαλιστικός χαρακτήρας αυτών των καθεστώτων οφειλόταν στο ότι ο έλεγχος των μέσων παραγωγής ανήκε στο κράτος και όχι σε κάποιους ιδιώτες αστούς". Ομως, ποιος έλεγχε το ίδιο το κράτος;

Αυτός που έλεγχε το κράτος και την οικονομία, ήταν μια γραφειοκρατική άρχουσα τάξη, που αποτελούνταν από τα ανώτερα κομματικά στελέχη, τους στρατηγούς, την ηγεσία της αστυνομίας, τους διευθυντές των επιχειρήσεων.

Οπως όλες οι χώρες που μπήκαν καθυστερημένα στον παγκόσμιο καπιταλιστικό ανταγωνισμό χωρίς να έχουν μια δυνατή αστική τάξη, έτσι και οι άρχουσες τάξεις των Βαλκανίων δεν είχαν άλλη επιλογή από το να στηριχθούν στη βοήθεια του κράτους.

Στα Βαλκάνια οι "εθνικοποιήσεις" στη βιομηχανία ήταν περισσότερο μια κληρονομιά των προπολεμικών κυβερνήσεων και των Ναζί και λιγότερο μια "επαναστατική" πράξη των νέων καθεστώτων. Η κυριαρχία του κράτους στην οικονομία υπήρχε και πριν από τον πόλεμο και εντάθηκε με τις επεμβάσεις των Ναζί. Για παράδειγμα, μετά την αποχώρηση των Γερμανών από τη Γιουγκοσλαβία, το 82% της βιομηχανίας ήταν ήδη υπό κρατικό έλεγχο.

Η κατεύθυνση της οικονομίας των νέων κρατικών καπιταλισμών δεν είχε να κάνει σε τίποτα με τις ανάγκες των εργατών και των αγροτών. Αυτό που επιβλήθηκε ήταν η συσσώρευση σε τομείς που μπορούσαν να στηρίξουν την ΕΣΣΔ στον στρατιωτικό ανταγωνισμό της με τη Δύση. Με λίγα λόγια, στη βαριά βιομηχανία.

Τα πρώτα πεντάχρονα πλάνα καθόρισαν στόχους αύξησης της παραγωγής ως και 200%! Μια τέτοια συσσώρευση δεν μπορούσε παρά να στηριχθεί στην πιο άγρια εκμετάλλευση και καταπίεση της εργατικής τάξης και των αγροτών, όπως είχε κάνει και η σταλινική αντεπανάσταση στη Ρωσία από τη δεκαετία του '30.

Μέσα σ'ένα παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα που περνούσε περίοδο μακρόσυρτης άνθησης, τα πρώτα πεντάχρονα πλάνα των βαλκανικών κρατικών καπιταλισμών στέφονταν από επιτυχίες. Μεταξύ 1949 και 1953, η βιομηχανική παραγωγή στη Ρουμανία αυξήθηκε κατά 144% και στη Βουλγαρία κατά 120%.

Στην πραγματικότητα, όμως, οι μόνοι στόχοι που υπερκαλύπτονταν ήταν αυτοί που αφορούσαν τη βαριά βιομηχανία. Οι στόχοι που αφορούσαν τη λαϊκή κατανάλωση απλά εγκαταλείπονταν, οδηγώντας έτσι τα πραγματικά εργατικά εισοδήματα στο να είναι μικρότερα από τα προπολεμικά. Οι ταξικές ανισότητες συνεχίστηκαν. Στη Γιουγκοσλαβία οι μισθοί των διευθυντών έφταναν το 1961 μέχρι και 40 φορές πάνω από τους μισθούς των εργατών.

Γι'αυτό το σκοπό απαγορεύθηκαν οι απεργίες, οι διαδηλώσεις, και το δικαίωμα της εργατικής τάξης να φτιάχνει τα δικά της κόμματα και συνδικαλιστικές οργανώσεις. Οι δολοφονίες, τα βασανιστήρια, οι φυλακίσεις και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης χρησιμοποιήθηκαν για να εξαφανίσουν κάθε πιθανή πηγή αντίστασης από τους εργάτες, τους αγρότες, από τα υπολείμματα των παλιών αστικών τάξεων ή ακόμα και από κομμάτια της ίδιας της γραφειοκρατίας.

Καταπίεση των μειονοτήτων

Το ότι αυτή η ανάπτυξη δεν είχε καμιά σχέση με "σοσιαλιστικά πειράματα" φαίνεται και από τις σχέσεις ανάμεσα στα ίδια τα καθεστώτα. Το παλιό σύνθημα της Τρίτης Διεθνούς του Λένιν για μια "Βαλκανική Σοσιαλιστική Ομοσπονδία" αντικαταστάθηκε από τους προπολεμικούς ανταγωνισμούς των τοπικών αρχουσών τάξεων.

Οι μειονότητες χρησιμοποιήθηκαν από τις κρατικοκαπιταλιστικές κυβερνήσεις για να δικαιολογήσουν τις εδαφικές διεκδικήσεις της κάθε μιας. Ο Τίτο συγκρούστηκε με τον Δημητρόφ για το ποιος θ'αρπάξει τη Μακεδονία. Το ίδιο έγινε και μεταξύ Γιουγκοσλαβίας και Αλβανίας πάνω στις πλάτες των Αλβανών του Κοσσυφοπέδιου και μεταξύ Βουλγαρίας και Ρουμανίας για τη μειονότητα της Δομβρουτσάς. Αντί για τον διεθνισμό και τη σοσιαλιστική συντροφικότητα, το μόνο "ομοσπονδιακό" στοιχείο που "συνέδεε" τους Βαλκάνιους κρατικοκαπιταλιστές ήταν η πίεση που έμπαινε πάνω τους να λειτουργούν σαν συμπληρωματικά στοιχεία της οικονομίας της ΕΣΣΔ.

Αλλά και εσωτερικά σε κάθε μια απ'αυτές τις χώρες, οι μειονότητες βρέθηκαν κάτω από στυγνή καταπίεση. Ο Τσαουσέσκου στη Ρουμανία καλλιέργησε όσο κανείς άλλος τον σοβινισμό και την καταστολή, χρησιμοποιώντας την ουγγρική και τη γερμανική μειονότητα σαν αποδιοπομπαίους τράγους μετά από κάθε αποτυχία του. Την ίδια τύχη είχαν και τα δυο εκατομμύρια της τούρκικης μειονότητας στη Βουλγαρία, που το καθεστώς επέβα-

λε μέχρι και την αναγκαστική αλλαγή των ονομάτων τους από τουρκικά σε βουλγαρικά.

Ακόμα και η περίφημη πολιτική του Τίτο για τις εθνότητες δεν έχει να κάνει σε τίποτα με την πραγματική απελευθέρωση, αλλά με τις ανάγκες της διατήρησης των εσωτερικών ισορροπιών ανάμεσα στις τοπικές άρχουσες τάξεις. Ο ανταποκριτής του BBC Μίσα Γκλένι στο βιβλίο του "Η κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας" γράφει πολύ πετυχημένα: "Το εύθραυστο σύστημα ισορροπίας του Τίτο ανάμεσα στις διάφορες εθνικές ομάδες αντανακλούσε από πολλές απόψεις μια επιτηδευμένη εκδοχή της τακτικής του διαίρει και βασίλευε".

Αυτό φαίνεται καλύτερα στην τακτική του Τίτο απέναντι στους Αλβανούς του Κοσσυφοπέδιου. Το 1954, το κατά κεφαλή εισόδημα στο Κοσσυφοπέδιο ήταν μόλις το 48% του γιουγκοσλαβικού μέσου όρου. Το 1975, έπεσε στο 33%! Το 1988 η πραγματική ανεργία στην περιοχή ήταν 50% και πάνω από το 70% των γυναικών ήταν αγράμματες, ενώ η καταστολή ήταν στην ημερήσια διάταξη.

Οι πληθυσμοί που οι Βαλκανικοί Πόλεμοι απέκοψαν βίαια από τους ομοεθνείς τους, συνέχισαν να υποφέρουν το ίδιο και μετά το 1945.

Από την ανάπτυξη στην κρίση

Η καταστολή δεν έσωσε τους κρατικούς καπιταλισμούς των Βαλκανίων από τη μοίρα κάθε καπιταλισμού: μετά την καπιταλιστική ανάπτυξη, έρχεται η καπιταλιστική κρίση.

Στα πρώτα στάδια των κρατικοκαπιταλιστικών οικονομιών στα Βαλκάνια και μέσα σε συνθήκες παγκόσμιας άνθησης του καπιταλισμού, οι κρίσεις ήταν δυνατόν να ξεπερνιούνται με την καταστολή των εργατών και την εξοντωτική εκμετάλλευση του αγροτικού τομέα. Περίπου ο μισός αγροτικός πληθυσμός διοχετεύθηκε στις πόλεις ανάμεσα στο 1945 και το 1954, σαν φτηνό εργατικό δυναμικό.

Αλλά αυτή η διαδικασία δεν μπορούσε να συνεχίζεται απεριόριστα. Ο αγροτικός πληθυσμός μειώθηκε σε βαθμό που τα τρόφιμα δεν επαρκούσαν, ενώ η εργατική δυσαρέσκεια απλωνόταν.

Στον ανταγωνισμό με τους καπιταλισμούς της Δύσης, η τεχνολογία έπαιζε όλο και πιο σημαντικό ρόλο. Μια γραφειοκρατικά κατευθυνόμενη συσσώρευση που είχε ξεπεράσει το πρωταρχικό της στάδιο, αλλά εξακολουθούσε να στηρίζεται στην καταστολή και στην οικονομική "αυτάρκεια" μέσα σε συνθήκες διεθνοποίησης του καπιταλισμού, όχι μόνο δεν μπορούσε να προγραμματίσει, αλλά ήταν καταδικασμένη στην τεχνολογική καθυστέρηση, στην σπατάλη, στην κακή ποιότητα και το μεγάλο κόστος των προϊόντων.

Η μακροπρόθεσμη πτωτική τάση των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης κάθε καπιταλιστικής οικονομίας εμφανίστηκαν γρήγορα στα Βαλκάνια: οι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης του εθνικού εισοδήματος στη Ρουμανία ήταν 13,9% το 1950-1955, 7% το 1955-1960 και 8,7% το 1960-1965. Τα αντίστοιχα νούμερα για τη Βουλγαρία ήταν 12,2%, 9,7% και 6,5%. Στη Γιουγκοσλαβία η ετήσια αύξηση του ΑΕΠ ήταν 9,8% μεταξύ 1952-60 και 6,8% μεταξύ 1960-68.

Η εμφάνιση της οικονομικής κρίσης δημιούργησε πολιτικά προβλήματα στα καθεστώτα καθώς η δυσαρέσκεια όλο και φούντωνε. Στη Γιουγκοσλαβία από το 1952 άρχισαν αγροτικές εξεγέρσεις στα σύνορα της Σερβίας, της Κροατίας και της Βοσνίας, εκεί ακριβώς που βρισκόταν παλιότερα η μεγάλη δύναμη των παρτιζάνων του Τίτο.

Ολα αυτά τα άλυτα προβλήματα, έσπρωξαν τις άρχουσες τάξεις των Βαλκανίων η κάθε μια ν'αναζητήσει κάποιο "δικό της" δρόμο σαν διέξοδο. Η Βουλγαρία προσδέθηκε ακόμα περισσότερο στην οικονομία της ΕΣΣΔ προσπαθώντας κυριολεκτικά να στηριχθεί στις επιδοτήσεις της. Η Ρουμανία ανακοίνωσε ότι προχωρά στον "ρουμάνικο δρόμο για τον σοσιαλισμό" και σ'ένα "εκμοντερνισμό σ'εθνικά πλαίσια", για να καταλήξει τελικά στα δάνεια της Δύσης. Η Αλβανία άρχισε τ'ανοίγματα στην Κίνα και στηρίχθηκε στη βοήθεια του δεύτερου "κομμουνιστικού" γίγαντα. Η Γιουγκοσλαβία επιχείρησε να εμβολιάσει την αγορά στην οικονομία της μεταφέροντας τις ευθύνες για τις αποτυχίες του καθεστώτος στους διευθυντές των επιχειρήσεων και στράφηκε κι αυτή προς τη Δύση.

Κανένας από αυτούς τους δρόμους δεν τους έβγαλε από τ'αδιέξοδα. Στο τέλος κατέληξαν όλοι στην ίδια κρίση που οδήγησε στις ανατροπές των καθεστώτων σ'ολόκληρη την Ανατολική Ευρώπη.

Εργατικές εξεγέρσεις

Στη Ρουμανία, ο Τσαουσέσκου για να ξεπληρώσει τα χρέη του στις δυτικές τράπεζες έφτασε στο σημείο να κατηγορήσει τους εργάτες για ...παχυσαρκία και να ορίσει "εθνικό διαιτολόγιο" που την τήρησή του επέβλεπε η μυστική αστυνομία η Σεκουριτάτε. Στην Γιουγκοσλαβία, η άρχουσα τάξη ανέλαβε το 1988 να ρίξει μέσα σ'ένα χρόνο το βιοτικό επίπεδο των εργατών κατά 24%, σύμφωνα με τις επιταγές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Η ίδια φτώχεια και τα ίδια αδιέξοδα επικράτησαν και στην Αλβανία και τη Βουλγαρία που συνέχισαν στο δρόμο της κλειστής οικονομίας.

Το 1989 η επανάσταση της ρουμάνικης εργατικής τάξης έστειλε τον Τσαουσέσκου στο εκτελεστικό απόσπασμα. Οι διαδηλώσεις και οι απεργίες γκρέμισαν τις κυβερνήσεις στη Βουλγαρία και την Αλβανία. Στη Γιουγκοσλαβία, το 1987 300.000 Σέρβοι, Κροάτες και Μουσουλμάνοι εργάτες απήργησαν ενωμένοι ενάντια στη λιτότητα και τον Απρίλη του 1991 με διαδηλώσεις έφτασαν να εισβάλουν στον ίδιο το κοινοβούλιο. Σ'όλες αυτές τις εξεγέρσεις οι καταπιεσμένες μειονότητες - η ουγγρική στη Ρουμανία, η τουρκική στη Βουλγαρία - έπαιξαν σημαντικό ρόλο δίπλα στην εργατική τάξη.

Ομως, οι εξεγέρσεις του 1989 που ανέτρεψαν τα κρατικοκαπιταλιστικά καθεστώτα, δεν κατόρθωσαν ν'ανατρέψουν την άρχουσα τάξη συνολικά. Οι διάδοχοι που προέκυψαν προσπαθούν σήμερα να σταθεροποιήσουν την ίδια άρχουσα τάξη, τους παλιούς διευθυντές των εργοστασίων και των τραπεζών, τους στρατηγούς, τους γραφειοκράτες, την ηγεσία της αστυνομίας.

Για να το πετύχουν καταφεύγουν στις ίδιες μεθόδους που καταφεύγουν οι καπιταλιστικές κυβερνήσεις σ'όλο τον κόσμο: στη λιτότητα, στις ιδιωτικοποιήσεις, στην καλλιέργεια του εθνικισμού από τα πάνω.

Ομως, το εργατικό κίνημα δεν έχει τίποτα να "νοσταλγήσει" από τα καθεστώτα που κατέρρευσαν. Η ανατροπή τους είναι ένα βήμα μπρος για το εργατικό κίνημα σ'αυτές τις χώρες και σε ολόκληρο τον κόσμο. Με τους αγώνες τους οι εργάτες κατάκτησαν το δικαίωμα να συνδικαλίζονται και να διαδηλώνουν. Οι ψευδαισθήσεις για τη Δύση και την "αγορά" είναι πολλές, αλλά και αυτές μπορούν να σπάσουν μέσα από τους αγώνες. Το ίδιο και ο εθνικιστικός πυρετός που καλλιεργούν οι διάδοχες κυβερνήσεις, όπως και οι προκάτοχοί τους.

Η εργατική τάξη στην Ελλάδα μπορεί να βοηθήσει τα ταξικά της αδέλφια στα Βαλκάνια κοντράροντας τη "δική της" άρχουσα τάξη και την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας. Κοντράροντας τις "οικονομικές διεισδύσεις" των Βαρδινογιάννηδων, των εφοπλιστών, των βιομήχανων, των τραπεζιτών, όλων των ελλήνων καπιταλιστών που έχουν πέσει σαν τα κοράκια για να ξεζουμίσουν την εργατική τάξη των Βαλκανίων. Κοντράροντας την επιθετική εκβιαστική πολιτική της Νέας Δημοκρατίας, τη διπλωματία των μαζικών απελάσεων αλβανών μεταναστών και τις κάθε είδους ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις στα Βαλκάνια.

Η επικαιρότητα του ιστορικού Γιάννη Κορδάτου

Ο Γ. Κορδάτος είναι ο πρώτος και πιο γνωστός μαρξιστής ιστορικός στην Ελλάδα. Σήμερα το έργο του αποσιωπάται και πολλές φορές θάβεται. Κι αυτό δεν είναι καθόλου παράξενο. Το έργο του Κορδάτου ανατρέπει μια σειρά από εθνικιστικούς μύθους που οι αστοί ιστορικοί μας πλασάρουν σαν "ιστορία του ελληνικού έθνους".

Ο Κορδάτος γεννήθηκε στη Ζαγορά του Πηλίου το 1891 και από τα φοιτητικά του χρόνια έρχεται σε επαφή με κύκλους δημοτικιστών και σοσιαλιστών. Η μπολσεβίκικη επανάσταση του 1917 τον συγκλονίζει. Προσχωρεί σχεδόν αμέσως στο μόλις ιδρυμένο ΣΕΚΕ που αργότερα θα μετονομαστεί σε ΚΚΕ θα είναι μέλος της ηγεσίας του από το 1920 μέχρι το 1924.

Τότε διαφωνεί με σειρά θέσεων του κόμματος και της Κ.Δ. Ηταν η περίοδος που άρχισε να εδραιώνεται η κυριαρχία του σταλινισμού, και αποχωρεί, χωρίς ποτέ να αρνηθεί το μαρξισμό και τη στράτευσή του στο εργατικό και αριστερό κίνημα.

Ταυτόχρονα με την πολιτική και οργανωτική δουλειά του, δημιουργεί και ένα ιστορικό έργο για να δώσει θεωρητικά εφόδια και πολιτικά επιχειρήματα στο εργατικό κίνημα της -Ελλάδας που κάνει ορμητικά την εμφάνισή του μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση και την κατάρρευση της "Μεγάλης Ιδέας" μετά την μικρασιατική καταστροφή- για να αντιπαλέψει τις ιδέες της αστικής τάξης και κύρια τον εθνικισμό.

Το 1922 δημοσιεύει το πρώτο του βιβλίο **"Η Κοινωνική Σημασία της Επανάστασης του 1821"** που προκάλεσε πάταγο. Απορρίπτει την άποψη για την "τρισχιλιόχρονη ιστορία του ελληνικού έθνους" και υποστηρίζει ότι δεν μπορούμε να μιλάμε για ελληνικό έθνος παρά μόνο από τον 17ο-18ο αιώνα, όταν εμφανίζεται και στην Ελλάδα μια αστική τάξη που, για να εξασφαλίσει τα συμφέροντά της, ζητά την ανεξαρτησία από το Σουλτάνο και το σχηματισμό του δικού της κράτους. Ο Διαφωτισμός και η Γαλλική Επανάσταση της δίνουν την έμπνευση και τα θεωρητικά εφόδια και διαμορφώνουν τους πνευματικούς και πολιτικούς της εκπροσώπους με κορυφαίο το Ρήγα, που σχεδιάζει την εγκαθίδρυση μιας δημοκρατικής ομοσπονδίας όλων των λαών της Βαλκανικής μετά από μια κοινή εξέγερση, αλλά και τον Κοραή και αργότερα τη Φιλική Εταιρεία.

Ξεσκεπάζει επίσης το παραμύθι της "εθνικής ενότητας" που χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα. Αποκαλύπτει ότι όλοι οι Ελληνες δεν ήταν ενωμένοι. Εκκλησία, κοτζαμπάσηδες και Φαναριώτες πάλεψαν λυσσασμένα να υπερασπίσουν τα προνόμιά τους, ενάντια σε κάθε απελευθερωτική προσπάθεια, σε κάθε προσπάθεια διαφωτισμού.

Οπως χαρακτηριστικά λέει ο Κορδάτος: "Οι Φαναριώτες και οι Δεσποτάδες δεν ήταν μονάχα εκμεταλλευτές και γδύστες μα και φωτοσβέστες".[1] Ξεσκεπάζει τον μύθο του "κρυφού σχολειού":

"Η παράδοση λέει πως υπήρχαν κρυφά σχολεία. Αυτή η παράδοση είναι φτιαγμένη από τους δασκάλους μας. Κρυφό σχολείο δεν υπήρχε πουθενά. Αυτό είναι ένα ιστορικό ψέμα. Εδώ και κει, στα μεγάλα κέντρα όπου τύχαινε μερικοί ιερωμένοι να ξέρουν λίγα γράμματα, μάθαιναν τα αρχοντόπαιδα γραφή και προπάντων ανάγνωση. Τα μαθήματα αυτά γίνονταν όχι βέβαια σε ξεχωριστά κτίρια -τέτοια οι κοτζαμπάσηδες δεν έχτιζαν- αλλά στο νάρθηκα ή τα κελιά των εκκλησιών. Η τούρκικη εξουσία δεν εμπόδιζε τα σχολεία για να είναι κρυφά. Τα προνόμια του Πατριαρχείου ήταν πολλά και σπουδαία, αφού μπορούσαν οι ραγιάδες να έχουν απόλυτη αυτοδιοίκηση. Την ανάγκη να ιδρυθούν σχολεία μόνο η αστική τάξη ένιωσε και αυτή γέμισε την τουρκοκρατούμενη Ελλάδα και τις κοινότητες τις ελληνικές του εξωτερικού, με κατώτερα και ανώτερα σχολειά."[2]

Τέλος για τον Κορδάτο, η επανάσταση 1821 ήταν κοινωνική επανάσταση ανεξάρτητα από τα σύμβολα που χρησιμοποίησε. Στο βιβλίο του περιγράφεται πολύ ζωντανά ο λαϊκός ξεσηκωμός των φτωχών αγροτών και της φτωχολογιάς ενάντια και στον Σουλτάνο, αλλά και την καταπίεση των ελλήνων εκμεταλλευτών.

Να τι συνέβη στην Ανδρο όταν οι προεστοί προσπάθησαν να καλέσουν σε βοήθεια τον Τούρκο ναύαρχο, και οι αγρότες ξεσηκώθηκαν:

"Το φεουδαρχικό αυτό κίνημα απέτυχε, διότι ως που να έρθει ο Τούρκος ναύαρχος εις τον οποίον έστειλαν πρακτοράν των, καλώντας τον να στείλει φρουράν εις την Ανδρον, εξηγέρθη η αγροτιά και έπιασαν τον Ντελαγραμμάτικα και τον Πέτα και τους άλλους φεουδάρχας, τους οποίους ερεζίλευσαν και εδιαπόμπευσαν. Τους έβαλαν καβάλα ανάποδα εις έναν γάιδαρον, τους περιέφεραν εις τα χωρία γιουχαϊζοντάς τους, φτύνοντάς τους, και πετώντας τους σαπιολέμονα.

Τα χωρία της Ανδρου πήραν ξαφνικά επαναστατικήν όψιν και παντού ακούγονταν η κραυγή κάτω οι προδότες, θάνατος στους σκυλάρχοντες!"[3]

Στη δεκαετία που ακολουθεί ο Γ.Κορδάτος δημοσιεύει μια σειρά από σημαντικά έργα. Η **"Εισαγωγή εις την ιστορίαν της ελληνικής κεφαλαιοκρατίας"** για παράδειγμα, που δημοσιεύεται το 1930, δίνει μια σύντομη και απλογραμμένη εικόνα της ανάπτυξης του ελληνικού καπιταλισμού και της αστικής τάξης από τον 17ο αιώνα μέχρι τις αρχές του 20ου.

Και μ' αυτό το βιβλίο προκαλεί τη λύσσα των αστών, γιατί ξεσκεπάζει τα "εθνικά οράματα" της αμέσως προηγούμενης περιόδου σαν αυτό που πραγματικά ήταν: *"Η Μεγάλη Ιδέα που δεν είναι τίποτε άλλο παρά ο ιμπεριαλισμός του ελληνικού καπιταλι-*

σμού, από την αναγνώριση του μικρού ελληνικού βασιλείου και δώθε καλλιεργείται συστηματικά και επίμονα από το σχολείο, εκκλησία, κοινοβούλιο, τύπο και γίνεται το μεγάλο σύνθημα της ελληνικής μπουρζουαζίας από το 1834 έως τα 1922."

Περιγράφει ζωντανά την περίοδο της ορμητικής ανάπτυξης - βιομηχανικής, εμπορικής, ναυτιλιακής- του ελληνικού καπιταλισμού από το 1880 μέχρι το 1914. Αυτή η εικόνα, βέβαια, καθόλου δεν ταίριαζε με την εικόνα της "ψωροκώσταινας" και των "φεουδαρχικών υπολειμμάτων" που πρόβαλε ο σταλινισμός λίγα χρόνια αργότερα, για να δικαιολογήσει τις συμμαχίες με κομμάτια της αστικής τάξης. Ετσι δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι αυτό το βιβλίο θάφτηκε αργότερα από την επίσημη αριστερά.

Με την **"Ιστορία του εργατικού κινήματος"** που δημοσιεύεται ένα χρόνο αργότερα φέρνει στο φως την άγνωστη ακόμα και μέχρι σήμερα ιστορία των πρώτων εργατικών αγώνων και σοσιαλιστικών ομάδων στην Ελλάδα.

Εκεί περιγράφονται με μεγάλη ζωντάνια πολλές εργατικές κινητοποιήσεις από τις πρώτες αιματηρές απεργίες των μεταλλωρύχων του Λαυρίου το 1885 μέχρι τις δυναμικές απεργίες των σιδηροδρομικών στην Αθήνα το 1914, ή την εξέγερση των εργατών στη Σέριφο το 1916. Στα χρόνια αυτά και οι σοσιαλιστικές ομάδες αλλάζουν χαρακτήρα και σύνθεση. Από τον ουτοπικό μισοχριστιανικό σοσιαλισμό του Π. Δρακούλη περνάμε στη Φεντερασιόν της Θεσσαλονίκης με τους δυνατούς δεσμούς με το σοσιαλιστικό κίνημα της Ευρώπης και με τις εκατοντάδες μέλη που ήταν εργάτες από όλες τις εθνικότητες της πόλης. Ολες αυτές οι προσπάθειες και οι αγώνες κορυφώνονται και παίρνουν μαζικό χαρακτήρα κάτω από την επίδραση της ρώσικης επανάστασης και οδηγούν στην ίδρυση του ΣΕΚΕ και της ΓΣΕΕ το 1918.

Είναι ένα βιβλίο που αξίζει να διαβαστεί και σήμερα γιατί μας δείχνει μια άλλη ιστορία που δεν διδάσκεται στα σχολεία. Την ιστορία των ταξικών αγώνων της πάλης των εργατών, πέρα από την επίσημη ιστορία των "εθνικών αγώνων".

Ο όγκος του έργου του Κορδάτου είναι τεράστιος. Συγκρούστηκε με τον εθνικισμό και την αστική ιδεολογία, όχι μόνο με τα βιβλία που αναφέρονται παραπάνω, αλλά και σε πολλούς άλλους τομείς. Πάλεψε υπέρ της δημοτικής και ενάντια στην καθαρεύουσα που τη θεωρούσε σαν ένα ακόμα όπλο στην υπηρεσία της "Μεγάλης Ιδέας" του ελληνικού εθνικισμού. Γράφει το **"Λογιωτατισμός και Δημοτικισμός"** το 1927 και σε ξαναδουλεμένη μορφή την "Ιστορία του Γλωσσικού μας Ζητήματος" το 1943. Εκεί γράφει συγκεκριμένα για τους καθαρευουσιάνους: *"Η δημοτική ή χυδαία, όπως τη λένε, άμα επικρατήσει στο γραπτό λόγο, θα φέρει διάσπαση της εθνικής ενότητας και της ιστορικής παράδοσης της φυλής. Στο βάθος όμως όλη η φασαρία γινόταν για τον εξελληνισμό της Μακεδονίας τα χρόνια εκείνα."* Ο Κορδάτος άπλωσε την μαρξιστική μελέτη στην αρχαία Ελλάδα, στο Βυζάντιο και σε πολλές άλλες πτυχές της ελληνικής ιστορίας. Το έργο του έκανε τρομερή εντύπωση και απέσπασε το τιμητικό μίσος των αστών και την οργή των παπάδων και της δεξιάς, γιατί απέδειξε ότι η "ενότητα" και η "συνέχεια" του έθνους και της φυλής δεν είναι τίποτα άλλο παρά ψέματα που χρησιμεύουν στην εξασφάλιση της κυριαρχίας τους. Και γιατί έδειξε ότι οι καταπιεσμένοι με την δουλειά τους και τους αγώνες τους είναι αυτοί που πραγματικά κάνουν ιστορία.

Γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους το έργο του διατηρεί και σήμερα την επικαιρότητά του, είναι ένα ανεκτίμητο όπλο στα χέρια του κάθε ένα αγωνιστή που θέλει να συγκρουστεί με τον εθνικισμό, που παλεύει για τον σοσιαλισμό.

Λέανδρος Μπόλαρης

Σημειώσεις

1. "Ο Ρήγας Φεραίος και η Βαλκανική Ομοσπονδία", Εκδόσεις Επικαιρότητα, σελ. 42.

2. "Ιστορία του Γλωσσικού μας Ζητήματος", Εκδόσεις Μπουκουμάνης, σελ. 43.

3. "Η Κοινωνική Σημασία της Επαναστάσεως του 1821", Εκδόσεις Επικαιρότητα, σελ. 191.

4. "Εισαγωγή εις την Ιστορίαν της ελληνικής κεφαλαιοκρατίας", Εκδόσεις Επικαιρότητα.

Βιβλία για το καλοκαίρι

Οι καλοκαιρινές διακοπές είναι μια πολύ καλή ευκαιρία όχι μόνο για ξεκούραση, αλλά και για διάβασμα.

Οι *Εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία* και το βιβλιοπωλείο της ΟΣΕ, το *"Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο"* που κλείνει ήδη ένα χρόνο λειτουργίας, έχουν να προσφέρουν μια πολύτιμη βοήθεια σ' αυτή την κατεύθυνση.

Υπάρχει ένας πλατιά διαδεδομένος μύθος που διαδίδουν σκόπιμα οι εχθροί του σοσιαλισμού: ότι ο Μαρξισμός είναι δύσκολος. Στην πραγματικότητα οι βασικές ιδέες του Μαρξισμού είναι πολύ απλές και καταφέρνουν να εξηγούν, όπως δεν καταφέρνει να το κάνει καμιά άλλη θεωρία, την κοινωνία στην οποία ζούμε.

Από πού όμως μπορεί κανείς να ξεκινήσει; Πού μπορεί να βρει μια απλή αλλά όχι απλοϊκή εισαγωγή στον Μαρξισμό; Το βιβλίο του *Κρις Χάρμαν* **Μαρξισμός: Θεωρία και Πράξη** είναι η καλύτερη επιλογή. Ο συγγραφέας, ενώ δεν αποφεύγει κανένα από τα δύσκολα ερωτήματα (γιατί χρειάζεται η θεωρία, τι σημαίνει ιστορικός υλισμός, γιατί η εργασία είναι πηγή της αξίας, πώς δημιουργούνται οι οικονομικές κρίσεις), τα προσεγγίζει από την σκοπιά των αγωνιστών που θέλουν ν' αλλάξουν τον κόσμο και αναρωτιούνται "πώς οι εργάτες γίνονται επαναστάτες".

Για όσους ενδιαφέρονται περισσότερο για το πώς λειτουργεί ο καπιταλισμός σαν οικονομικό σύστημα, ποιά είναι η δυναμική του, πού οφείλονται οι κρίσεις του κλπ., υπάρχει του *Πίτερ Γκρήν*: **Βασικές Αρχές της Μαρξιστικής Οικονομίας.**

Σήμερα, σε κάθε γωνιά του κόσμου από τα Βαλκάνια μέχρι τον Καύκασο και από την Μέση Ανατολή μέχρι την Ιρλανδία και την Ν. Αφρική, η φρίκη του πολέμου προβάλλει ξανά.

Πώς εξηγείται αυτή η εξέλιξη; Μήπως η πάλη των τάξεων έχει παραχωρήσει τη θέση της στις εθνικιστικές συγκρούσεις; Μήπως τελικά ο εθνικισμός είναι ένα "αυθόρμητο ρεύμα" μέσα στις λαϊκές μάζες; Σ' αυτά και πολλά άλλα ερωτήματα απαντάει ο *Κρις Χάρμαν* στο **Μαρξισμός και Εθνικισμός,** ένα εξαιρετικό βιβλιαράκι που μόλις κυκλοφόρησε.

Η κρίση στα Βαλκάνια, το Μακεδονικό και η εργατική τάξη καθώς επίσης και **Το Κυπριακό και τα διεθνιστικά καθήκοντα των ελληνοκύπριων επαναστατών,** είναι απαραίτητα όπλα για κάθε αγωνιστή που θέλει να παλέψει συγκεκριμένα τον ελληνικό εθνικισμό αποκαλύπτοντας τη μυθολογία της "αιώνιας ελληνικότητας".

Ο εθνικισμός και ο ρατσισμός όμως, θρέφουν ένα ακόμα πιο επικίνδυνο φαινόμενο: τον φασισμό.

Το βιβλίο του *Κρις Μπάμπερι* **Ποτέ ξανά φασισμός** δίνει με απλό και σαφή τρόπο τις πιο σημαντικές εμπειρίες, θετικές και αρνητικές, στην σύγκρουση του κινήματος με τους φασίστες (Γερμανία, Ισπανία, Αγγλία) και καταλήγει σε συμπεράσματα πολύ χρήσιμα για μας σήμερα.

Ο σοσιαλισμός είτε είναι μια νέα κοινωνία της ελευθερίας ή δεν είναι τίποτα. Αυτό είναι το κεντρικό επιχείρημα του *Ντέιβιντ Μακνάλι* στο βιβλιαράκι **Σοσιαλισμός από τα Κάτω.** Ο συγγραφέας ξετυλίγοντας την ιστορία του επαναστατικού σοσιαλισμού τα τελευταία 100 χρόνια δείχνει ότι υπάρχουν δυο ρεύματα στην σοσιαλιστική παράδοση: ο "σοσιαλισμός από τα πάνω", ο "σοσιαλισμός" των ρεφορμιστών στην Δύση και των αντιδημοκρατικών σταλινικών κοινωνιών στην Ανατολή και ο "σοσιαλισμός από τα κάτω", η ζωντανή παράδοση των εργατικών αγώνων που έχει θαφτεί ύστερα από τόσα χρόνια συμβιβασμών και προδοσίας.

Πέρα όμως από την θεωρία, υπάρχει και η ίδια η εμπειρία. Τι απέγινε η επανάσταση του 1917; Είναι αναπόφευκτο τελικά το κατρακύλισμα κάθε εργατικής επανάστασης στην φρίκη του σταλινισμού;

Το κλασικό πια βιβλίο του *Τόνι Κλιφ* **Ο Κρατικός Καπιταλισμός στην Ρωσία,** αναλύει σε βάθος όλες τις πτυχές της Ρωσίας του Στάλιν και καταδεικνύει την ύπαρξη μιας εκμεταλλευτικής άρχουσας τάξης -της γραφειοκρατίας- που τα κίνητρά της δεν είναι διαφορετικά από αυτά των καπιταλιστών της Δύσης. Το βιβλίο **ΕΣΣΔ: Από το Εργατικό Κράτος στον Κρατικό Καπιταλισμό,** προσφέρει μια πιο σύντομη περιγραφή των παραπάνω συμπερασμάτων.

Ο Τρότσκι ήταν ο πρώτος που προσπάθησε να κάνει μια μαρξιστική ανάλυση της σταλινικής Ρωσίας. Ο *Ντάνκαν Χάλας* στο βιβλίο του **Ο Μαρξισμός του Τρότσκι** παρουσιάζει τις ιδέες του κορυφαίου επαναστάτη που κράτησε ζωντανή την παράδοση των Μπολσεβίκων μετά τον θάνατο του Λένιν.

Το βιβλί **Διαρκής Επανάσταση και Τρίτος Κόσμος** του *Τόνι Κλιφ* εξηγεί τις πρόσφατες επαναστάσεις στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, πατώντας πάνω στην θεωρία της διαρκούς επανάστασης του Τρότσκι.

Σ' αυτή την θεωρία όμως πάτησε και ο κορυφαίος Ελληνας επαναστάτης ο *Παντελής Πουλιόπουλος,* για να υπερασπίσει τον σοσιαλιστικό χαρακτήρα της επερχόμενης επανάστασης στην Ελλάδα απέναντι στην σταλινική ηγετική ομάδα του Ν. Ζαχαριάδη που είχε επιβληθεί στο ΚΚΕ. Το βιβλίο του **Δημοκρατική ή Σοσιαλιστική Επανάσταση στην Ελλάδα,** που ανατυπώθηκε από τις εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία είναι πραγματικά αξεπέραστο.

Τον κατάλογο των εκδόσεων της Εργατικής Δημοκρατίας κλείνουν κάποια πολύ σημαντικά βιβλία: το **Γυναικεία Απελευθέρωση και Σοσιαλισμός** των *Πέτι, Ρόμπερτς και Σμιθ* και **Η Απελευθέρωση των Ομοφυλόφιλων και η Πάλη για τον Σοσιαλισμό,** του *Νόελ Χάλιφαξ* δυο βιβλία που εναντιώνονται στην καταπίεση και τον σεξισμό προβάλλοντας ότι ο μοναδικός δρόμος για την απελευθέρωση των γυναικών και των ομοφυλόφιλων είναι η σοσιαλιστική επανάσταση.

Τέλος υπάρχει η μικρή παμφλέτα του *Ντάνκαν Μπλάκι* **Το Περιβάλλον σε Κρίση, ποιά προοπτική;** που δείχνει πώς μπορούμε να παλέψουμε την κοινωνία τη μόλυνσης, τον καπιταλισμό.

Γιάννης Σηφακάκης

Στο Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο επίσης, μπορείτε να βρείτε πολλά φτηνά και καλά αγγλικά βιβλία.

Για τον πόλεμο στην Γιουγκοσλαβία υπάρχει το βιβλίο του γνωστού δημοσιογράφου του BBC *Misha Glenny*, "The fall of Yugoslavia", "The Third Balkan War". Υπάρχει επίσης το εξαιρετικό έργο "The Balcan Wars 1912-13" που έγραψε ο *Τρότσκι* σαν πολεμικός ανταποκριτής στους βαλκανικούς πολέμους.

Υπάρχουν πολλά βιβλία για το γυναικείο κίνημα. Ξεχωρίζουν το "Sex, class and socialism", της *Lindsey German*, το "Backlash, the undeclared war against women" της *S. Faludi*, και το "The Women's Liberation Movement in Russia 1860-1930" του *Richard Stites*.

Μπορεί να γνωρίσει κανείς το έργο και τη ζωή των κλασικών του μαρξισμού και μαζί μ' αυτό την ιστορία του εργατικού κινήματος στην αρχή του αιώνα, μέσα από τρίτομη βιογραφία που έγραψε ο Τόνι Κλιφ για τον Λένιν και την τετράτομη (ο τέταρτος τόμος "The final Years" μόλις κυκλοφόρησε) για τον Τρότσκι καθώς και μια βιογραφία της Λούξεμπουργκ.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον τέλος, παρουσιάζουν μια σειρά μικρές παμφλέτες που ασχολούνται με συγκεκριμένα θέματα όπως οι: "The right against racism" του *Alex Callinicos*, "Is human nature a barrier to socialism" του *John Molyneux*, "Socialism and War" του *John Rees* κλπ.

Το εγχειρίδιο του διεθνιστή

Κρις Χάρμαν: "Μαρξισμός και Εθνικισμός"
Εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία, 700 δρχ.

Αν οποιοσδήποτε είχε αμφιβολίες για την υποχρέωση της αριστερά να αντιμετωπίσει τον εθνικισμό, οι πρόσφατες μαζικές απελάσεις Αλβανών από την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας ήρθαν να μας θυμίσουν ξανά αυτό το καθήκον. Η κρίση στα Βαλκάνια και ο πόλεμος στην πρώην Γιουγκοσλαβία δεν έχει τελειώσει και όλες οι κυβερνήσεις της περιοχής χρησιμοποιούν το χαρτί του εθνικισμού για να καλύψουν την εμπλοκή τους σ' αυτό το βρόμικο και φονικό ανταγωνισμό.

Ετσι κάθε αγωνιστής και αγωνίστρια που θέλει να σταματήσει τον κατήφορο προς την κόλαση του πολέμου βρίσκεται διαρκώς μπροστά στα ερωτήματα που βάζει ο εθνικισμός. Τι είναι έθνος; Υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια για να αποφασιστεί αν μια ομάδα (π.χ. οι Σλαβομακεδόνες) αποτελεί ξεχωριστό έθνος; Τι σημαίνει δικαίωμα στην αυτοδιάθεση και για ποιούς ισχύει; Πώς μπορεί να σταματήσει η καταπίεση των εθνικών μειονοτήτων; Πρέπει η αριστερά να υποστηρίζει την ξεχωριστή πολιτιστική κληρονομιά κάθε εθνότητας; Είναι δυνατόν ποτέ να ενωθούν οι εργάτες ξεπερνώντας τις εθνικές διαφορές;

Είναι πραγματικά καταιγιστικά τα ερωτήματα που ανοίγει η έξαρση του εθνικισμού. Γι' αυτό είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι ο Κρις Χάρμαν καταφέρνει μέσα στις 80 σελίδες αυτού του πυκνογραμμένου μικρού βιβλίου να συγκεντρώσει τις απαντήσεις.

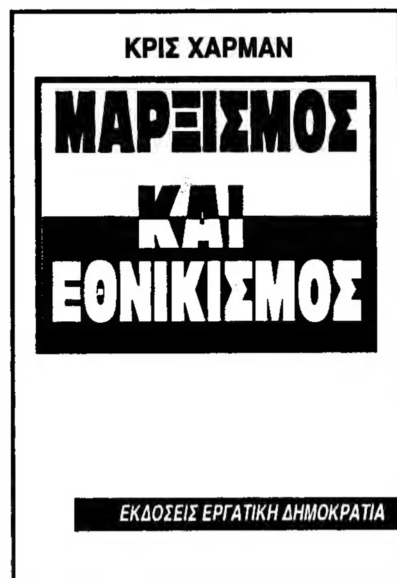
Στις πρώτες ενότητες κάνει μια ιστορική αναδρομή για να δείξει τους δεσμούς ανάμεσα στην εμφάνιση των σύγχρονων εθνών και στην ανάπτυξη του καπιταλισμού. Η ανάπτυξη των αγορών, η ανάγκη για κοινή γλώσσα, οι αστικές επαναστάσεις συνθέτουν τα βήματα προς την εμφάνιση των πρώτων εθνικών κρατών αλλά και για τη διεκδίκηση αυτού του κρίσιμου εργαλείου της καπιταλιστικής ανάπτυξης από νέα εθνικά κινήματα. Το πέρασμα από τον κόσμο της μεσαιωνικής φεουδαρχίας όπου η έννοια έθνος ήταν τόσο άγνωστη "όσο και το αυτοκίνητο ή το πολυβόλο" στο σημερινό κόσμο με τα 190 εθνικά κράτη μέλη του ΟΗΕ βρίσκει μια ιστορική, υλιστική ερμηνεία μέσα στις σελίδες του Χάρμαν.

Στα επόμενα κεφάλαια ο συγγραφέας στρέφει την προσοχή του στην εξέλιξη της θεωρίας της αριστεράς για τον εθνικισμό. Με χαρακτηριστική ειλικρίνεια ξεκινάει απ' το γεγονός ότι ο Μαρξ και ο Ενγκελς δεν δημιούργησαν μια πάνοπλη θεωρία σαν την Αθηνά από το κεφάλι του Δία, αλλά χρειάστηκαν δεκαετίες για να ξεκαθαρίσουν τις ιδέες τους. Η μεγάλη διαμάχη για τα εθνικά ζητήματα, όμως, έγινε στις αρχές του 20ου αιώνα ανάμεσα στον Οτο Μπάουερ, τον Καρλ Κάουτσκι, τη Ρόζα Λούξεμπουργκ και τον Βλαδίμιρο Λένιν. Ανατρέχοντας στα κείμενά τους ο Χάρμαν εντοπίζει τα λάθη της πολιτιστικής προσέγγισης του Μπάουερ, παραδέχεται τη συμβολή της οικονομικής ανάλυσης του Κάουτσκι και της Λούξεμπουργκ, αλλά καταλήγει στο συμπέρασμα της ανωτερότητας της θεωρίας του Λένιν, που είδε πιο καθαρά απ' όλους τις πολιτικές επιπτώσεις του εθνικισμού για το εργατικό κίνημα.

Στο τελευταίο μέρος του βιβλίου ο Χάρμαν χρησιμοποιεί τα εργαλεία αυτής της επαναστατικής παράδοσης στα προβλήματα του σήμερα. Διαβάζει κριτικά τους σύγχρονους θεωρητικούς (Χόμπσμπομ, Αντερσον, Γκέλνερ), αναλύει τις συνέπειες της κατάρρευσης του σταλινισμού και έρχεται να προτείνει διεθνιστική αντιμετώπιση μέσα στις σύγχρονες κοινωνικές κρίσεις: "Ο διεθνισμός δεν μπορεί να επιτευχθεί σαν αριθμητικό άθροισμα των επιμέρους εθνικισμών, αλλά με τη συνειδητή αντιπαράθεση με όλους τους εθνικισμούς"... "μόνο με την αμοιβαία υπεράσπιση των δικαιωμάτων της κάθε πλευράς από τους εργάτες των διαφορετικών εθνοτήτων μπορούν να δημιουργηθούν οι συνθήκες στις οποίες η εθνικότητα παύει να έχει οποιαδήποτε σημασία για όλους τους εργάτες."

Πρόκειται για μια αληθινά πολύτιμη έκδοση, αυτές τις μέρες, σε τούτα τα μέρη.

Πάνος Γκαργκάνας

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία και οι μεγάλες δυνάμεις

Ελλη Σκοπετέα: "Η Δύση της Ανατολής"
Εκδόσεις Γνώση, 2.160 δρχ.

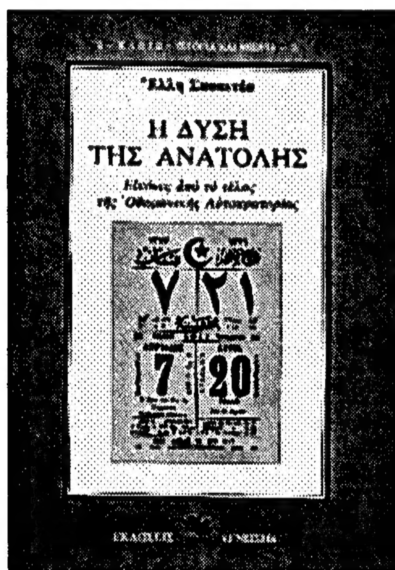
Ενα βιβλίο με "εικόνες από το τέλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας", γεμάτο από αποσπασματικές αλλά εξαιρετικά ενδιαφέρουσες πληροφορίες, για το ρόλο των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων στην καταρρέουσα Οθωμανική Αυτοκρατορία, τα εθνικά κινήματα στους κόλπους της (με έμφαση στο Μακεδονικό) και την επανάσταση των Νεότουρκων.

Η Σκοπετέα κινείται γύρω από ένα βασικό άξονα: τον ιδεολογικά φορτισμένο τρόπο, με τον οποίο οι δυτικοί προσπαθούσαν να καταλάβουν, πώς δρούσαν και σκέπτονταν οι άνθρωποι μέσα σε ένα διαφορετικό κοινωνικό σύστημα, σε ένα φεουδαρχικό σύστημα, που όμως τα τελευταία εκατόν πενήντα χρόνια βρισκόταν κάτω από την ιμπεριαλιστική εκμετάλλευση των Μεγάλων Δυνάμεων. Ετσι,

βλέπει κανείς πώς εμφανίζονται οι διάφορες μυθοπλασίες για την "ψυχολογία" ενός λαού: μέσα από τις προκαταλήψεις και την ανικανότητα αυτών των παρατηρητών να καταλάβουν τόσο τη διαφορά στο κοινωνικό σύστημα, όσο και την επίδραση του ιμπεριαλισμού.

Η συγγραφέας συγκεντρώνει την προσοχή της στο ιδεολόγημα της ανωτερότητας του ευρωπαϊκού πολιτισμού και του Χριστιανισμού, με το οποίο οι ιμπεριαλιστές δικαιολογούσαν την παρουσία τους. Ο ρόλος των ιεραποστόλων ως προπομπών του ιμπεριαλισμού ζωγραφίζεται με μεγάλη σαφήνεια στο βιβλίο: "Η παρουσία των ιεραποστόλων... έχει προδιαθέσει ευνοϊκά τους ιθαγενείς πληθυσμούς απέναντι στον δυτικό έμπορο... Οι ιεραπόστολοι διδάσκουν την αξία της ειλικρίνειας και της εμπορικής τιμιότητας, βάζοντας έτσι τα θεμέλια διαρκών εμπορικών σχέσεων με τη Δύση".

Το βιβλίο αναφέρεται στους βαλκανικούς εθνικισμούς, ιδιαίτερα στον ελληνικό και στον βουλγάρικο, που φουντώνουν ταυτόχρονα και διεκδικούν την ίδια εδαφική περιοχή, τη Μακεδονία. Παρουσιάζει την πιο "εκσυγχρονιστική" πτέρυγα των Ελλήνων εθνικιστών, των Δημοτικιστών, που προσανατολίζονταν "στην προοπτική της απλής αντικατάστασης μιας ζωντανής γλώσσας (της γλώσσας των σλαβόφωνων Μακεδόνων) από μιαν άλλη ζωντανή γλώσσα (τη Νέα Ελληνική)" και αναρωτιέται "με ποιο όμως επιχείρημα;".

Το ζήτημα του χαρακτήρα της επανάστασης των Νεότουρκων καλύπτει το τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου, αλλά η συγγραφέας δεν παίρνει καθαρή θέση πάνω σ'αυτό. Η επανάσταση των Νεότουρκων ήταν η αστική επανάσταση της Τουρκίας, όμως, έχοντας έρθει καθυστερημένα στο ιστορικό προσκήνιο, δεν μπόρεσε να αφομοιώσει μέσα από την ανάπτυξη της αγοράς και του καπιταλισμού τα διάφορα έθνη, που βρίσκονταν μέσα στα όρια της παλιάς φεουδαρχικής Αυτοκρατορίας. Η επέμβαση των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων και ο επερχόμενος Α' Παγκόσμιος Πόλεμος έβαζαν τεράστια εμπόδια σ'αυτήν την κίνηση.

Αν εξοικειωθεί γρήγορα κανείς με το υπαινικτικό στιλ γραψίματος της Σκοπετέα, το βιβλίο διαβάζεται αρκετά ευχάριστα.

Βίλλυ Φωτοπούλου.

Η γυναικεία καταπίεση δεν τελείωσε

Ιρις Αυδή-Καλκάνη: "Φεμινισμός και εργασία στην Ελλάδα σήμερα". Εκδόσεις Νέοι Καιροί, δρχ.1.200.

Τα τελευταία χρόνια, το ζήτημα της γυναικείας καταπίεσης εμφανίζεται "λυμένο". Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η κυβέρνηση αλλά και η αντιπολίτευση, δημιουργούν μιαν εικόνα σαν να βρισκόμαστε σε μια "μεταφεμινιστική" περίοδο. Σαν οι γυναίκες, έχοντας πια κατακτήσει την ισότητα, να μπορούν ανεμπόδιστες να γίνουν πρωθυπουργίνες, αρχηγοί κομμάτων, δικαστίνες κλπ. φτάνει ...να το θελήσουν!

Η πραγματικότητα όμως, για τη ζωή εκατοντάδων χιλιάδων εργαζόμενων γυναικών είναι τελείως διαφορετική. Η Αυδή-Καλκάνη, μ'αυτό το βιβλίο παρουσιάζει στοιχεία που αναδεικνύουν αυτή την καθόλου ρόδινη πραγματικότητα:

Η περιβόητη ισότητα στην εργασία - που και νομοθετικά κατοχυρώθηκε απο το ΠΑΣΟΚ το 1984- εφαρμόζεται μόνο όπου συμφέρει οικονομικά την εργοδοσία. Στην πράξη, όχι μόνο δεν υπάρχει βελτίωση της ζωής των εργαζόμενων γυναικών, αλλά, σε πολλές περιπτώσεις, η ισότητα χρησιμοποιήθηκε σαν πρόσχημα για να χτυπηθούν κεκτημένα τους δικαιώματα. Για παράδειγμα, η απαγόρευση της νυχτερινής ή της κυριακάτικης εργασίας που ίσχυε για τις γυναίκες, αντί να επεκταθεί και στους άνδρες, καταργήθηκε για όλους!

Στο βιβλίο υπάρχουν επίσημα στοιχεία και στατιστικές που δείχνουν ότι, εκτός από την ανισότητα στις αμοιβές και στις ευκαιρίες εργασίας, οι γυναίκες δεν μπορούν να κάνουν χρήση βασικών δικαιωμάτων, όπως του επιδόματος ανθυγιεινής εργασίας (γιατί τις περισσότερες φορές δεν τους αναγνωρίζεται), ή του επιδόματος γάμου (που συνήθως, επειδή είναι ποσοστιαίο, το παίρνει ο άνδρας ως πιο υψηλόμισθος).

Επίσης δείχνουν πώς με τα ελαστικά ωράρια, τη νυχτερινή βάρδια, τις μετατάξεις, τις μεταθέσεις ή το κλείσιμο ενός παιδικού σταθμού, οι γυναίκες πετιούνται έξω από τις δουλειές τους, γιατί δεν μπορούν να ανταποκριθούν λόγω "οικογενειακών υποχρεώσεων". Ετσι, προσπαθώντας να τα βγάλουν πέρα και στη δουλειά και στο σπίτι, σπρώχνονται σε δουλειές όπως το φασόν ή τη μερική απασχόληση, χωρίς ασφάλιση, χωρίς συνδικαλισμό, και τελικά χωρίς ν'αντέχουν να φτάσουν στη σύνταξη.

Μπαίνει έτσι και στο ζήτημα της τεράστιας -και συμφέρουσας οικονομικά- υποκρισίας με την οποία αντιμετωπίζει ο καπιταλισμός τις γυναίκες. Απ'τη μια, μέσα στην οικογένεια τις χρησιμοποιεί για να παρέχουν ένα σωρό δωρεάν για τους καπιταλιστές λειτουργίες που αφορούν τη συντήρηση και αναπαραγωγή της εργατικής τάξης. Με τις περικοπές στις κοινωνικές δαπάνες (κλείσιμο παιδικών σταθμών και ΚΑΠΗ, κατάργηση της δωρεάν αντισύλληψης και έκτρωσης κλπ.)κάνει αυτή τη λειτουργία κόλαση.

Απ' την άλλη, χρησιμοποιώντας σαν άλλοθι την απασχόληση τους στο σπίτι, τις αντιμετωπίζει στην παραγωγή σαν "προσωρινό" και φτηνό εργατικό δυναμικό!

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο βιβλίο, οδηγούν στην αιτία της καταπίεσης των γυναικών: Τον καπιταλισμό και τον τρόπο που έχει οργανώσει την κοινωνία με βάση το κέρδος και όχι τις ανάγκες των ανθρώπων. Ομως, η συγγραφέας βλέπει και μια άλλη αιτία. Τους άνδρες, που "βολεύονται" από την καταπίεση της γυναίκας και δεν την αμφισβητούν.

Βολεύονται όμως πράγματι οι άνδρες απ' αυτή την κατάσταση; Βολεύονται, όταν η γυναίκα τους παίρνει λιγότερο μισθό ή βγαίνει στην ανεργία; Βολεύονται, όταν χτυπιέται η ελεύθερη αντισύλληψη; Βολεύονται όταν η ζωή μέσα στο σπίτι γίνεται κόλαση; Ο σεξισμός, δεν είναι δημιούργημα των ανδρών. Καλλιεργείται από τον καπιταλισμό, όπως και κάθε άλλου είδους αντιδραστική ιδέα για να διασπάσει την εργατική τάξη. Και ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπιστεί, είναι η πάλη του εργατικού κινήματος ενιαία, ενάντια σε κάθε μορφή καταπίεσης. Δεν γίνεται όμως να παλέψει μια γυναίκα μόνη της ενάντια στην καταπίεση, όπως υποστηρί-

ζει η Καλκάνη, γιατί πρόκειται για ένα κοινωνικό σύστημα κι όχι μια προσωπική σχέση που έχει ν' αντιμετωπίσει. Μόνο αν συνδυαστεί με οργανωμένη δράση μπορεί το βιβλίο αυτό -σύμφωνα με τα ίδια τα λόγια της συγγραφέως- "να γίνει εργαλείο στα χέρια κάθε γυναίκας που θα θελήσει να αρχίσει ή να συνεχίσει να παλεύει. Να απαιτεί όχι μόνο την κατάργηση των διακρίσεων, αλλά και τη αλλαγή όλων των παραγόντων εκείνων που κάνουν την κοινωνία ιδιαίτερα καταπιεστική για τις γυναίκες, αλλά απάνθρωπη για όλους".

Κατερίνα Παρδάλη

Ο Μαρξ των πρώτων επαναστάσεων

Καρλ Μαρξ: "Οι ταξικοί αγώνες στη Γαλλία"
Εξαντλημένο, επανεκδίδεται

Σε αυτό το βιβλίο ο Μαρξ ξεκαθαρίζει για πρώτη φορά τα όρια των πολιτικών, δημοκρατικών επαναστάσεων μέσα στα πλαίσια του καπιταλισμού.

Τον Φλεβάρη του 1848 η εργατική τάξη του Παρισιού, σε συμμαχία με τη βιομηχανική αστική τάξη, ανέτρεψε τη δυναστεία του Λουδοβίκου Φιλίππου και ανακήρυξε τη δημοκρατία. Ομως, πολύ γρήγορα η αδελφοσύνη των αντίθετων τάξεων, που η μια εκμεταλλεύεται την άλλη, έσπασε. Η αστική τάξη έπρεπε ν' αποκρούσει με το όπλο στο χέρι τις επαναστατικές αξιώσεις του προλεταριάτου για να αποκρυσταλλωθεί επίσημα η κυριαρχία της.

Η πρώτη μεγάλη μάχη για την εξουσία ανάμεσα στην αστική τάξη και το προλεταριάτο, δόθηκε τον Ιούνη του 1848. Για πρώτη φορά οι εργάτες έβγαιναν στο προσκήνιο της ιστορίας, και έβαφαν με το αίμα τους τα οδοφράγματα.

Ακριβώς αυτές οι εξελίξεις ξεκαθάρισαν τις αντιλήψεις του Μαρξ και του Ενγκελς για δύο βασικά πράγματα.

Ξεκαθάρισαν ότι ακόμα και το πιο ριζοσπαστικό κομμάτι της αστικής τάξης, είχε πάψει πλέον να είναι η επαναστατική τάξη του 17ου αιώνα στην Αγγλία και του 18ου αιώνα στη Γαλλία. Ο φόβος του προλεταριάτου, έλεγε ο Μαρξ, "ανάγκασε την αστική τάξη να καταφύγει ξανά στην αγκαλιά της μοναρχοφεουδαρχικής αντίδρασης που μόλις πριν από λίγο καιρό είχε ανατραπεί".

Ταυτόχρονα η σύγκρουση αυτή ανέδειξε και το υποκείμενο, που μπορεί να προχωρήσει τις πολιτικές επαναστάσεις, που μπορεί να τις κάνει κοινωνικές. Γιατί οι εργάτες του Παρισιού τον Ιούνη του 1848 άρχισαν ν' αποκτούν συνείδηση της δύναμης και των ιστορικών τους συμφερόντων. Ο Μαρξ διαπιστώνει στους "Ταξικούς Αγώνες" ότι:

"Στη θέση των διεκδικήσεων που ήθελαν να τις αποσπάσουν από τη δημοκρατία του Φλεβάρη, μπήκε το θαρραλέο επαναστατικό μαχητικό σύνθημα: Ανατροπή της αστικής τάξης! Διχτατορία της εργατικής τάξης!".

Η επανάσταση του 1848 δεν ολοκληρώθηκε. Για τον Μαρξ όμως ήταν ο προάγγελος της σοσιαλιστικής επανάστασης:

"Μόνο αφού βουτήχτηκε στο αίμα των εξεγερμένων του Ιούνη η τρίχρωμη σημαία έγινε η σημαία της ευρωπαϊκής επανάστασης, η κόκκινη σημαία!"

Οι "Ταξικοί αγώνες στη Γαλλία" είναι το καλύτερο βιβλίο για τις ρίζες του κινήματός μας.

Κατερίνα Καννελοπούλου

Καρλ Μαρξ: "Εμφύλιος Πόλεμος στη Γαλλία"
Εκδόσεις Στοχαστής, Δρχ. 990

Ο "Εμφύλιος Πόλεμος στη Γαλλία" είναι ένα από τα σημαντικότερα έργα της μαρξιστικής φιλολογίας, ζωντανή αναπαράσταση της πρώτης νικηφόρας επανάστασης των εργατών, της παρισινής Κομμούνας.

Η νίκη του πρωσικού στρατού το 1870 έφερε την πτώση της Δεύτερης Αυτοκρατορικής Γαλλίας που αποδείχτηκε σάπια μέχρι το μεδούλι. Στο Παρίσι, αμέσως μετά την καταστροφή του γαλλικού στρατού, ξέσπασε μεγάλη εργατική διαδήλωση. Η Γαλλία ανακηρύχτηκε σε Δημοκρατία από τους ίδιους τους εργάτες.

Στις 18 Μάρτη του 1871 η Κ.Ε. της Εθνοφυλακής ανακοίνωνε:

"Οι προλετάριοι του Παρισιού μέσα από τις αποτυχίες και τις προδοσίες των κυρίαρχων τάξεων κατάλαβαν ότι έφτασε η ώρα να σώσουν την κατάσταση. Κατάλαβαν ότι είναι επιτακτικό τους καθήκον και απόλυτο δικαίωμά τους να γίνουν κύριοι της τύχης τους και να πάρουν στα χέρια τους την κυβερνητική εξουσία."

Η εργατική τάξη του Παρισιού, πρώτη ανάμεσα σ' όλους τους εργάτες του κόσμου ανακάλυπτε στην πράξη την πρώτη βασική αρχή της πάλης της με το κεφάλαιο. Την χρησιμοποίηση της επαναστατικής δράσης για την ανατροπή της αστικής πολιτικής εξουσίας.

Μέσα από την εμπειρία των επαναστατημένων εργατών του Παρισιού, ο Μαρξ συνέλαβε και ανέπτυξε τις βασικές θέσεις του επιστημονικού σοσιαλισμού για την πάλη των τάξεων, το κράτος και τη δικτατορία του προλεταριάτου σαν αναγκαίο στάδιο μετάβασης στο σοσιαλισμό.

"Η Παρισινή Κομμούνα" έγραφε "ήταν μια εργατική κυβέρνηση. Ανακαλύφτηκε επιτέλους η πολιτική μορφή με την οποία μπορεί να επιτευχθεί η οικονομική χειραφέτηση της εργασίας. Η οικονομική χειραφέτηση, η εξάλειψη των ταξικών διαχωρισμών, μπορούν να πραγματοποιηθούν κάτω από τον άμεσο δημοκρατικό έλεγχο των εργατών, μέσα από το κράτος τους".

Επειδή δεν ζούμε μόνο σε εποχή πολέμων, αλλά και σε εποχή επαναστάσεων, ο "Εμφύλιος Πόλεμος στη Γαλλία" έχει να διδάξει την εργατική τάξη στην πάλη της ενάντια στον καπιταλισμό σήμερα.

Διονυσία Πυλαρινού

Το μεγάλο χωνευτήρι των Βαλκανίων

Γιώργος Νακρατζάς: "Η στενή εθνολογική συγγένεια των σημερινών Ελλήνων, Βουλγάρων και Τούρκων". Δύο τόμοι, Εκδοτική Ομάδα, Θεσσαλονίκη 1988-92, δρχ. 3.600

Ο Νακρατζάς είναι καθηγητής της ιατρικής σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ωστόσο το βιβλίο του, όπως φαίνεται και από τον τίτλο του, έχει άλλο αντικείμενο. Πρόκειται για μια συλλογή ενός τεράστιου υλικού για τη διαμόρφωση του εθνολογικού χάρτη των Βαλκανίων, ενός υλικού που αμφισβητεί την επίσημη ιστοριογραφία των αστικών τάξεων των τριών χωρών.

Η βασική ιδέα της δουλειάς του είναι η εξής: τόσο ο σημερινός ελληνικός όσο και ο σημερινός βουλγάρικος και τούρκι-

κος λαός, παρά το ότι αποτελούν τρεις διαφορετικές εθνικές και πολιτιστικές οντότητες, από εθνογενετικής πλευράς δημιουργήθηκαν από το ίδιο μωσαϊκό λαών, χωρίς σχεδόν καμιά ανθρωπολογική σχέση με τους αρχαίους Ελληνες, Πρωτοβούλγαρους ή Τούρκους.

Οι δύο αυτοί πρώτοι τόμοι που έχουν κυκλοφορήσει αναφέρονται αποκλειστικά στην Ελλάδα και τις καταβολές των σημερινών κατοίκων της σε όλες τις περιοχές της. Ο αναγνώστης θα ανακαλύψει από τις πρώτες σελίδες του βιβλίου ότι ο μύθος της φυλετικής συνέχειας και καθαρότητας - όπως και ένας σωρός άλλων εθνικών μύθων - δεν μπορεί να αντέξει ούτε στιγμή στο φως της ιστορίας. Μαθαίνει, για παράδειγμα, ότι στη μάχη των Πλαταιών ο φιλέλληνας Μακεδόνας βασιλιάς Αλέξανδρος ο Α' πολέμησε, επικεφαλής του μακεδονικού στρατού, στο πλευρό των Περσών. Ή ακόμη ότι η φορεσιά που ο Καποδίστριας καθιέρωσε ως εθνική ενδυμασία - η φουστανέλα - ήταν παραδοσιακό ένδυμα της κεντρικής Αλβανίας.

Για το Βυζάντιο, που είναι μια περίοδος αναβαθμισμένη στις ελληνορθόδοξες παραδόσεις του έθνους, ο Νακρατζάς, λέει ότι είναι η περίοδος των μεγάλων φυλετικών ανακατατάξεων στον σημερινό ελληνικό χώρο με τη βίαιη ή ειρηνική είσοδο εκατοντάδων λαών και φυλών.

Ρυγχίνοι, Στρυμωνίτες, Δρουγοβίτες και Εζερίτες Σλάβοι εξαπλώνονται από τον 7ο αιώνα και μετά σε ολόκληρο το σημερινό ελλαδικό χώρο. Ακολουθούν Σελτζούκοι Τούρκοι, Πέρσες, Αρμένιοι, Σύροι και άλλοι λαοί. Ενα μόνο παράδειγμα - η σύνθεση των αντίπαλων στρατευμάτων στην μάχη της Πρίνιτσας που έκρινε την τύχη της Πελοποννήσου το σωτήριον έτος 1263 - τα λέει όλα:

"Τα φραγκικά στρατεύματα ήταν ολιγάριθμα και αποτελούνταν από Φράγκους ιππείς, ενώ τα βυζαντινά στρατεύματα αποτελούνταν από Μηλιγγούς Σλάβους του Ταϋγέτου, από Σλάβους της περιοχής Σκόρτα της Αρκαδίας, από τους ελληνικής καταγωγής Τσάκωνες και Τούρκους μισθοφόρους με επικεφαλής τους Μελίκ και Σαλίκ".

Σημαντικό κομμάτι της έρευνας είναι αφιερωμένο στους Σλάβους, τους Βλάχους και τους Αλβανούς, που όπως αποδεικνύει ο Νακρατζάς αποτελούν το κύριο υλικό της εθνογένεσης των Νεοελλήνων. Στο βιβλίο υπάρχουν αναλυτικοί πίνακες με τα σημεία εγκατάστασής τους και τα αντίστοιχα τοπωνύμια (πριν αλλαχθούν με διάταγμα του ελληνικού κράτους το 1927), αλλά και με πληθυσμιακά στοιχεία, όπου είναι δυνατόν. Διαβάζουμε:

"Το 1820... στην Αθήνα κατοικούσαν 3.000 Ελληνες και 4.000 Αλβανοί. Οι Αλβανοί της Αθήνας κατοικούσαν κυρίως στη συνοικία της Πλάκας και ήταν γνωστοί σαν Γκάγκαροι Αλβανοί...".

Η γλώσσα έπαιξε για τον Νακρατζά τον σημαντικότερο ρόλο για τον εξελληνισμό διαφόρων λαών, ειδικά στους δύο τελευταίους αιώνες. Η εκκλησία, απαγορεύοντας τη λειτουργία σε άλλες γλώσσες πλην των ελληνικών, ωθούσε όσους εκχριστιανίζονταν προς την ελληνική κουλτούρα.

Οι πηγές του συγγραφέα καλύπτουν ένα εντυπωσιακά μεγάλο φάσμα κειμένων - αν και παρεισφρύουν ανελέητα στις βάσεις των σελίδων - ενώ για το καχύποπτο μάτι του εθνικιστή αναγνώστη χρησιμοποιούνται πάρα πολλές και καίριες αναφορές στα στοιχεία της ίδιας της επίσημης ελληνικής ιστοριογραφίας.

Ο Νακρατζάς δεν κάνει μια πλήρη ανάλυση της εμφάνισης των βαλκανικών εθνών. Ομως, αυτός καθ' αυτός ο κατακλυσμός των στοιχείων που παραθέτει, καθαρίζει πολύ από τη λάσπη που μας φόρτωσε η ιστορία του σχολείου, της τηλεόρασης και των εφημερίδων.

Πέτρος Τσάγκαρης

Χωρίς αναισθητικό

Βίντοσαβ Στεβάνοβιτς: "Χιόνι στην Αθήνα"
Εκδ. Παρασκήνιο, 1500 δρχ.

Το "Χιόνι στην Αθήνα" είναι γραμμένο από έναν Σέρβο που γνώρισε και τη φρίκη του πολέμου και την τραγωδία της προσφυγιάς και το απάνθρωπο πρόσωπο της Αθήνας προς τους μετανάστες.

Είναι μια αντιπολεμική κραυγή ενός λαού-θύματος μιας βάρβαρης αποσύνθεσης, όταν συνειδητοποιεί σιγά-σιγά τ' αδιέξοδα μιας πορείας που δεν διάλεξε, μιας κατάστασης που δεν ελέγχει.

Ο κεντρικός ήρωας του βιβλίου αποκαλύπτει σιγά-σιγά τον παραλογισμό του εθνικισμού μέσα από το ανέκφραστο πρόσωπο του στρατοκράτη που ηγείται της ομάδας του, αλλά και μέσα από τις εικόνες γύρω του: "Δεν ξέρουμε πού πηγαίνουμε. Δεν έχουμε χάρτες, δεν γνωρίζουμε αυτό το μονότονο τοπίο στο οποίο εδώ κι αιώνες είναι ανακατωμένα τα δικά μας και τα δικά τους χωριά, τώρα ουσιαστικά άδεια, καμμένα και γκρεμισμένα..."

Κι είναι και η φρίκη δοσμένη πολύ πιο αδυσώπητα κι απ' τις εικόνες της τηλεόρασης που ξέρουμε...

"Εκείνοι που κάποτε ζούσαν εδώ τώρα είναι κάπου μακριά. Ή είναι νεκροί και αποσυντίθενται στις καλαμποκιές. Τους τρώνε τα γουρούνια που κάποτε τα έτρεφαν για να τα σφάξουν... Μόνο τα γουρούνια τους ανασκαλεύουν με τα μουσούδια τους. Και τους τρώνε. Και μετά εμείς τρώμε αυτά τα γουρούνια. Κάθε στρατιώτης, καθένας από μας έχει μέσα του τουλάχιστον ένα κομματάκι του εχθρού ή του συναγωνιστή."

Αν όμως η μια αλήθεια του βιβλίου είναι η άρνηση της φρίκης σαν ένα στενό πουκάμισο μ' αγκάθια, η άλλη φρίκη έρχεται μέσα απ' την άρνηση της καινούργιας πόλης-πολιτείας ν' απαλύνει τις μνήμες, να ζεστάνει την καρδιά.

Το χιόνι στην Αθήνα συνεχίζει την παγωνιά του Σεράγιεβο.

"Μόνο οι νεόφερτοι γνωρίζουν πραγματικά την πόλη... Οι ντόπιοι απλώς νομίζουν ότι την γνωρίζουν... Η αλήθεια ανοίγεται μόνο σ' εμάς τους μετανάστες."

Αν και ο συγγραφέας αδυνατεί ν' απαντήσει στο τι είναι αυτό που μπορεί να σταματήσει και τον πόλεμο στην Γιουγκοσλαβία και τους πολέμους μια για πάντα, η ανάδειξη και μόνο του ερωτήματος ανοίγει την πόρτα στον αναγνώστη να ψάξει για την απάντηση, δείχνοντας πόσο επιταχτική γίνεται για την ανθρωπότητα.

"Η χώρα μας δεν είναι εδώ. Η χώρα μας δεν είναι εκεί. Εκεί χιόνιζε όταν ξεκινήσαμε. Εδώ αρχίζει η άνοιξη και χιονίζει. Τελικά, πού υπάρχει μια χώρα όπου δεν χιονίζει και όπου δεν θα νιώθουμε το κρύο;"

Κατερίνα Σιάρκου

